

enviro **i** fórum

Odborné fórum o dostupnosti environmentálnych informácií a využívaní informačných technológií pri ich spracovaní

Slovenská agentúra životného
prostredia
v Banskej Bystrici
Technická univerzita vo Zvolene

organizujú

pod záštitou
Ministerstva životného prostredia SR

2. ročník konferencie
enviro **i fórum**

18. – 20. 10. 2006
Zvolen, Technická univerzita

www.sazp.sk/enviroforum
enviroforum@sazp.sk

ENVIROMAGAZÍN

Ročník 11/2006

www.enviromagazin.sk

mimoriadne číslo

2. - 6. máj 2006
Banská Bystrica
Banská Štiavnica
Zvolen

Medzinárodný festival filmov
o životnom prostredí

ENVIRO FILM

- 4 Pozvánka na Envirofilm 2006**
 - 5 Banská Štiavnica láka bohatým programom**
 - 6 Kam zmizol detský divák?**
 - 7 Miznúci prírodný svet objektívom Adriana Warrena**
 - 8 Pavol Barabáš osvedčená známka kvality**
 - 10 Všetkým deťom na Zemi**
 - 12 NATURA v slovenskom filme**
 - 14 NATURA 2000 na Slovensku po piatich rokoch**
 - 16 Zelený projekt, Pro-enviro a ďalšie zaujímavé projekty na Envirofilme 2006**
 - 17 Chráňme ohrozené druhy Európy**
 - 21 Zdroj – dokumentárny thriller zo zákulisia ťažby čierneho zlata**
 - 22 Výstava chránených vtáčích území SR na festivale**
 - 23 Vzácnosti slovenskej prírody – Natura 2000**
 - 24 Orol kráľovský na Envirofilme 2006**
 - 26 Túžba objavovať a filmovať ich ženie aj do hlbokých snehových závejov**
 - 28 Program implementácie Európskeho dohovoru o krajine v SR**
 - 31 Banskobystričania o trvalo udržateľnom rozvoji svojho mesta**
 - 32 Spoznaj a chráň súťaž mladých prírodovedcov**
 - 33 Kamenné gule – výtvary prírody i človeka**
 - 34 Odborné podujatia z oblasti odpadového hospodárstva - nedeliteľná súčasť festivalu**
- Plus Príloha**

Envirofilm 2006 v skratke

Vyhlasovateľom XII. medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí je Ministerstvo životného prostredia SR, organizátorom Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica. Spoluorganizátormi sú Slovenský filmový ústav Bratislava, Únia slovenských televíznych tvorcov Bratislava, Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica, Banskobystrický samosprávny kraj a mestá Banská Bystrica, Banská Štiavnica a Zvolen. Festival Envirofilm je členom medzinárodnej asociácie festivalov o ochrane životného prostredia ECOMove International a podieľa sa na organizácii Medzinárodného festivalu environmentálnych filmov ECOMove v Berlíne (www.ecomove.de). Cieľom festivalu Envirofilm je predstaviť a oceniť nové filmy, videoprogramy a televízne programy, ktoré svojím obsahom a umeleckou úrovňou pomáhajú šíriť myšlienky ochrany životného prostredia a prírody.

Celkom 109 filmov prihlásilo do súťaže 84 autorov z 23 krajín sveta. Festivalu sa prvý raz zúčastňujú filmári z Aménska a Estónska. Najviac filmov prihlásili autori z Nemecka (26), Slovensko zastupuje 18 filmov, Českú republiku 14 filmov a Veľkú Britániu 7 filmov, Poľsko a Maďarsko po 6 filmov, Chorvátsko a India po 4 filmy, Španielsko, Taliansko, Srbsko a Čierna Hora po 3 filmy. Po dva filmy prihlásili do súťaže Francúzsko, Uzbekistan a Irán, po jednom Grécko, Bosna a Hercegovina, Estónsko, Švajčiarsko, Aménsko, USA, Rusko, Holandsko a Belgicko. Najviac prihlásených filmov je v kategórii B – dokumentárne filmy.

Rekordmanom v počte prihlásených filmov je filmár z Veľkej Británie John Boyle (6 filmov). Po tri filmy zaslať do súťaže filmári Pavol Barabáš (Slovensko), Leonardo Sergiani (Taliansko), Volker Angres (Nemecko) a Rolf Pilarsky (Nemecko). Ďalších 12 autorov sa prezentuje dvomi filmami.

Najdlhším filmom v súťaži je 87 minútový Český sen (ČR), najkratším minútový spot A to je krásna země (ČR) a tiež minútový španielsky film Rastúci meter.

Klimatické zmeny, ropa, voda, zvláštnosti života živočíšnej ríše, príroda v ohrození... to je v skratke obsahové zameranie tohtoročných súťažných filmov. Hneď niekoľko filmov poukazuje na to, ako klimatické zmeny menia život človeka a život na tejto Zemi vôbec, napr. maďarský film Zamrznutá oáza, slovenský film Klimatické zariadenie má poruchu, nemecký film Quarks&Co – Mení sa klíma? Švajčiarsky film Svedkovia európskej klímy v roku 2005 odкрýva práve prebiehajúce klimatické zmeny v Európe. Ropa a všetko, čo s ňou súvisí, tiež zaujala viacerých filmárov. Napínavý príbeh z Azerbajdžanu prináša český film Zdroj, na Tisu, resp. na nebezpečné miesta jej povodia, zavedie diváka maďarský film Časované bomby. Na starú ropu a bomby s jedovatým plynom v Baltickom mori upozorňuje nemecký film Časované bomby v mori. Na "čierne zlato", na to, ako a kde vzniká, ako sa ťaží, v čom spočíva nebezpečenstvo prepravy a aké účinky má ropná kalamita na flóru a faunu a na človeka, sa dôkladne pozerá Quarks&Co v filme Vzácna ropa.

Už tradične filmári venujú pozornosť zvieratám. Jeleň v domine v slovenskom filme Pán karpatského lesa II. a v nemeckom filme Ach, jeleň môj, orol kráľovský v slovenskom filme Kráľ na výslni, no a orliak morský, už takmer vyhynutý, ktorý sa vrátil do Štetínskeho zálivu je hlavnou "postavou" nemeckého filmu Návrat orliaka morského. Na to, že strata motýľov je indikátorom straty biodiverzity, upozorňuje nemecký film Dobrodružná veda s Wolfom von Lojewskim – Skryté nebezpečenstvo – Odkaz motýľov. Veľkolepým predstavením je rojenie podeniek na rieke Tise v maďarskom filme Podenky, život ryposa lysého, živočicha pripomínajúceho duchov a vykazujúceho množstvo biologických zvláštností, predstavu je nemecký film Ryposý lysý – divoký škriatok Afriky.

Voda – rieky, moria, oceány... dokumenty často bez slov, približujúce dosiaľ zachované krásy života pod hladinou (napr. chorvátsky film Vodné príbehy alebo taliansky film Staroveké podmorské mesto). Indický Dáždnik je o význame dažďovej vody, český Betlém – nádej lužnej krajiny ukazuje, akú cenu môže mať pre človeka kúsok prírody ponechaný vlastnému vývoju, a tiež český film Lososia rieka Kamenica sleduje rieku od prameňa až po sútok.

Súťažné filmy hodnotí porota v zložení Adrian Warren (Veľká Británia), Steve Lichtag (Česká republika), Katarína Javorská (Slovensko), Ferenc Varga (Maďarsko), Andrzej Traczykowski (Poľsko) a Hakan Öñiz (Turecko). Výberová komisia v zložení Katarína Javorská, Steve Lichtag, Jitka Radová a Ferenc Varga zasadala začiatkom marca v Banskej Bystrici a do súťaže pred medzinárodnú festivalovú porotu odporučila 34 filmov. Vybrané filmy bude aj tohtoročný festival tiež deťom predstavovať.

Festivalový program obohatia stretnutia s významnými filmármi: s Pavlom Barabášom, jeho filmami a hosťami, a stretnutie s archeológom a potápačom Hakanom Öñizom z Turecka. Návštevníci festivalu si určite nenechajú ujsť prvý slovenský celovečerný film, rekonštruovaný a ozvučený verziu filmu Jánošík z roku 1921.

Sprievodné festivalové podujatia (poznávacie súťaže, semináre, konferencie, výstavy) sa nesú v znamení leitmotívu tohtoročného Envirofilmu, ktorým je NATURA 2000.

Envirofilm 2006 začína v utorok 2. mája. Hudobnou pozvánkou na festival je večerný koncert v stredu 3. mája na Námestí SNP v B. Bystrici, v ktorom vystúpia skupiny Clear, Sherpa Band a The Backwards. Festival ukončí prehliadka víťazných filmov v Envirofilme 2006 v sobotu 6. mája dopoludnia v kinosále Múzea SNP.

Vstup na všetky festivalové podujatia je voľný.

Na obálke: Globálne ohrozený druh orol kráľovský (*Aquila heliaca*). Na Slovensku hniezdi 40 párov. V prírode nemá prakticky prirodzených nepriateľov okrem človeka (foto: archív MVO Ochrana dravcov na Slovensku)

Enviromagazín - časopis o tvorbe a ochrane životného prostredia, XI. ročník, prvé mimoriadne číslo, apríl 2006, vydáva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra životného prostredia, www.enviromagazin.sk. Adresa redakcie: SAŽP, Tajovského 28, P.O.B. 252, 975 90 Banská Bystrica, tel./fax: 048/4230694, e-mail: enviro@sazp.sk. Zodpovedný redaktor: Ing. Miroslav Tončík, redaktorka: Mgr. Alena Kostúriková, predseda redakčnej rady: RNDr. Jozef Klinda, členovia: Ing. Vladimír Benko, prof. Ing. Imrich Beseda, DrSc., RNDr. Peter Bohuš, Ing. arch. Viera Dvořáková, doc. RNDr. Zdenko Hochmuth, CSc., RNDr. Zita Izakovičová, Ing. Pavel Jech, RNDr. Martin Kassa, doc. RNDr. Mária Kozová CSc., Ing. arch. Anna Kršáková, Ing. Miroslav Lacuška, CSc., Ing. Zuzana Lieskovská, prof. Ing. Rudolf Midriak, DrSc., Ing. Dagmar Rajčanová, prof. RNDr. Milan Ružička, DrSc., doc. Ing. Štefan Sklenár, CSc., RNDr. Jozef Štefek, CSc., prof. Ing. Juraj Tölgyessy PhD., DrSc., Ing. Tomáš Vančura. Nakladateľ: EM DESIGN, Zvolen. Písomné objednávky prijíma redakcia, cena 20 Sk. Celoročné predplatné (6 čísel) 120 Sk. Reg. MK SR č.1459/96, ISSN 1335-1877. Nevyžiadané materiály redakcia nevracia.

Vytlačené na ekologickom papieri Magnostar. Výrobca má certifikovaný EMS podľa medzinárodnej normy ISO 14001. Papier spĺňa environmentálne kritériá nordického ekolabelingového systému podľa verzie 1.4. Je ocenený nordickou environmentálnou značkou Biela labuť.

Hlavná postava Envirofilmu *Príroda!*

Opäť je tu máj a s ním aj termín Medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm. V tomto roku sa v Banskej Bystrici, vo Zvolene a Banskej Štiavnici uskutočňuje už jeho 12. ročník. Opäť je tu teda príležitosť na prezentáciu výsledkov tvorivosti filmových tvorcov a ich režisérov vo filmoch, v ktorých je hlavná postava nemená: *príroda*. Príroda, ktorá, žiaľ, toho času nielen u nás, ale po celom svete, „ťahá za kratší koniec po viazu“.

Aj preto zvyšovanie environmentálneho vedomia ľudí a celej spoločnosti považuje Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky už dlhodobo za jednu zo svojich priorít.

Environmentálna výchova a vzdelávanie patria k dôležitým nástrojom ako environmentálne vedomie a cítenie prebúdzajú a rozvíjajú, aby sa stalo nenútenou súčasťou správania sa nielen detí či dospelých v bežnom živote, ale aj špecializovaných odborníkov vo svojich profesiách a pri rozhodovaní. Rovnako sa to týka politikov a hlavných kormidelníkov nášho hospodárstva. Bez environmentálneho vedomia civilizácie niet jej budúcnosti. Vedomia, ktoré sa nedá nikde kúpiť, ktoré je možné len nadobudnúť.

Ministerstvo, najmä v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia, ale aj s ostatnými odbornými organizáciami rozvinulo počas svojho pôsobenia celý rad aktivít, iniciatív a vzdelávacích programov. Všetky smerovali a smerujú práve k nadobúdaniu environmentálneho vedomia, alebo aspoň k jeho prebúdzaniu. Je to skutočne dlhodobý proces, z ktorého nemožno vyňať rodi-

nu, školu, záľuby, ani pracovisko. Environmentálne vedomie je v prenesenom slova zmysle, v podstate, vlastnosť človeka, ktorá by mala byť jeho súčasťou a mala by byť pre neho charakteristická.

Od slušného človeka neočakávate, že bude robiť niekomu alebo niečo zle. Rovnako len ťažko možno očakávať neprimerané rozhodovanie alebo správanie sa od človeka s environmentálnym vedomím, ktorý si je vedomý toho, že nie je pánom prírody, ale len jej správcom. A mal by byť dobrým správcom, ktorý v sebe skrýva dobrého hospodára i ochrancu zároveň. Veď chceme zdravo žiť, chceme žiť ďalej a dokonca to želáme aj našim potomkom!

Verím, že tohtoročný Envirofilm nezostane nič dlhý svojej tradícii a bude sa nasťolenou problematikou zaoberať aj vo svojich odborných sprievodných programoch. Chcem poďakovať všetkým organizátorom za ich vytrvalú a cieľavedomú prácu pri príprave festivalu. A návštevníkom popriať veľa pekných zážitkov, nových poznatkov a možno aj nových predsavzatí.

László Miklós
minister životného prostredia SR

Pozvánka na Envirofilm 2006

Už po dvanásť raz budú žiť tri stredoslovenské mestá Banská Bystrica, Zvolen a Banská Štiavnica prvý májový týždeň festivalovým životom. Stalo sa tradíciou, že spolu so zaujímavými osobnosťami filmovej a televíznej tvorby, súťažnými filmovými snímkami z celého sveta prichádzajú v tomto čase i krásne, teplé dni, zvlášť očakávané po dlhej zime. Teplé jarné dni a večery, ktoré osviežia a prijímajú všetky podujatia 12. ročníka medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm 2006.

Áno, stretáme sa už dvanásťkrát, aby sme súťažili, konfrontovali prácu filmárov, režisérov, kameramanov, scenáristov z celého sveta a vám, divákovi a návštevníkovi festivalu, ukázali to najlepšie, čo v tejto oblasti filmovej tvorby vzniklo za posledný rok.

Počas 11 rokov trvania festivalu sme mali možnosť spoznať ako nie je jednoduché urobiť a poslať do súťaže dobrý film z prostredia, v ktorom žijeme, z divokej i pretvorenej prírody, navyše film s vysokou vypovedacou hodnotou. Každý festivalový rok je iný, líši sa počtom filmov, ktoré autori pošlú do súťaže, a ich kvalitou. Naša vďaka však patrí všetkým za ich entuziazmus a lásku k prírode, bez ktorej by dokument či spravodajstvo o krásach, ale aj alarmujúcom stave životného prostredia, nevznikali. Sú to filmy nekomerčné, ale rovnako náročné na financie a čas strávený vo vonkajšom prostredí, ako aj v štúdiách. Žiaden film pojednávajúci o životnom prostredí nevráti jeho autorovi vynaložené náklady. Sú to však filmy divácky príťažlivé, nesúce so sebou významný odkaz pre budúce generácie – pozrite sa všetci, deti, študenti, rodičia, pedagógovia, odborníci, tvorcovia zákonov, ich vykonávatelia, podnikatelia, vedci, pozrite sa dobre okolo seba, aká je stále krásna príroda, ktorá nás obklopuje, aká je zatiaľ zdravá voda, ktorú pijeme, vzduch, ktorý dýchame, aká biologická a kultúrna rozmanitosť je na našej planéte. Pozrite sa dobre, čo všetko sme zdedili a čo sme povinní zanechať aj našim deťom, vnúčatám a ďalším a ďalším generáciám. Je ľudstvo schopné bohatú históriu a prírodné bohatstvo využívať v prospech súčasnej a hlavne budúcich generácií? Je to vždy aktuálna otázka a vo svojom odbornom programe sa ju budú snažiť zodpovedať aj odborníci v rámci seminára a besedy so študenta-

mi na tému ochrana prírody na Slovensku a medzinárodný program NATURA 2000. Ochrana prírody a krajiny sa stala tohto roku hlavným motívom festivalu a jeho sprievodných podujatí.

Z roka na rok prichádzajú na festival kvalitnejšie a zaujímavejšie filmy od nám už známych producentov, ale aj stále viac snímok z veľmi vzdialených, mnohokrát exotických krajín. Pre organizátorov festivalu to znamená najvyššie ocenenie za vynaloženú prácu, keď sa krátko slovo ENVIROFILM spomína napríklad v Izraeli, Estónsku, Spojených štátoch amerických, Kazachstane, Iráne či Indii, ale aj tradične v Nemecku, Rakúsku a Veľkej Británii, kde práve verejnoprávne televízie venujú oblasti tvorby programu v a výroby filmov o ochrane a tvorbe životného prostredia široký priestor.

Tohto roku členovia predvýberovej komisie mali možnosť vidieť 109 snímok z 23 krajín a vybrať z nich vynikajúcu kolekciu filmov, z ktorých tie najlepšie ocení medzinárodná porota. Do medzinárodnej poroty tohto roku zasadnú popri už známych porotcoch ako sú Katarína Javorská, predsedníčka Únie slovenských televíznych tvorcov, Ferenc Varga, ekolog z Maďarska, či Steve Lichtag, filmár a režisér z Českej republiky a zároveň riaditeľ festivalu Voda, more, oceány a riaditeľ Nadácie Crystal Planet, opäť po dvoch rokoch aj Adrian Warren, filmár, fotograf, režisér z Veľkej Británie, riaditeľ spoločnosti Last Refuge, ktorá pre záchranu ohrozených druhov živočíchov ich dokumentuje po celom svete, ako aj Andrzej Traczykowski, filmár, riaditeľ Medzinárodného festivalu o prírode Włodzimierza Puchlskeho. Nováčikom medzinárodnej poroty sa tohto roku stane Hakan Oniz, podmořský archeológ, filmár a potápač, riaditeľ Medzinárodného festivalu potápačských filmov na Cypre.

Konkurencia vynikajúcich súťažných snímok je veľká a cien je málo. Tí najlepší si prídu prevziať svoje ocenenia v piatok 5. mája do historických priestorov zámku vo Zvolene.

Rovnako ako porota, aj návštevníci festivaluvidia všetky filmy, a to od 2. do 5. mája v kinosále Múzea SNP a Kine Korzo v Banskej Bystrici, v Technickej univerzite vo Zvolene a v Kine Akademik v Banskej Štiavnici.

Tu patrí podakovanie aj s poluorganizátorom festivalu, Mestským úradom v Banskej Bystrici, Zvolene, Banskej Štiavnici a inštitúciám ako je Slovenský filmový ústav, Slovenské banké múzeum a Únia slovenských televíznych tvorcov, ako aj Technickej univerzite vo Zvolene. S ich pomocou sa festival z roka na rok dostáva k stále širšiemu okruhu verejnosti a sprievodný program sa stáva bohatší a atraktívnejší.

Okrem súťažných snímok festival Envirofilm ponúka aj tohto roku filmy z archívov Slovenského filmového ústavu. Filmy pravidelne uvádzané na festivale patria do Zlatého fondu SFÚ, čím sa Envirofilm stal vynikajúcou príležitosťou pre milovníkov klasického slovenského filmu znovu ich uvidieť. Divácky príťažlivé filmy Pavla Barabáša nám ukážu kontrasty života na našej planéte – historické, kultúrne a prírodné pamiatky, turistické atrakcie civilizovanej krajiny ako je Slovensko, a vzápätí súčasný život obyvateľov divočiny v Papui - Novej Guinei akoby vystrihnutý z doby kamennej. Životné prostredie to nie je len krásna príroda okolo nás a odhodané smeti, ktoré ju špátia. To sú aj veľké živelné katastrofy, z roka na rok viac ohrozujúce ľudstvo. Je to pomsta prírody za nezodpovedné drancovanie jej bohatstva? Túto otázku si asi položí každý, kto uvidí v priamom prenose besednie víchrice a jej následky vo Vysokých Tatrách z roku 2004.

Súťažný film Envirofilmu 2006

Kapela snov (Estónsko), réžia a kamera: Madli Láane

Hudba má nepochybne väčšiu moc, ako sme si pôvodne mysleli. Inšpiruje, spája, provokuje a možno v sebe nesie aj posolstvo. Aj keď vzťah väčšiny z nás k hudobnému štýlu punk je skôr rezervovaný (pravda, ak vám nie je osemnásť), slovo eko-punk už obsahuje širšie dimenzie. Hudobníci - študenti univerzity z estónskeho mesta Tartu sa rozhodnú koncertovať v nákupnom centre, aby propagovali spôsob života v súlade s prírodou, bez jej poškodzovania. A tak okrem hudby sa divák poteší aj vtipnými kontextami, uvoľnenou atmosférou, pozoruhodnými nápadmi týchto amatérskych hudobníkov pri ich sebavyjadrení. Možno aj inšpirácia pre nás všetkých, tak často upätých a oklieštených v každodennom snažení a naháňaní sa za ničím.

Zaujímavých filmov však bude na festivale oveľa viac ako sa dá spomenúť v krátkej pozvánke. K festivalovej atmosfére určite prispieje aj koncert na Námestí SNP v B. Bystrici. V múzeách, knižniciach a školách vo všetkých troch mestách budú prebiehať odborné semináre a besedy s hosťami festivalu. Areál Múzea SNP bude opäť vyhradený deťom. Tu sa hravou súťažnou formou deti približia k potrebe chrániť a udržiavať životné prostredie pre všetkých.

Ako som už spomenula, festival Envirofilm sa stal svojou súťažnou prehliadkou známy v mnohých krajinách a je vyhľadávaný pre svoj atraktívny sprievodný program. Aj tohto roku bude priestorom pre stretnutie riaditeľov a zástupcov európskych festivalov, ktorí pracujú v medzinárodnej asociácii ECOMove International, ale aj mnohých ďalších, ktorí majú záujem stať sa jej členom. Práve v Banskej Bystrici v roku 2002 bola táto asociácia založená pod patronátom Európskej environmentálnej agentúry. Jej aktivity prispeli k šíreniu informácií o festivale Envirofilm na takých významných podujatiach ako bol Svetový summit Zeme v juhoafrickom Johannesburgu, svetová výstava EXPO 2005 v Japonsku, či festival environmentálnych festivalov v Berlíne podporovaný spoločnosťami Sony, Volkswagen, Ministerstvom životného prostredia Nemecka.

Festival Envirofilm je príležitosťou pre ľudí, ktorým záleží na svete okolo nás. Organizátori chcú však osloviť hlavne mládež, ktorá bude niesť v budúcnosti na svojich pleciach rozhodnutia o kvalite života na Zemi. Deti sú tradične zapájané do festivalového diania prostredníctvom programu cielene koncipovaného pre nich. Je to v prvom rade medzinárodná súťaž detskej výtvarnej tvorivosti pod názvom Zelený svet. Táto súťaž už zaujala nielen deti zo Slovenska, ale aj mladých maliarov a environmentalistov zo zahraničia. V snahe neustále podporovať environmentálne myslenie u detí, v štáte Florida USA bola založená Nadácia Ch. B. Parksovej, ktorej riaditeľ William C. Parks prídaje osobne udeliť cenu nadácie víťazovi výtvarnej súťaže, talentovanému slovenskému dieťaťu a umožní mu pobyt na ostrovoch Bimini v Bahamskej republike. Deti sa v rámci festivalu zahrajú na profesionálnych porotcoch a pod vedením skúsených odborníkov budú hodnotiť filmy a udeľovať Cenu detského diváka. Pre organizátorov festivalu je to každoročne veľmi zaujímavé a poučné porovnanie pohľadov na súťažné snímky členov profesionálnej poroty a detskej poroty. Ten, kto sa nedostane medzi porotcov, si bude môcť vyskúšať svoje vedomosti a šikovnosť v hrách a súťažiach zameraných na chránené územia Slovenska. Organizátori a účastníci festivalu nezabudnú ani na deti, ktoré sa pre svoju chorobu nemôžu zúčastniť festivalových podujatí a navštívia ich so zaujímavými filmami a rozpráváním priamo na detskom oddelení Rooseveltovej nemocnice.

Banská Bystrica bude v dňoch 2. až 5. mája miestom stretnutí nielen filmárov, producentov a environmentalistov. Stane sa na celý týždeň veľmi rušným mestom, do ktorého budú prichádzať vystavovatelia a návštevníci výstavy FOR ARCH, FOR REGION a RIS (recykliácia, inovácia, separácia). A čo spája uvedené podujatia? Snáď čoraz silnejšie uvedomenie si potreby rozvoja spoločnosti trvalo udržateľným spôsobom a výchova súčasnej generácie k týmto trendom príťažlivými formami ako sú výstavy a festivalové prehliadky filmov.

Takže buďte vítaní a čiňte sa dobre, či už navštívite festival alebo výstavu, či to bude Banská Bystrica, Zvolen alebo Banská Štiavnica. Naším želaním je, aby ste si odniesli z podujatí nové poznatky, zážitky a priateľstvá.

Dagmar Rajčanová
programová manažérka festivalu

Banská Štiavnica láka bohatým programom

Slovenská agentúra životného prostredia (Sredisko environmentálnej výchovy Geopark) v spolupráci s jednotlivými spoluorganizátormi (Slovenským bankým múzeom, Mestským úradom Banská Štiavnica a ostatnými organizáciami: SVP – Povodie horného Hrona, ŠGÚDŠ, Múzeum vo Sv. Antone, FEE TU B. Štiavnica, Mikroregión Sitno, Mikroregión južné Sitno) pripravili pre návštevníkov tohto ročného Envirofilmu bohatý program v Banskej Štiavnici, v meste zapísanom v Zozname svetového a kultúrneho dedičstva. Po skúsenostiach a odporúčaniach laickej i odbornej verejnosti z predchádzajúceho ročníka SAŽP SEV Geopark pripravilo program tak, aby si v ňom našiel každý to, čo by ho mohlo zaujímať.

Zájemci si môžu „vychutnať“ súťažnú prehliadku filmov, a to od 2. do 5. mája od 9.00 hod. cca do 17.00 hod. v Kine Akademik na Trojičnom námestí. Aj ostatné aktivity a program bude situovaný v centre mesta. Každý deň, a to nielen počas festivalu, si môžete pozrieť Informačné centrum Bergericht.

Vzhľadom na to, že nosnou témou festivalu je NATURA 2000, pozývame všetkých účastníkov do Informačného strediska NATURA 2000 ŠOP SR – CHKO Štiavnické vrchy (Pischlovej dom), kde vás odborní pracovníci oboznámia s problematikou. Podrobnejšie informácie môžete získať na odborných prednáškach, ktoré budú prebiehať tiež v Kine Akademik. Priebežne počas celého týždňa sú pripravené aj odborné prednášky na témy: História baníctva v regióne, Rudné žily, Geológia Štiavnických vrchov, Rekonštrukcia vodných nádrží, Vodo hospodársky systém, Geopark Banská Štiavnica, Orchideaceae v Štiavnických vrchoch, Po stopách F. Coburga ako panovníka a prírodovedca.

Pracovníci SAŽP pripravili pre verejnosť v pondelok a v piatok v poobedňajších hodinách bezplatné exkurzie v Geoparku Banská Štiavnica.

Súčasťou celotýždenného programu budú aj výstavy amatérskych prác študentov FEE TU (výstava fotografií v priestoroch Kina Akademik a ochrana životného prostredia v karikatúre v priestoroch Čajovňa Klopáčka).

Slovenské banské múzeum prispôbuje envirofilmovému daniu hlavne svoju výstavnú činnosť. Už tradične sa v období Envirofilmu koná výstava detských prác s námetmi ochrany životného prostredia *My sa nevieme sťažovať nahlas* a najmä detskými divákmi navštevovaná výstava exotických zvierat a motýľov *Mini ZOO v múzeu*. Tie to dopĺňa výstava fotografií slovenských dravcov a spevavcov *Jarné ozveny*. Autorom unikátnych záberov je študent FEE TU Juraj Žiak. Zábery dopĺňajú

preparáty z Múzea vo Sv. Antone, tiež originálne zvukové nahrávky jednotlivých vtákov.

Aktivity Galérie Jozefa Kollára sa zameriavajú predovšetkým na krajinu a jej zmeny. *Videnie krajiny banskostiaavnickými výtvarníkmi 20. storočia – Edmundom Gwerkom a Jozefom Kollárom* prostredníctvom ich početných diel si môžu účastníci aktivít porovnať so súčasným stavom mesta a jeho okolia a prediskutovať pozitívne i negatívne početných zmien. Pre najmenších účastníkov vnímanie a pozorovanie farebnosti krajiny na výtvarných dielach je umožnené aj prostredníctvom pracovných listov.

Zmeny v krajine spôsobené predovšetkým banskou činnosťou môžu pozorovať účastníci na trase Červená studňa – Kapustov náučný chodník Bohatstvo neživej a neživej prírody prostredníctvom kvízov môžu deti spoznávať v minerologickej expozícii. Pestrou ponuku prírodného materiálu v minulosti využívala remeselná činnosť. Práve na tejto skutočnosti možno demonštrovať potrebu pozitívneho vzťahu k životnému prostrediu človeka v minulosti a predovšetkým v súčasnosti. Tvorivé remeselné dielne počas envirofilmového týždňa budú zamerané na využitie rastlín - farbenie textilu, výrobu papiera zo slamy a prhlavy dvojdoméj, pletenie zo slamy a pátky močiarnej. Tiež sa bude využívať textilný odpad pri výrobe handrových loptičiek a zápästkových technikách.

Mgr. Barbora Úradníková, SAŽP - SEV Geopark B. Štiavnica
Mgr. Anna Ďuricová, Slovenské banské múzeum B. Štiavnica

Viaľajšia tvorivá remeselná dielňa pútala veľkú pozornosť

Zopár zamyslení nad tohtoročnou kolekciou súťažných filmov

Kam zmizol detský divák?

Predo mnou leží dlhá súpiska filmov, ktoré sme dostali na stôl pri zasadnutí predvýberovej komisie. Osvedčení matadori - Ferenc Varga z Národného parku Bükk z Maďarska a filmár a producent Steve Lichtag, ktorý uvedenie svojho najnovšieho dokumentu chystá až na budúci rok, boli tentoraz doplnení o skúsenú dramaturgičku najstaršieho podobného festivalu v Európe - českého Ekofilmu - Jitku Radovou z Ministerstva životného prostredia Českej republiky. Plus moja maličkosť. Každý rok je to stávka do lotérie, každý rok, okrem povedzme bežných filmov, očakávame niečo výnimočné a každý rok mi zákonite pri písaní tejto reflexie prichádzajú na myseľ takmer rovnaké slová, pretože situácie sa opakujú. Rok od roku viac sa táto úvaha stáva úvahou o neschopnosti verejnoprávnej Slovenskej televízie atraktívne, hodnotne a povedzme plnoformátovo naplniť pojem verejná služba. Ale táto pesnička už je predsa len trocha obohratá a nevyzerá to, že by sa v blízkej budúcnosti programová ponuka STV zmenila v neprospech „superstarových“ ponúk a v prospech pestrej a širokej ponuky zaujímavých, atraktívnych a vzhľadom na diváka štruktúrovaných programov aj o ekológii, životnom prostredí či trvalo udržateľnom rozvoji. Aj keď aspoň snaha ľudí z „Dvojky“, ktorým leží na srdci dokumentárna tvorba, sa raz za rok premietne do podpory niektorého „prírodného“ dokumentu. Je to však tak trochu povinná jazda, chýba publicistika, zábava, súťaž (viem si súťažiť o životnom prostredí celkom dobre predstaviť), chýbajú aj iné žánre.

A možno aj v súvislosti s tým mi nedá, aby som sa tentoraz nezamyslela tak trochu nad kategóriami, ktoré ponúkajú propozície festivalu. O väčšine z nich niet pochyb - ťažko si predstaviť odborný festival bez dokumentárnych filmov, bez televíznych žánrov ako je publicistika či magazíny a bez filmov náučných. Tam má výberová komisia pravidelne na výber z mnohých titulov. Medzi dokumentmi sa zväčša nájde aj neskôr víťazný film.

Najviac úvah sa však v poslednom čase krúti okolo kategórie D a E. Tá prvá má názov Voľná tvorba a filmy

pre deti a mládež (reklamné spoty, animované, bábkové a hrané filmy a videoklipy). Výber široký, záujem úzky. Okrem filmov známeho majstra fantastických obrazov a snovej hudby Leandra Blanca, krátke umelecké filmy sú skôr výnimkou. Pritom práve táto kategória ponúka autorovi toľko možností. Príroda je obrovským zdrojom nádherných obrazov, štruktúr, dejov či už pokojných alebo expresívnych, je miestom hlbokých emócií, chrámom, v ktorom okrem modlitby sa musíme ponoriť aj hlboko do svojho vnútra, zamyslieť sa aj nad svojou úlohou, svojím osudom a svojím svedomím. Hudba, ktorú nám ponúka je hudbou božskou, hudbou očisťujúcou, večnou. Týmto tónmi bude nepochybne rezonovať dokument - esej Josefa Čisařovského s názvom V šere ticha.

Pavol Barabáš sa vždy bude inšpirovať tisíckami pohľadov na krásu Tatier, pretože tam je prazdroj jeho inšpirácie, tam sú korene, ktoré mu dovoľujú zo vzdialených krajov priniesť emotívne svedectvá. Ale aj indický Dáždnik sa hrá s významami, ktoré neposúvajú iba slová, s informáciou skôr estetickou, s posolstvom, ktoré sa dotýka duše. A tu zrazu si pozorný divák uvedomí, aké je dôležité to vnímanie srdcom, o ktorom hovorí Saint-Exupéry, aké dôležité môže byť pre detskú dušu, ktorá sa svojmu vzťahu k svetu naokolo iba učí. Napriek tomu sa podobné príbehy v ponuke tvorcov či producentov takmer nevyskytujú. Ako keby všetci zrazu dávali v prípade dieťaťa prednosť lineárnej informácii, pokiaľ možno čo najjednoduchšej, ako keby fantázia tu už nemala svoje miesto. Nemecké magazíny Vysielanie s myšou či Púpava, ale aj české

Minuloročná festivalová porota pri hodnotení súťažných filmov

Kostičky ponúkajú zaujímavé informácie, navyše podané zväčša vtipne a nápadito, tá druhá časť tvorby pre deti však chýba. Zmizol žánr krátkého príbehu, tak dobre mnohým generáciám známy pod názvom Večerníček, ale zmizli aj dobrodružné príbehy, ktoré predsa všetci, deti počnúc až po dospelých, majú radi. Nepochybne by naše úvahy mali smerovať k producentom, ale aj k autorom. Nemajú záujem? Alebo nie je vôľa?

Pravda, všetky tie úvahy končia vo chvíli, keď narazíme na fakt peňazí a na to, že tu akosi chýbajú profesionáli - scenáristi. Ak scenárista nepíše, zakrpatieva, niekedy sa pera chopia tí, ktorí o scenároch nevedia nič. Alebo rečou obchodu - kde nie je dopyt, ťažko bude ponuka. Ak o tieto projekty nie je záujem, nebude ich nik ani ponúkať. Najmä v slovenskom mediálnom prostredí dnes ide skôr o to, aby profesionáli mali vôbec z čoho žiť, ako o ťažké rozhodovanie sa medzi desiatkami výborných námetov.

Druhým neuralgickým bodom festivalovej ponuky sú filmy zamerané na nové technológie ochrany životného prostredia v súlade s normami EÚ, zahrnuté v kategórii E. Aj v tejto oblasti chýbajú projekty, ktoré by zaujali. Sem-tam sa objavujú dokumenty či publicistické relácie nemeckej či poľskej proveniencie, slovenské chýbajú celkom. Nechce sa mi veriť, že v dnešnom pretechnizovanom svete nemá nik záujem pochváliť sa, upozorniť na novinku a zaujať aj laického diváka. Alebo lepšie povedané, že túto túžbu nemá nik na Slovensku. Film je predsa tak dobrou propagáciou, tak atraktívnym prostriedkom a televízia má naozaj veľkú moc. Stavajú sa malé vodné elektrárne, montujú solárne panely, tepelné čerpadlá, ako dobre by porote padlo pozrieť si zaujímavý inšpiratívny film o týchto dôležitých alternatívach.

Envirofilm vyzrel, každý rok sme svedkami priehršťa ochranných, vedeckých, predovšetkým však umeleckých názorov. Každý rok z ponuky vyše sto projektov vyberáme to najlepšie pre medzinárodnú porotu. Možno práve táto kontinuita nám dovoľuje zamýšľať sa nielen nad problémami ochrany životného prostredia, ale aj nad tvorbou ako takou.

Mgr. art. Katarína Javoriská
členka odbornej festivalovej poroty

Súťažný film Envirofilmu 2006

Dáždnik (India), réžia: Nandita Das, kamera: Ravi K. Chandran

Chcete sa osviežiť, napiť čistej pramenitej vody, stretnúť ľudí, ktorých nerozlišuje farba pleti, ktorým ide o jednu a tú istú vec? Nezabudnite si pozrieť indický film Dáždnik. Film? No skôr filmík, filmiček, maličké filmiatko, ktoré má iba dve minúty. Ak sa pýtate, čo sa dá za tak krátku dobu vypovedať, vedzte, že veľa. A tie dve minúty vám zrazu povedia nesmierne veľa o veciach, o ktorých iní rozprávajú dlhé minúty. O pokore, o spolupatričnosti, o spoločných cieľoch, o láske, a to všetko s neznámym humorom. Nestáva sa často, aby človek po skončení filmu mal úsmev na perách.

Miznúci prírodný svet objektívom Adriana Warrena

Cestuje... lieta po svete, filmuje, fotografuje, zo zeme aj z oblakov. Adrian Warren. Biológ, fotograf, filmár, pilot... skvelý človek, sympatický a príjemný spoločník, priateľ a ochranca prírody. V rokoch 2002 a 2003 bol členom medzinárodnej poroty filmového festivalu Enviromagazin. Minulý rok na festivale súťažil s filmom Gorily môjho starého otca ((The Gorillas of my Grandfather) a tento rok opäť zasadne do poroty. Adrian Warren je Angličan a Anglicku venoval aj svoju najnovšiu knihu. Aj o nej hovorí v rozhovore pre Enviromagazin.

Je o vás známe, že ste prešli už takmer celý svet. Kde ste s kamerou a fotoaparátom boli v poslednom období?

V minulom roku som bol dvakrát v Južnej Amerike. Prvýkrát filmať sériu dobrodružných dokumentov o „Stratenom svete“ stolových venezuelských hôr, a potom v Guinei, kde som viedol environmentálny prieskum. Obidve cesty som realizoval zo vzduchu aj na zemi. Zdokumentoval som devastáciu spôsobenú baníctvom v Hornom Mazauri, kde or tuť otrávil rieky, čo spôsobilo množstvo problémov pôvodným obyvateľom, Indiánom kmeňa Akwaio.

Prednedávnom vám vyšla kniha Anglicko – z výšky. Ako dlho vám trvalo, kým ste nazbierali materiál na túto zaujímavú a pritažlivú publikáciu?

Celý projekt trval tri roky. Lietali sme nad Anglickom v rôznych ročných obdobiach na lietadle Cessna 182, ktoré máme doma v Somersete. Kým som ho riadil, väčšinu obrázkov nafotil môj partner Dae Sasitorn. Zostrojili sme špeciálne vybavenie, aby sme mohli vykloniť fotoaparát z okna lietadla počas letu. Postupne sme zbierali zaujímavý archív pohľadov zhora na jednotlivé časti Anglicka. Pri výbere snímok sme boli dosť nároční. Kniha je totiž časový uzol. Chceli sme dať do kontrastu znaky moderného ľudstva a dávnych čias na tvári Zeme a historické pamätihodnosti, ktorých pôvod je starší ako 5 tisíc rokov. Zo vzduchu vyzerajú omnoho lepšie.

Na čom teraz pracujete?

Práve dokončujem knihu o histórii objavovania Stolových hôr vo Venezuele. Je to územie, ktoré som už navštívil s množstvom vedeckých expedícií. Stolové hory sú jednou z posledných neobjavených oblastí Zeme, s faunou a flórou, ktorá je zväčša endemická. Pripravujem tiež pohľad z výšky na Wales a Škótsko, v podobe leteckých snímok z môjho lietadla. Práve kompletizujeme projekt o zámokoch v Škótsku.

Máte určite veľa rôznorodých zážitkov. Čo vám v poslednom čase urobilo najväčšiu radosť?

Najlepšia vec, aká sa

Letecká snímka hory Roraima bude v pripravovanej knihe o histórii objavovania Stolových hôr vo Venezuele

Adrian Warren so synom Lukom

rodný svet, apelovať na verejnosť a vyzývať ju k jeho ochrane. Prednedávnom dokončil film o Horských gorilách a chystá sa na film o orangutanoch, a to v spolupráci s Borneo Orangutan Survival programom v Indonézii. S indiánskym kmeňom Waorani v Ekvádore realizuje projekt, ktorý začal v roku 1983. Novinkou je jeho kniha Anglicko – z výšky (England – an aerial view), ktorú vytvoril v spolupráci s Dae Sasitornom. 450 leteckých snímok dokumentuje históriu meniacej sa anglickej krajiny. V súčasnosti dokončuje knihu o histórii a skúmaní tepuis, venezuelského „Strateného raja“. Spoločne s Emiliom Perezom zostávajú pre knihu aj sériu map tohto magického miesta.

Adrian Warren vlastní Arriflex filmovú techniku a jeho spoločnosť Lastrefuge vykonáva kompletnú filmovú produkciu. Navrhol a vytvoril špeciálny systém filmovania z lietadla, ktorý používa vo vzdialených častiach sveta na získavanie leteckých snímok. Systém je certifikovaný príslušnými leteckými úradmi a Cessna letectvom. Ako fotograf pracuje najmä so stredným formátom 6 x 6 cm, používa fotoaparáty značky Hasselblad (35 mm). V jeho osobnom fotografickom archíve sa nachádza viac ako stotisíc snímok so širokospektrálnym záberom, od snímok voľnej prírody, krajiny, až po ľudí. Jeho fotografie sa objavujú po celom svete v knihách, časopisoch, v reklamách, na plagátoch, kalendároch, pozdrukoch a v podobe ďalších produktov.

Medzi mnohé ocenenia, ktoré Adrian Warren získal, patrí štipendium Winstona Churchilla, medaila Cherry Kearton od Kráľovskej geografickej spoločnosti v Londýne, cena Genesis od Ark Trust for Conservation. Filmové ceny zahŕňajú International Prime Time Emmy a Golden Eagle Award z New Yorku.

stala v mojom súkromnom živote, je narodenie môjho syna Luka v januári minulého roku.

Adrian Warren (Veľká Británia) – Ako kameraman, producent a vedúci filmového štábu pracoval v mnohých krajinách sveta pre BBC Natural History Unit. V súčasnosti sa venuje najmä práci vo vlastnej spoločnosti LAST REFUGE. Takmer štyridsať rokov cestuje s fotoaparátom a kamerou po vzdialených a často nepoznaných kútoch sveta, filmuje voľnú prírodu, zaoberá sa antropológiou, skúmaním krajinných ekosystémov. Žažíva dobrodružstvá a je svedkom mnohých zmien, ktoré sa na tejto Zemi udia a dejú. Cieľom jeho spoločnosti je prostredníctvom fotografií, filmov a webovej stránky (www.lastrefuge.co.uk) dokumentovať a archivovať miznúci prí-

ENGLAND The Mini-Book of Aerial Views

ADRIAN WARREN & DAE SASITORN
LAST REFUGE

Prebal Warrenovej knihy Anglicko – z výšky

Anna Gudžová

Pavol Barabáš

osvedčená známka kvality

Chod' tam, kam chceš ísť... Tak znie heslo v úvode webovej stránky Pavla Barabáša. Jedna veta, päť jednoduchých slov... motto na zmysluplný život. Meno Pavol Barabáš je dnes už pojmom. Scenárista, kameraman, režisér, autor mnohých dokumentárnych filmov a nesporne najúspešnejší filmár v histórii slovenského filmu (za svoje filmy získal dohromady viac ako 130 ocenení doma aj v zahraničí). Má za sebou množstvo objavných expedícií, nakrúcal v neprístupnej divočine, na dravých riekach, aj na ľadových štítach, či v hlbokých jaskyniach, ďaleko od civilizácie. Jeho filmy sú o ľuďoch v extrémnych podmienkach, príbeh, ktorých hrdinov idú až na hranice svojich možností. Fascinujú ho stretnutia s cudzou kultúrou, priťahujú územia tibetského budhizmu, ale aj prírodných ľudí hlboko v džungli. Jeho filmy sú o tom, ako by sa človek mal správať k tejto Zemi. Vyžarujú lásku a úctu k prírode, obrovskú duševnú silu a morálne vedomie.

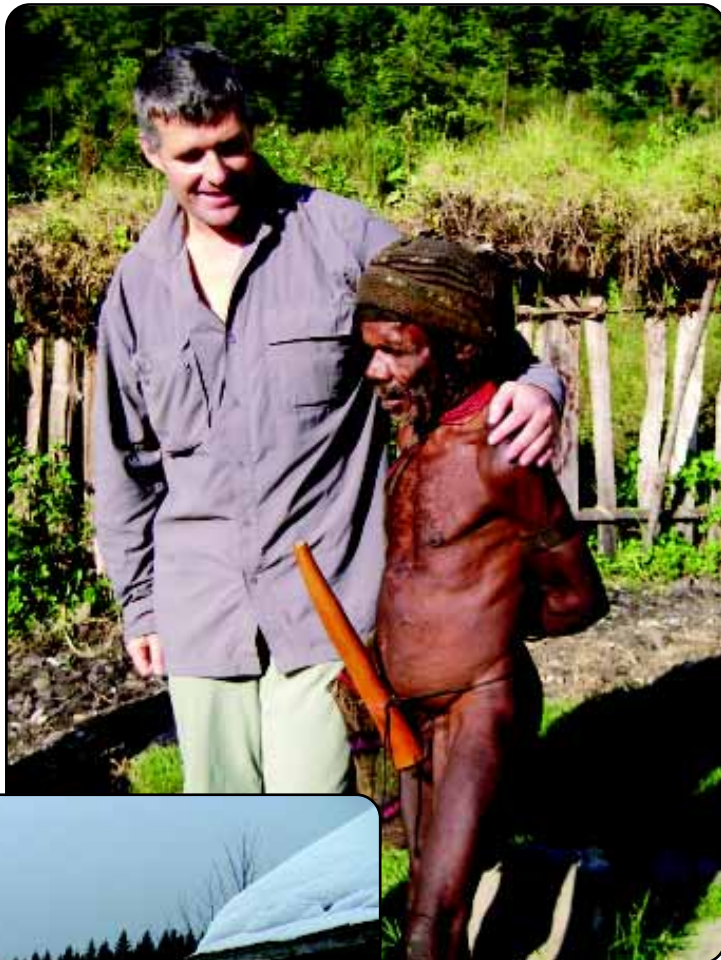
Po filmoch Tajomné Mamberamo, Omo – cesta do praveku, Mustang či Amazonia vertical, sa návštevníci Envirofilmu môžu tešiť na ďalšie „lahôdky“ z autorskej dielne Pavla Barabáša. Fascinujúci príbeh o živote stromových ľudí v Novej Guinei Pururambo a dokumenty Premeny Tatier a Putovanie Slovenskom.

Premeny Tatier

Film vznikol ako spomienka na devastujúcu kalamiťu a požiar vo Vysokých Tatrách. Premiéru mal 19. novembra 2005 v Starom Smokovci. Hovorí autor filmu Pavol Barabáš: „*Meníme prírodu, ignorujeme jej zákony a sme prevapení, keď našej hostiteľke dôjde trpezlivosť. Zatiaľ je to len zdvihnutý prst. Zatiaľ sú to premeny zvrátne... Zatiaľ!*“ Tatry pre Pavla Barabáša sú a zostanú mystériom. Hlbokým tajomstvom. Film Premeny Tatier nakrútil ako vyjadrenie úcty k tatranskej prírode. A ako vraví, po víchrici v novembri 2004 má k Tatrám ešte väčšiu úctu a najmä väčší rešpekt. „*Človek je len nepatrná bytosť, ktorá sa môže s údivom prizerať, čo príroda dokáže. Často až s odstupom času zistí, aká je múdra a prezieravá,*“ hovorí P. Barabáš.

Pururambo

V najdivokejších miestach západnej časti indonézskeho ostrova Nová Guinea, vysoko na stromoch, žijú prírodní ľudia, ktorých minulosť sa ešte neskončila a prítomnosť ešte nezačala. Ich svet je „pururambo“ čiže dobrý... „*Streť kultúr je vždy hrozivý,*“ hovorí o dojmoch z nakrúcania Pavol Barabáš. „*Keď sme robili film Pururambo, tvrdili nám, že tam ešte nikto nebol. Tí ľudia nemajú absolútne nič z civilizácie, kovový nožík či sekeru. V dedine nenájdete kúsok papiera či umelej hmoty. Žiadne ozdoby či korálky z jabloneckej bižutérie. Čo vás ale zarazí je, že všade je absolútne čisto. Špina a neporiadok vlastne ani nemajú z čoho*

Putovanie Slovenskom (2005)

Putovanie Slovenskom (2005)

zdať kruté a pre nás neprijateľné. My sa snažíme im vnútiť naše chápanie sveta, ale to ich im v džungli pomohlo prežiť po tisícročia. Keby nám niekto vnútil svoje tradície, mnohé by sa rozpadlo. Nevieť si vôbec predstaviť, že by niekto prišiel a chcel pred naším domom postaviť mešitu. Zakázal by Vianoce a veľkonočné sviatky. Prestali by sme sa cez sviatky navštevovať, dávať si darčeky, nespoznali by sme tú nádhernú atmosféru pri vianočnom stromčeku. Naš život by bol prázdnnejší... Tak

vzniknúť, lebo všetko v prírode podlieha určitej neviditeľnej recyklácii. Ľudia v Novej Guinei nepotrebujú zhromažďovať ani vlastniť majetok. Keď niečo potrebujú, skočia do džungle ako do komory... Načo budeme niečo vlastniť, keď je tam toho plný prales? Neexistuje tam závišť. Majú tradície, ktoré sa nám

ako je to v pohľadoch ľudí guinejského kmeňa Asmatov, ktorému spálili všetky kultové predmety a vymenili ich tradície za kresťanské...“

Hlavnou postavou vo filme Pururambo je rozprávač – Rudolf Švaříček. Vyštudovaný ekonóm má za sebou mimoriadne výkony v prieskumoch extrémnych oblastí, mnoho výprav a medzinárodných expedícií – Marco Polo (naprieč Áziou), Hodvábná cesta (rok a pol ázijskými štátmi), Živá Afrika (naprieč Afrikou)... Je autorom úspešnej knihy Živá Afrika, hlavou i dušou festivalu Go Kamera, ako aj autorom knihy a fotografickej výstavy Tajomná Indonézia – Tamtamy času, ktorá mala veľký úspech aj v rámci expozície Slovenského národného múzea v jeseni minulého roku. Jeho doménou je Indonézia, venuje sa najmä oblastiam izolovaných etník.

„Pri návratoch z Novej Guiney som zasypávaný „zásadnými“ otázkami. Pijú alkohol? Čoedia? Poznajú peniaze? Je tam rozšírená nevera? Čo sex a ženy? Večnou otázkou je tiež kanibalizmus a lovenie lebiek. Pred odletom padajú otázky, či sa k tým šíleným kanibalom nebojím ísť, či ich svet nie je príliš krutý... Bojím sa často, strach je tu nutný. Pod príkrovom tajomnej džungle však žijú ľudia, od ktorých sa môžeme učiť ako prežiť v extrémnych podmienkach,“ hovorí Rudolf Švaříček.

A festivalová porotkyňa Katarína Javorská o filme Pururambo povedala: „Čakanie na každý ďalší film Paľa Barabáša je čakanie na zážitok z iného kúta sveta, na stretnutie s inou civilizáciou, na chvíľu obdivu k iným ľuďom. Neprajníci a závisťníci hovoria: to sa mu to nakrúca, keď je v takom atraktívnom prostredí. Environmentálni puristi zasa frflú, že jeho filmy patria skôr na festivaly dobrodružných filmov. A Barabáš? Ten vyhráva u porôt aj u divákov. A oprávnené. Človek, či už odborník, či obyčajný divák, sa musí skloniť pred obetavosťou, s ktorou navštevuje neobjavené kraje, pred schopnosťou pomenúvať doposiaľ nepoznané a pred pokorou, s ktorou nás všetkých, aj sám seba, porovnáva s nevinnosťou prírody či „primitívnych“ národov. Pururambo je film prežiť aj pretrpený, príbeh, ktorý tým citlivejším jedincom ponúka zamyslenie sa nad každou zbytočnosťou v našom živote. A odkaz neprajníkom či puristom: pretože životné prostredie je aj v našom vnútri, cesta tam môže byť ozajstným dobrodružstvom...“

Pururambo je ďalším Barabášovým filmom, ku ktorému zložil hudbu Michal Novinski (Omo – cesta do praveku, Tajomné Mamberamo, Amazonia Vertical). Je autorom hudby k desiatkam divadelných predstavení. Komponuje tiež hudbu k filmom, televíznym inscenáciám a rozhlasovým hrám na Slovensku aj v zahraničí.

Premiéru na Slovensku mal film Pururambo 26. januára 2006 v Kine Tatra v Bratislave. Na Medzinárodnom festivale horských filmov (Poprad 2005) získal Cenu divákov, na festivale Go Kamera (Brno 2006) bol najlepším festivalovým filmom a na Camera Slovakia (Bratislava 2006) dostal druhú cenu.

Putovanie Slovenskom

Krása ukrytá v tvárach ľudí, ich tradíciách, či prírodnom bohatstve Slovenska pretrvala dlhé stáročia a uchovala v sebe čaro vekov. Film Putovanie Slovenskom sa pokúša o zachytenie tejto krásy. Autor Pavol Barabáš na margo filmu povedal: „Dnešný turista je náročný a rozmazaný. Bol už takmer všade a videl takmer všetko. Hľadá niečo neopakovateľné a originálne. Hoci som prešiel kus sveta, Slovensko ma stále láka, vábi, priťahuje, aj vďaka jeho prírode kultúre i tradíciám. Film Putovanie Slovenskom je o mojom videní rozprávkového sveta ukrytého pod Tatrami. Chcel som urobiť hudobnú pohľadnicu, ktorá prešla nielen cez moje oči, ale aj mojím srdcom...“

Putovanie Slovenskom sa na tohtoročnom treťom ročníku cestovateľského festivalu Camera Slovakia stalo najlepším filmom.

Anna Gudžová

Foto: K2 štúdio

Filmár a príroda

Aj v tomto roku pozývame tvorcov, predovšetkým filmárov – profesionálov, ale aj ochranárov a napokon aj laickú verejnosť na priateľské posedenie. Budú mať možnosť stretnúť sa s tými, ktorí sú pre bežného diváka neviditeľní, s ľuďmi, ktorí v nečase aj v krásnom počasí trpezlivo o týždne a niekedy mesiace čakajú na tie správne atmosféry, na neopakovateľné zábery. Ich mená sú zárukou vzrušujúceho rozprávania o tom, čo všetko potrebuje filmár v o chvíli, keď sa rozhodne ísť do prírody. Režiséri a často aj kameramani v jednej osobe Zdeno Vlach, Jaroslav Mikuš či Josef Císařovský. Nakrúcanie ich projektov sa nedá rátať na týždne a zväčša ani na mesiace. Od námetu je ešte dlhočná cesta ku konečnému tvaru. Veď iba zber materiálov a nasledujúca scenáristická práca zaberie minimálne pol roka.

A nakrúcanie samotné? To už je ozaj beh na dlhé trate. Zachytiť deje v prírode sa niekedy aj nemusí podariť. Všetci tí, ktorí sa tomu venujú by o tom vedeli rozprávať celé hodiny. Ak je dostatok finančných prostriedkov, je aj možnosť deje suplovať – ryby nakrúcať v akváriu, šelmy vo výbehoch. Všetko však musí pôsobiť ozajstne a prirodzene. Práca je to však rovnaká – živého tvora neprinútiť, aby si na požiadanie sadol práve na túto vetvičku, zaliezol práve pod tento kameň. A na výše podľa prísnych zákonov ochrany prírody potrebuje filmár k svojej práci nielen božský trpezlivosť, ale aj povolenia a výnimky.

Na druhej strane tejto práce stoja tí, ktorí projekty podporujú či priamo financujú – producenti, ministerstvá či mimovládne organizácie. Jitka Radová, inak aj dramaturgička festivalu Ekofilm v Českom Krumlove má „na svedomí“ viaceré filmy, často ocenené na festivaloch. Andrzej Traczykowski z poľskej Lodže je dušou producentskej spoločnosti zameranej práve na tvorbu dokumentov o prírode a tiež organizátorom festivalu zameraného práve na tieto filmy. Rastislav Rybanič ako prezident Spoločnosti na ochranu vtáctva Slovenska sa pravidelne usiluje získavať peniaze na osvetové kampane v prospech ohrozených druhov, naposledy podporili filmový projekt o vtáčích územiach zahrnutých do Natury 2000. Dost' zaujímavých osobností na to, aby seminár bol vzrušujúcou diskusiou o dobrodružstve zvanom film. A k pozvánke pripájame: Možno príde aj... prekvapenie.

Mgr. art. Katarína Javorská
predsedníčka ÚŠTT

XI. ročník medzinárodnej súťaže ZELENÝ SVET 2006

Všetkým deťom na Zemi

XI. ročník medzinárodnej súťaže

Do ďalšieho desaťročia svojej existencie vstupuje Medzinárodná súťaž výtvarnej tvorivosti detí a mládeže Zelený svet 2006 s témou „Všetkým deťom na Zemi – odkaz prírody“. Celému svetu chce odkázať, že príroda a naša budúcnosť patrí deťom. Deti ju nielen zdedia, ale budú z odpovední za jej zachovanie. Ak sa to nepodarilo nám, podarí sa to im? Odpoveď na túto otázku nevieme, ale čo vieme a môžeme urobiť, je vychovávať a viesť deti k uvedomeniu vzťahu k prírode a k svojmu životnému prostrediu. Toto si berie za poslanie aj súťaž Zelený svet.

Odkaz prírody sa v 3 069 výtvarných prácach prihlásených do kategórie kresba, maľba, grafika a kombinované techniky pokúsil stvárniť približne rovnaký počet detí. Téma súťaže si vyžadovala aj pedagogické usmernenie a objasnenie problematiky globálnych problémov a životného prostredia. Opomenúť teda nemožno ani 486 pedagogických pracovníkov a ich významnú úlohu pri environmentálnej výchove a naplňaní posolania Zeleného sveta. Z celkového počtu 311 škôl, ktoré poslali výtvarné práce svojich žiakov, bolo 162 základných, 25 základných umeleckých, 27 špeciálnych a 97 materských škôl.

Príroda nechala svoj odkaz aj deťom v zahraničí, konkrétne v 11 školách z Lotyšska, Poľska, Srbska a Čiernej Hory, Rumunska a Číny. Medzinárodný rozmer mu dali zahraniční autori v 150 výtvarných prácach a jednom animovanom filme.

Animovaný film je prestížna kategória Zeleného sveta, ktorá má z roka na rok viac priaznivcov. „Nové médium prináša viac podnetov“ (Miroslav Cipár) a, samozrejme, aj novej vyjadrovacie možnosti a techniky na uchopenie témy. O stváranie odkazu prírody pomocou animovaného filmu sa pokúsilo až rekordných 33 detí z 5 škôl. V tomto ročníku sme v konkurencii 29 filmov mali možnosť premietnuť si aj jeden film od detského autora z Číny. „Technicky aj obsahovo bol na vysokej úrovni. Je mi ľúto, že nám čínski priatelia poslali len jeden detský film. Zaujímalo by ma, či sa v Číne otvoril pre deti širší priestor pre túto technológiu tvorby. V súčasnosti jestvuje na svete sieť organizácií, zameriavajúcich

sa na detskú animovanú tvorbu. Organizujú medzinárodné prehliadky a festivaly, kde sa detskými filmami zaoberajú mediálni a školskí odborníci (KIDS FOR KIDS, CIFEJ, ECFA a pod.). Aj organizátori veľkých festivalov animovanej tvorby vyhľadávajú detské filmy a vytvorili pre ne novú, divákmi veľmi obľúbenú súťažnú kategóriu,“ zhodnotila túto kategóriu Monika Trajterová, členka viacerých filmových asociácií a medzinárodnej organizácie tvorcov animovaného filmu ASIFA.

Každá správna súťaž má svoju odbornú porotu. Porota v kategórii kresba, maľba,

Sofia Vargová, 9 r., ZUŠ Novohradská, Lučenec

z kreslenia, maľovania a animovania.“ Ďalej nás zaujímal, či je vôbec možné, aby si porotcovia z toľkého množstva detských prác niektoré zapamätali a v mysli sa k nim neskôr vrátili. Ladislav Vojtuš nám pohotovo poskytol hneď niekoľko odpovedí: „Zaujímavá práca bol tučniak na ľadovej kryhe, v pozadí sa loď, z ktorej vyteká ropná škvrna. Niektoré práce boli ponímané skutočne originálnym spôsobom, napr. vypchaný bažant hľadiaci z okna miestnosti na rušný svet za oknom, s názvom Bažant patrí do prírody. To ma pobavilo.“

Treťou vyhlásenou kategóriou súťaže je čiernobiela a farebná fotografa.

Každú súťaž robia atraktívnou cenou. A bude ich naozaj neúrekom (spolu 44). Okrem ocenených prác bolo úlohou poroty vybrať aj stovky tých, ktoré budú obsahom výstavy „Všetkým deťom na Zemi – odkaz prírody“. Na súťažnej výstave sa predstaví približne 1 000 najúspešnejších

detských autorov. O tom, či sa odbornej porote páči ten istý obrázok alebo fotografia ako vám, sa na výstave môžete presvedčiť sami a v priamom hlasovaní v priebehu festivalu rozhodnúť o Cene diváka. Vernisáž výstavy a slávnostné odovzdávanie cien sa uskutoční 2. mája 2006 o 14.30 hod. v kinosále Múzea SNP v Banskej Bystrici. Výstava prác potrvá do konca mája 2006. Srdečne vás pozývame.

Čo sa stane s detskými prácami?

Víťazné práce budú vystavené v internetovej galérii Zeleného sveta v rámci informačného portálu www.enviroportal.sk a na stránke www.envirofilm.sk. Výtvarné práce detí z materských a umeleckých škôl s najsilnejším odkazom výjdu vo forme pracovných listov pre deti. Niektoré práce vyzdobia priestory Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky a Stredísk environmentálnej výchovy Slovenskej agentúry životného prostredia.

Odkázala príroda niečo aj vám?

Miroslav Cipár: „Pretože sa stále cítim ako dieťa, ten-

Adrián Rybár, 6 r., MŠ Hrebendova, Košice

grafika a kombinované techniky a v kategórii detský animovaný film zasadala 24. marca 2006 v priestoroch SAŽP v Banskej Bystrici. Porotcovia, Miroslav Cipár, Monika Trajterová a Ladislav Vojtuš, sa okrem témy pridržali aj kvality umeleckého prevedenia myšlienky a umeleckého čítania detí.

Každý rok deti aj pedagógov zaujíma, podľa čoho a ako vyberá porota z tisícok prác tie víťazné. Preto sme ich poprosili, aby nám prezradili svoj kľúč, ktorým vyberajú najlepšie práce. Miroslav Cipár nám prezradil ten svoj: „Dávam prednosť tým, ktoré porušujú zaužívané schémy. Dajú sa dobre rozpoznať od ostatných. Vidieť na nich úprimnosť, úsilie prekonať technické problémy, ale najmä radosť

Matej Pemčák, 12 r., ZUŠ Poprad

to odkaz je aj pre mňa. Príroda sa pripomína neustále, najmä keď je zranená. Odkazuje nám, mne, že ju potrebujeme pre život, pre radosť, pre šťastie, a tak by sme sa mali k nej chovať."

Odkázala príroda niečo aj vám? Na chvíľu sa posadíte, zavriete oči, pokúste sa odpovedať na túto otázku a nakresliť si obraz, ktorý sa vynoril vo vašej myslí.

Tomáš Kozlík, 16 r., SZUŠ Piaristická, Nitra

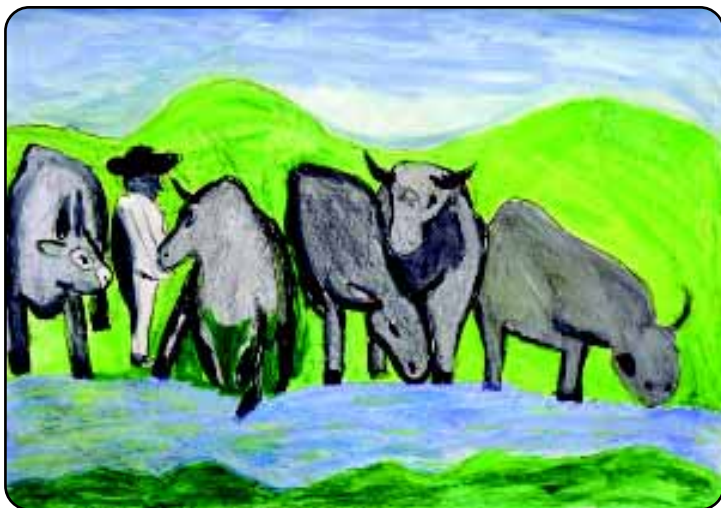
Z histórie Zeleného sveta

Minulý rok sme oslavovali desaťročie existencie Medzinárodnej súťaže výtvarnej tvorivosti detí a mládeže Zelený svet. Detské kresby a maľby, fotografie či animované filmy, citlivý detský pohľad na témy životného prostredia, umelecká tvorba, výstavy detských prác a zaujímavé ceny sprevádzajú Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí Envirofilm od samých začiatkov, presne od roku 1996.

Súťaž vo svojom názve a podstate nesie poslanie „vštepovať deťom vzťah k prírode a k životnému prostrediu formou budovania návykov a zručností v umeleckom prejave“. Venuje sa deťom, ich videniu sveta, chápaniu prírody a oceňuje ich nadanie či poslanstvo ukryté v reči

obrazov. Prostredníctvom výstav, pohľadníc a kalendárov z detských prác, zarámovaných výkresov na stenách kancelárií a chodieb (napríklad na chodbách Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky), účasťou na zahraničných výtvarných súťažiach Zelený svet sprostredkováva myšlienky detí aj svetu dospelých, ktorého sa raz ony samy stanú súčasťou.

To že oslavovať prírodu môžeme aj farbami, dokazujú deti svojimi maľbami,

Juraj Plačín, 9 r., ZUŠ Námestovo

Juraj Kvoska, 15 r., SZŠ Mudroňova, Martin

kresbami a grafikami už jedenásty rok. K menovaným výtvarným technikám sa v roku 2003 pridala aj kategória čiernobiela a farebná fotografia a detský animovaný film.

Katarína Čambálová, 11 r., ZUŠ Veľký Ďur

Súťažný film Envirofilmu 2006 Zelený svet 2006 – kategória animovaný film

Ludia, zobud'te sa! (Čína)

autor: Lin He (12 rokov), inštruktor: Lin Hai, Cangshan Primary School, Fuzhou City, Fujian Province, China

Čo by asi povedal mimozemšťan, keby raz zavítal na našu Zem? „Celá vaša planéta je znečistená...“ Vravíte, že to nie je pravda? Nastúpte s ním do vesmírneho modulu a pozrite sa na Zem z výšky. Mestá sú zahalené do súvislej hmly, v riekach pláva stále menej rýb, ovzdušie je každý deň znečisťované a všetky lesy sú poškodené. Mimozemšťan by povedal: „Zobud'te sa ľudia!“

prácu pedagógov, ochotných riadiť elov škôl, prácu odbornej poroty, úspechy v zahraničí, slávnostné odozdávanie cien, výstavy a 11 environmentálnych tém.

Hoci súťaž nesie jednotný názov, téma súťaže sa z roka na rok mení. Deti, mladí autori, možno budúci umelci si mohli vyskúšať svoje umenie a reagovať na tieto témy: Zelený svet (1996), Chceme čísiť a zdravý prírodu (1997), Voda je život (1998), Príroda v štyroch ročných obdobiach (1999), Mój priateľ strom (2000), Záhrady (2001), Energia pre život a jej sila (2002), Voda (2003), Krajina mojich snov (2004), Moje mesto, moja dedina, môj dom (2005), Všetkým deťom na Zemi – odkaz prírody (2006).

Mgr. Jana Šimono vičová

SAŽP – CEV aP Banská Bystrica

NATURA v slovenskom filme

...v hranom filme

Základným kameňom slovenskej hranej filmovej tvorby je film *Jánošík* z roku 1921, ktorý na Slovensku nakrútila skupina amerických Slovákov vedená Jaroslavom Siakelom. V roku 1920 založili v Chicagu spoločnosť Tatra Film Corporation. Tá mala nakrútiť na Slovensku niekoľko filmov. Účastiny sa predávali po 50 dolárov a predali sa za 16 500 dolárov. Lenže to nestačilo ani na film *Jánošík*. Cez leto roku 1921 precestoval štáb filmárov rôzne kúty Slovenska. A vyberal si tie najpríťažlivejšie lokality. Príroda „hrá“ už v prvom hranom filme veľmi dôležitú úlohu. Na Slovensku bolo nakrútených už takmer 400 celovečerných hraných filmov. Takmer všetky boli nakrúcané v exteriéroch. Naše hory, jazerá, jaskyne, prírodné pamiatky, zámky, fauna a flóra – zohrali v slovenskom hranom filme veľmi dôležitú úlohu. Filmárov zaujala nielen stará, ale aj novodobá architektúra a v nej postavenie človeka. Vybrali sme do cyklu najzaujímavejšie slovenské filmy, v ktorých príroda „hrala prvé husle“.

Jánošík (1921, r. Jaroslav Siakel) - 65 min. Prvý slovenský celovečerný film – rekonštruovaná a ozvučená verzia filmu o slovenskom národnom hrdinovi Jurajovi Jánošíkovi, ktorého stvárnil český herec Theodor Pištěk.

Lazy sa pohli (1952, r. Paľo Bielik) - 82 min. Dráma zo slovenských lazov v období nastupujúcej industrializácie.

Pole neorané (1953, r. Vlado Bahna) - 92 min. Dráma o živote chudobných kysuckých kopaničiarov podľa románu Petra Jilemnického z obdobia hospodárskej krízy 30-tych rokov minulého storočia

Pokorené rieky (1961, r. František Žáček) - 82 min. Zápas ľudí o pôdu Východoslovenskej nížiny.

Slnko v sieti (1962, r. Štefan Uher) - 92 min. Zo života mladých ľudí vo veľkomeste, ale aj na slovenskej dedine v období žatvy.

Drak sa vracia (1967, r. Eduard Grečner) - 85 min. Dráma osamelého hmičiar, ktorého nechápe okolitý svet podľa novely Dobroslava Chrobáka.

Očvské pastore (1973, r. Jozef Zachar) - 84 min. Dramatický príbeh o chlapskej cti a odvahe podľa predlohy Štefana Sokola.

Otec ma zdieľa tak či tak (1980, r. Otakar Krivánek) - 83 min. Osud chlapca v malokarpatskej dedine podľa predlohy Vincenza Šikulu.

Jánošík (1921)

Začiatok sezóny (1987, r. Zoro Záhon) - 76 min. O vzťahu dedičana a mestského chlapca podľa predlohy Jozefa Banáša.

...v celovečernom dokumentárnom filme

Aj slovenský dokumentárny film celovečernej metráže má na Slovensku dlhodobú tradíciu.

Jeho dejiny začal písať Karol Plicka, ktorý 15 rokov pôsobil v Matici slovenskej v Martine. Filmy *Po horách*, *po dolách*, *Za slovenským ľudom*, ale hlavne film *Zem spieva* sa stali známe po celom svete a patria do zlatého etnografického filmového fondu. Hneď po vojne vznikali celovečerné dokumentárne filmy na objednávku štátu, aby divákov informovali o vymoženostiach „novej socialistickej spoločnosti“. Filmy poznamenala doba vzniku. Boli to „bezproblémové“ filmy. Boli nasnímané „cez ružové okuliare“, neboli v nich problémy. V období normalizácie vyše 15 rokov bol uložený v trezore Hanákov film *Obrazy starého sveta*. Umelecký dokument inšpirovaný fotografiami Mar-

tina Martinčeka bol oslavou starých ľudí, ktorý v chudobe, na slovenskom vidieku, žili svoj šťastný život. V šlapajách svojich učiteľov kráčajú mladí slovenskí filmári – Jaro Vojtek, Marko Škop a ďalší, ktorí prinášajú svedectvá o dobe, v ktorej žijeme.

Zem spieva (1933, r. Karol Plicka) - 63 min. Rozospievaná a roztančovaná symfónia Slovenska – 30. roky minulého storočia s hudbou Františka Škôra.

Dúha nad Slovenskom (1952, r. Vlado Bahna) - 77 min. Propagandistický dokument o novom živote na Slovensku budujúcom komunistické zriadenie.

Obrazy starého sveta (1972, r. Dušan Hanák) - 70 min. Umelecký dokument inšpirovaný fotografickým cyklom Martina Martinčeka.

My zdes (2005, r. Jaro Vojtek) - 86 min. O hľadaní domova kazažskej rodiny na Slovensku.

Iné svety (2006, r. Marko Škop) - 76 min. Šariš na začiatku nového tisícročia

...v krátkom dokumentárnom filme

O filmovej dokumentárnej tvorbe začiatku rokov 40-tych minulého storočia v Nástupe sa píše ako o zlatom období slovenského dokumentu. Nástup a Školfilm, ktoré boli založené v roku 1940, to je vlastne začiatok slovenskej organizovanej filmovej tvorby. Dokumenty nakrúcal aj Paľo Bielik, ktorý sa neskôr venoval len hranému filmu. Jeho filmy nezostali a aj dnes dokážu plne zaujať. Na Slovensku bolo nakrútených okolo 8 000 krátkych filmov, z toho polovica spravodajských. Vybrali sme z nich niekoľko ocenených filmov, ktoré sa viažu k téme Natura.

1942 – **Pod holým nebom** - r. Paľo Bielik - 14 min. O práci, zvykoch a folklóre na slovenskom salaši.

1942 – **Žatva** - r. Ján Fintora - 15 min. Dožinky na slovenskom vidieku.

1943 – **Leto pod Kriváňom** - r. Eugen Mateička - 16 min. Letná atmosféra v Hybiach.

1943 – **V bielom raji** - r. Eugen Mateička - 14 min. Vysoké Tatry a Tatranská horská služba.

1944 – **Na ostrove kormoránov** - r. Paľo Bielik - 16 min. Výprava filmárov na jeden z dunajských ostrovov.

Ocenené filmy

1951 – **Kysuce** - r. Ján Lacko - 14 min. Staré a nové Kysuce s hudbou Tibora Andrašovana.

Ružové sny (1976)

Drak sa vracia (1967)

1963 – *Chlapi z Gaderskej doliny* – r. Ladislav Kudelka - 9 min. O práci drevorubačov v neprístupných porastoch.

1963 – *Voda a práca* - r. Martin Slivka - 9 min. O starých domyselných vodných stavbách.

1967 – *Omša* – r. Dušan Hanák - 11 min. Adventná omša v Spišskej Sobote s autentickými liturgickými textami a spevmi.

1968 – *Fotografovanie obyvateľov domu* – r. Dušan Trančík - 15 min. Najkrajšie a najtragickéjšie okamihy života jednej vidieckej rodiny.

1978 – *Za najväčším vtákom Európy* – r. Otakar Patočka - 13 min. Celoročný životný cyklus vzácneho predstaviteľa fauny Žltého ostrova - dropa veľkého.

1979 – *Aby k nám priliehali* – r. Andrej Kristín - 16 min. O živote a životných podmienkach predstaviteľa našej fauny - bociana.

1980 – *Na križovatkách vtáčích ťahov* – r. Andrej Kristín - 17 min. O práci ornitológov a význame spolupráce jednotlivých štátov pri objavovaní nových zákonitostí prírody.

2001 – *Rómsky dom* – r. Marko Škop - 31 min. Ako žijú naši spoluobčania - Rómovia.

...v zahraničných filmoch distribuovaných v sieti slovenských kín

Do slovenských kín prichádza ročne okolo 170 premiér.

S radostou konštatujeme, že okrem amerických hollywoodských trhákov občas objavíme v kinách aj celovečerné dokumenty, ktoré nachádzajú svojich divákov.

Dogora (2004) - Francúzsko - r. Patrice Leconte - 80 min. Dokumentárny muzikál bez slov nakrútený v Kambodži o ľuďoch a krajine, v ktorej žijú.

Naqqagatsi (2002) - USA - r. Godfrey Reggio - 89 min. Koyaanisqatsi (1983), Powagagatsi (1988) - záverečná časť umeleckej dokumentárnej trilógie režiséra Reggia o stave súčasnej civilizácie

Príbeh Modrej planéty (2004) - Francúzsko/Taliansko - r. Marie Pérennon, Claude Nuridsany - 80 min. Zrodenie vesmíru a hviezd, vznik života na Zemi, o čase, hmote, zrodení, láske a smrti.

Body song (2003) - Veľká Británia - r. Simon Pummell - SPI International - 83 min. Dokument o základných veciach života - od jeho zrodu po smrť - film určený dospelej mládeži.

Putovanie tučniakov (2005) - Francúzsko - r. Luc Jacquet - 65 min. Dokument o tučniakoch cisárskych putujúcich cez arktické ľadovce, aby sa mohli rozmnožiť a zachovať rod.

Mgr. Štefan Vraščiak

Ilustračné foto: archív SFÚ

Záhada (1995)

Rádio *Regina* Slovenský Rozhlas 4

X
RÁDIO EXPRES

STV
SLOVENSKÁ TELEVÍZIA

GOLD MAN

EURREPORT^{plus}

Watt foto-video

magazín pre priemyselno-ekologiu
21.
STOROČIE

pardon
INZERTNÝ A INFORMAČNÝ TÝŽDENÍK

SZM
www.szm.sk

of course
reklamná agentúra

NATURA 2000

na Slovensku po piatich rokoch

Pojem NATURA 2000 by už nemal byť pre čitateľov Enviromagazínu ničím novým. Na stránkach tohto časopisu bol uvedenej téme venovaný nĕjeden príspevok, dokonca samostatné číslo. Pre tých, ktorí sa predsa len s týmto pojmom nestretli, by bolo vhodné na úvod povedať aspoň zopár slov. NATURA 2000 je súvislá európska sústava chránených území. Pozostáva z chránených vtáčích území (vymedzených podľa smernice o vtákoch: *smernica Rady č. 79/409/EHS z 2. apríla 1979 o ochrane divočijúcich vtákov* (Úradný vestník L 103, 25. 4. 1979 s. 001 – 0025 s redakčnými opravami a doplnkami) a z území európskeho významu (vymedzených podľa smernice o biotopoch: *smernica Rady č. 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín* (Úradný vestník L 206, 22/07/1992, s. 007 – 0050) s redakčnými opravami a doplnkami), podľa toho im niekedy hovoríme aj biotopové územia).

Cieľom sústavy NATURA 2000 je zachovať biologickú rozmanitosť v rámci celej Európy prostredníctvom územnej ochrany tých biotopov a druhov v rastlín a živočíchov, ktoré sú na európskom kontinente najviac ohrozené. Zoznamy týchto druhov a biotopov tvoria prílohy uvedených smerníc. Pre Slovensko to znamená zabezpečiť územnú ochranu pre 66 typov v biotopov od najrozšírenejších, ako sú napríklad bučiny, až po zriedkavé a veľmi ohrozené slanská, penovcové prameniská či

landských a slovenských expertov pripravil prvotný návrh území. Návrh chránených vtáčích území bol po pripomienkovaní jednotlivých rezortov postúpený na rokovanie vlády SR. Vedecký návrh území európskeho významu bol ďalej spresnený a zrealizovaný na pracoviskách Štátnej ochrany prírody SR. Výsledný národný zoznam navrhnutých území bol Piero-kovaný s vlastníckmi a užívateľmi dotknutých pozemkov.

Ku dňu vstupu do EÚ zaslala Slovenská republika Európskej komisii národný zoznam navrhovaných chránených vtáčích území (38 území) a národný zoznam navrhovaných území európskeho významu (382 území). Územia boli vymedzené v súlade s kritériami určenými v smernici o vtákoch a v smernici o biotopoch, na základe viacročného mapovania výskytu druhov a biotopov európskeho významu a v súčinnosti s vedeckými a ďalšími odbornými inštitúciami. Oba zoznamy boli vopred schválené vládou SR, národný zoznam navrhovaných chránených vtáčích území bol schválený uznesením vlády SR č. 636/2003 dňa 9. júla 2003 a národný zoznam navrhovaných území európskeho významu bol schválený uznesením vlády SR č. 239/2004 dňa 17. marca 2004.

Penovcové prameniská sú biotopom, ktoré vyžaduje Európska komisia doplniť v blízkosti hranice s Českou republikou

Slovenská a česká delegácia na panónskom biogeografickom seminári

panónske pieskové duny. Aj z hľadiska ochrany biotopov druhov má Slovensko v Európe významné postavenie, veď z 230 druhov európsky významných živočíchov 150 žije aj na Slovensku. Vysoká lesnatosť územia a zachovalosť porastov nás radí na popredné miesto v ochrane veľkých šeliem, akými sú medveď, vlk a rys. Z 50 druhov rastlín z príloh smernice o biotopoch pôvodných na Slovensku sú pre Európu najvýznamnejšie naše endemity lykovec muránsky, rumenica turnianska, poniklec slovenský či cyklámen fatranský.

Čo sa udialo doteraz?

S prípravou vedeckého návrhu území podľa kritérií smernice o vtákoch a smernice o biotopoch sa začalo v roku 2001 v rámci projektu Budovanie sústavy Natura 2000 v Slovenskej republike. Projektový tím ho-

landských a slovenských expertov pripravil prvotný návrh území. Návrh chránených vtáčích území bol po pripomienkovaní jednotlivých rezortov postúpený na rokovanie vlády SR. Vedecký návrh území európskeho významu bol ďalej spresnený a zrealizovaný na pracoviskách Štátnej ochrany prírody SR. Výsledný národný zoznam navrhnutých území bol Piero-kovaný s vlastníckmi a užívateľmi dotknutých pozemkov.

Aké sú prednosti Slovenska v budovaní NATURY 2000?

Hoci sme začali pomerne neskoro, za tri roky sme dobehli, dokonca predbehli niektoré európske štáty

z prvej pätnástky, ktoré pripravovali národné zoznamy biotopových území od roku 1992. Našou najsilnejšou „zbraňou“ je metodika identifikácie území európskeho významu, ktorá spočíva v zozbieraní všetkých dostupných údajov o druhoch a biotopoch a ich priestorovej analýze. Na tento účel bolo nevyhnutné vytvoriť infor-

mačný systém, do ktorého boli transformované dáta z rôznych databáz. Medzi najväčšie databázy patrili Informačný systém lúk a Informačný systém rašelinísk prevádzkované Inštitútom aplikovanej ekológie Daphne, Informačný systém taxónov a biotopov Štátnej ochrany prírody SR, Databanka fauny Slovenska na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, komplex databáz Botanického ústavu SAV, Informačný systém biotopov Slovenska a iné. Veľkým prínosom bola metodika transformácie údajov databáz lesných hospodárskych plánov a modelov hospodárenia spravovaných Lesoprojektom vo Zvolene do celoplošnej GIS-vrstvy lesných biotopov. Napriek tomu ťažiskom získavania podkladov bolo terénne mapovanie, nehovoriac o tom, že mnohé databázové údaje bolo potrebné v teréne overovať.

Slovensko použilo pri vyčleňovaní biotopových území vlastnú originálnu cestu, ktorou dosiaľ nešla žiadna z európskych krajín. Väčšina z nich postupovala klasickým spôsobom a pre jednotlivé biotopy a druhy vyčleňovala územia samostatne. My sme prostredníctvom syntézy veľkého množstva údajov identifikovali oblasti s najväčším prekryvom výskytu biotopov a druhov, teda s najväčšou biodiverzitou. Pripravili sme tak návrh, ktorý minimalizuje rozlohu navrhnutých území a zároveň zahŕňa vysoké percento výskytu predmetných biotopov a druhov. Prednosti „slovenskej cesty“ prípravy biotopových území sa potvrdili aj počas hodnotenia návrhov území novopristúpených členských krajín EÚ počas biogeografických seminárov. Hodnotenie sa uskutočňuje z hľadiska:

• **kvantitatívneho** (aká je plocha alebo odhadované % populácie druhu v navrhovaných územiach európskeho

Alpský biogeografický seminár			Panónsky biogeografický seminár		
	Plocha navrhnutých území v bioregiónu (%)	Dostatočne pokryté druhy a biotopy (%)		Plocha navrhnutých území v bioregiónu (%)	Dostatočne pokryté druhy a biotopy (%)
Slovensko	15,3	66,3	Slovensko	4,3	58,5
Poľsko	25,3	54,4	Česko	11,7	85,2
Slovensko	55,2	77	Maďarsko	15,1	83,2

významu z celkovej plochy, resp. celkovej populácie druhu v štáte);

- **kvalitatívneho** (či sú v navrhovaných územiach európskeho významu aj najlepšie lokality výskytu druhu alebo biotopu);

- **geografickej integrity** (či sú územia pre prejednávany biotop/druh navrhnuté tak, že pokrývajú všetky oblasti výskytu biotopu/druhu).

Náš návrh dosiahol najlepšie hodnotenie pokrytia druhov a biotopov v vo vzťahu k ploche navrhnutých území. V rámci alpského biogeografického regiónu, ktorý zahŕňa takmer 71 % územia Slovenska, sme dosiahli veľmi dobré hodnotenie aj v absolútnych hodnotách.

Ďalšou prednosťou Slovenska spomedzi ostatných členských štátov EÚ je pokrok v oblasti definovania priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu. Hlavným cieľom sústavy NATURA 2000 je zachovanie alebo zlepšenie priaznivého stavu druhov a biotopov, ktoré sú predmetom ochrany. Ak chceme sledovať, monitorovať tento stav, zasielať Európskej komisii pravidelné hodnotiace správy, musíme si najprv zadať, čo to priaznivý stav vlastne je, aké bude mať parametre, kritériá hodnotenia. Slovensko, ako prvá krajina EÚ, vydala komplexný materiál, v ktorom sú tieto definície podrobne spracované. Na jeho tvorbe sa podieľalo vyše 60 odborníkov v rámci projektu PHARE Twinning Implementácia smernice o biotopoch a smernice o vtákoch a projektu DANCEE Natura 2000 na Slovensku - Preklenutie medzier v implementačnom procese.

Čo priniesla NATURA 2000 pre ochranu prírody Slovenska?

Natura 2000 je výrazným medzníkom v ochrane prírody na Slovensku. Prvé výrazné zmeny nastali už pri implementácii smerníc EÚ do národných legislatívnych noriem. Nový zákon o ochrane prírody a krajiny (zákon č. 543/2002 Z. z.) priniesol nielen nové kategórie chránených území, ale celý rad zmien v procese ich vyhlasovania alebo v oblasti hodnotenia vplyvov na predmet ochrany. Popri druhej ochrane bol zavedený nový pojem - ochrana biotopu. Kým identifikácia druhu je vo väčšine prípadov jednoznačná, u biotopov je oveľa zložitejšia, čo si vyžadovalo vypracovanie podrobných interpretačných manuálov.

Prvýkrát došlo k celoplošnému hodnoteniu chránených

území na základe exaktných poznatkov o rozšírení druhov a biotopov. Tento európsky pohľad sa preniesol aj na národnú úroveň a začal sa proces prehodnocovania národnej siete chránených území. Maloplošné územia vyhlasované veľakrát na základe regionálnej významnosti alebo ich krajinných hodnôt sú prehodnocované z hľadiska dostatočnej či nedostatočnej územnej ochrany jednotlivých typov biotopov a druhov národného významu v celoslovenskom merítku.

Výrazne vzrástla výmera agrárnej krajiny v sieti chránených území, a to predovšetkým návrhom chránených vtáčích území na Podunajskej a Východoslovenskej rovine. Cieľom navrhovaných opatrení v týchto územiach je predovšetkým zvýšiť ekologickú stabilitu v poľnohospodárskej krajine, z čoho profitujú nielen vtáčí populácie, ale aj ďalšie živočíšne druhy a v konečnom dôsledku samotný človek.

Zaslanie národných zoznamov navrhovaných chránených vtáčích území a území európskeho významu Európskej komisii bola jedna z prístupových podmienok kandidátskych krajín do EÚ. Noví členovia tak museli za dva až tri roky splniť to, čo štáty pätnásť nedokázali ani za 10 rokov. Nikdy predtým na Slovensku nedošlo k výraznejšiemu nárastu chránených území v tak krátkom čase, navyše štát sa ešte nevysporiadal so zmenou vlastníckych pomerov v národnej sieti chránených území. Tento nápor zákonite vyvolal reakcie verejnosti. Nedostatočný časový priestor a prostriedky na komunikáciu len umocnili nedôveru vlastníkov a užívateľov pozemkov v navrhovaných územiach do sústavy NATURA 2000. Tí v niektorých prípadoch nesúhlasia s ničím už zo zásady. Mnohé

Účastníci seminára v maďarskom Národnom parku Fertő-Hanság, na ktorom bola posudzovaná panónska biogeografická oblasť

nedorozumenia sa dajú riešiť vzájomnou komunikáciou. To si vyžaduje čas, skúsenosti, ale predovšetkým ochotu pochopiť druhú stranu. A tu sa máme ešte čo učiť, tak zo strany štátnej ochrany prírody, ako zo strany vlastníkov a užívateľov.

Čo nás čaká v najbližšej dobe?

Najintenzívnejšie práce prebiehajú už do minulého roka na vyhlasovaní chránených vtáčích území, s cieľom vyhlásiť všetkých 38 území do konca roka 2006. Do apríla 2006 boli v platnosti len tri vyhlášky, no všetky zvyšné územia už majú spracované zámery na vyhlásenie, ktoré sú v rôznom štádiu prerokovávania s vlastníckymi a užívateľskými dotknutými pozemkami.

Tento rok uzatvára jednu etapu budovania sústavy NATURA 2000. V nasledujúcom roku zasielajú členské krajiny EÚ prvú hodnotiacu správu. Aj Slovensko je povinné zhodnotiť stav ochrany biotopov a druhov európskeho významu. Je to úloha, ktorá si vyžaduje mimoriadnu pozornosť a spoluprácu širokej vedeckej obce, pretože prvýkrát sa zadefinuje východiskový (referenčný) stav a vzhľadom k nemu sa budú vzťahovať aj následné hodnotenia zasielané Európskej komisii každých 6 rokov.

Rokom 2006 končí pre nás prvé skrátené programovacie obdobie, v ktorom už bolo možné v rámci Plánu rozvoja vidieka čerpať financie Európskej únie aj na takzvané znevýhodnené oblasti z dôvodu environmentálnych obmedzení. Zatiaľ do tejto kategórie patrili vyhlásené chránené vtáčí územia, v ktorých mohli subjekty hospodáriace na poľnohospodárskej pôde dostávať platby za obmedzenia vyplývajúce z ochrany týchto území. V novom sedemročnom programovacom období rozhodla EÚ rozšíriť platby aj na lesnej pôde. Aj tento fakt je jedným z dôvodov, prečo sa Európska komisia snaží v tomto roku uzatvoriť biogeografické semináre, na ktorých sú hodnotené národné zoznamy území NATURA 2000 navrhované podľa smernice o biotopoch. Ak EK rozhodne o prijatí zoznamov území európskeho významu pre alpský biogeografický región nových členských krajín, prípadne pre panónsky biogeografický región, môže Slovensko začať v roku 2007 proces vyhlasovania území európskeho významu, a teda aj v týchto územiach bude možné čerpať financie Európskej únie. Za päť rokov sa vykonalo obrovské množstvo práce, no ešte väčšie nás len čaká.

Mgr. Daniel Baláž
Štátna ochrana prírody SR
Banská Bystrica
Foto: autor

Súťažný film Envirofilmu 2006

Klimatické zariadenie má poruchu (Slovenská republika)

scenár a réžia: Katarína Začková, kamera: R. Benkovits, R. Bulnakov

Filmový či televízny divák je nepochybne spokojný, keď sleduje na kanáloch Discovery či Spektrum dokumenty o krásach prírody. Film známej publicistky **Kataríny Začkovej** *Klimatické zariadenie má poruchu* však diváka na pokoji nenechá. Nahrúpanie sa začalo už počas obrovských povodní v roku 2002 a obdobné povodne v roku 2005 už iba potvrdzovali jeho závery. Sú príčinou iba emisie skleníkových plynov? Začková vie majstrovsky narábať s argumentmi, kombinovať, dokazovať, pýtať sa. Jej dokumenty sa nehrajú s hudbou, nepoužívajú ornamenty, úbočia skôr na ratio ako na emócie. Jedno však vie dokonale – zneistiť človeka v jeho božskom pokoji, že sa tu nič nedeje. Dje... a, žiaľ, dosť dlho a v poslednom čase už aj rýchlo!

Zelený projekt, Pro-enviro a ďalšie zaujímavé projekty na Envirofilme 2006

Envirofilm patrí medzi podujatia, ktoré prinášajú verejnosti i odborníkom množstvo nových zaujímavých informácií a posolstiev v podobe dokumentárnych filmov, stretnutí a ďalších zaujímavých akcií. Pri príležitosti už XII. ročníka festivalu Slovenská agentúra životného prostredia 2. - 3. mája uskutoční historicky prvý seminár zameraný na verejné prezentácie najúspešnejších projektov grantového kola Ministerstva životného prostredia SR s názvom Zelený projekt a grantového kola Slovenskej agentúry životného prostredia Pro-enviro. Program seminára otvoria svojimi príhovormi zástupcovia The Field Studies Council – mimovládnej environmentálnej vzdelávacej organizácie z Veľkej Británie, ktorí roky spolupracujú so SAŽP, čoho výstupom je niekoľko mimoriadne úspešných národných i medzinárodných projektov, ako napríklad Živá príroda či Environmentálna výchova pre postihnutú mládež.

Okrem už spomínaných najúspešnejších riešiteľov Zelených projektov a Pro-enviro bude hosťom seminára PaedDr. Soňa Vincíková PhD., vedúca Katedry ekológie a environmentálnej výchovy FPV UMB B. Bystrica ako odborná garantka medzinárodného vzdelávacieho projektu Podpora výchovy pre TUR vo Vojvodine. Mgr. Miloš Vincík predstaví poslanie a ciele uvedeneho projektu, ktorý predložila SAŽP v spolupráci s touto katedrou do grantového kola Ministerstva zahraničných vecí SR v rámci programu Oficiálnej rozvojovej pomoci pre Srbsko a Čiernu Horu, a ktorý sa realizuje od júna 2005 do januára 2007. Partnerom projektu na srbskej strane je Asociácia slovenských pedagógov z Báčskeho Petrovca z Vojvodiny. Projekt sa v súčasnosti nachádza v polovici svojej realizácie a priniesol prvé výstupy v podobe nadobudnutých zručností a zážitkov, ktoré získali srbskí učitelia na uskutočnených workshopoch. Prvý z nich sa uskutočnil v auguste 2005 v SEV Drieňok – Teplý Vrch a druhý bol úspešne zrealizovaný v októbri 2005 v priestoroch

Na návšteve v Stredisku environmentálnej výchovy SAŽP Drieňok na Teplom Vrchu

Slovenského gymnázia Jána Kollára v Báčskom Petrovci vo Vojvodine. V súčasnosti sa pripravuje metodická príručka výchovy pre TUR, ktorá bude vydaná v srbskom jazyku a jej obsahom budú návody na environmentálne cvičenia a metodika využívania environmentálnych aktivít v školskom vyučovaní. Súčasťou projektu je aj pedagogický experiment, ktorý sa začne realizovať od septembra 2006 na piatich národnostne zmiešaných školách vo Vojvodine. Jeho výstupom bude overená metodika vzdelávania pre TUR vhodná pre srbské podmienky, ktorá bude ďalej predlo-

žená na akreditáciu srbským orgánom školskej správy.

Je potrebné zdôrazniť, že tento projekt umožnil jeho riešiteľom zoznámiť sa s veľkým kultúrnym bohatstvom Vojvodiny a duchovným odkazom, ktorý viac ako dvesto rokov nesú v sebe a rozvíjajú národnosti žijúce na tomto území. Je to odkaz o tom, ako môžu žiť vedľa seba v mieri ľudia rôznej národnosti, rôzneho náboženstva a kultúrneho dedičstva. Je to posolstvo pre súčasnosť plnú násilí a sporov, založené na úcte k tradičným hodnotám, ku kultúre, k svojmu jazyku, ale aj ku kultúre a zvykom iných národností.

Účastníkmi projektu sú okrem učiteľov z tamojšej 60 000 slovenskej komunity aj zástupcovia srbskej, rumunskej a rusínskej národnosti. Toto územie je mimoriadne vzácne nielen z dôvodu spolužitia týchto národností, ale aj z hľadiska vzájomného obohacovania rôznych kultúr, ktoré sa tu stretli, z čoho prameni celkom originálne, autentické „vyžarovanie“ Vojvodiny. V takomto vzácnom území je hľadanie prvkov udržateľného spôsobu života prechádzkou po rovnom vydláždenom chodníku, na ktorom sa stretávajú s rôznymi ľuďmi a zostávajú fascinovaní ich vnútorným bohatstvom prameniácim zo stáročia zakoreneneho rešpektu a úcty voči prírode, ľuďom a všetkým prejavom sveta, ktorý nás obklopuje.

Súčasťou krátkej prezentácie projektu bude aj príhovor zástupcu pozvaných vojvodinských učiteľov, ktorý sa v rámci projektu Podpora výchovy pre TUR vo Vojvodine významne prispel k šíreniu nadobudnutých zručností, ako aj o ďalšie aktivity súvisiace s podporou udržateľného života na území Vojvodiny. Na záver je pripravený vstup PaedDr. Soni Vincíkovej PhD. o zmysle a tvorbe projektov, o ich spracovaní a predovšetkým o tom, čo prinášajú okrem finančnej podpory svojim tvorcom, ale predovšetkým tým, ktorým sú určené.

Mgr. Miloš Vincík

SAŽP – CEVaP Banská Bystrica

Skupina pedagógov z piatich pilotných škôl z Vojvodiny

lykovec voňavý (*Daphne cneorum*)

jazýčkovec jadranský (*Himantoglossum adriaticum*)

sokol rároh (*Falco cherrug*)

sokol červenonohý (*Falco vespertinus*)

mýslárka usatá (*Asio otus*)

poníklec slovenský (*Pulsatilla slauca*)

ožené druhy Európy

rys ostrovid (*Felis lynx*)

vlk dravý (*Canis lupus*)

orol kriklavý (*Aquila pomarina*)

kuvík plačlivý (*Athene noctua*)

vola vlna striebris tá (*Egretta gazetta*)

výr skalný (*Bubo bubo*)

V Slovenskej republike je 9 národných parkov, 14 chránených krajinných oblastí, 382 navrhnutých území európskeho významu a 38 chránených vtáčích území.

Lykovec voňavý (*Daphne cneorum*)

Plazivý rozvetvený vždyzelený kríček s krásnymi a veľmi príjemne voňajúcimi kvetmi. Vysoký je len 10 - 30 (50) cm. Optimálne podmienky nachádza v svetlých dubinách a na lesostepných lokality s dubom plstnatým, pričom uprednostňuje karbonáty, ale možno ho nájsť aj na piesčitých kyslých pôdach, napríklad na Záhorí. Ťažisko rozšírenia na našom území má v pahorkatinách (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tríbeč, Vtáčnik), vystupuje však až do podhorského stupňa (Veľká Fatra, Nízke Tatry, Slovenský raj, Belianske Tatry či Pieniny). Je to teplomilný druh, ktorý je u nás takmer na severnom okraji areálu, severnejšie rastie už len v juhozápadnom Poľsku a na Ukrajine. Aj keď kríčky lykovca voňavého môžu pokrývať plochu až do 1 m², mimo obdobia kvitnutia ho v teréne len veľmi ťažko identifikujeme, nakoľko splyva s ostatnou bylinnou vegetáciou. V čase kvitnutia nás naň často skôr upozorní nos, než zrak. Jeho ružové kvety v koncových okolikoch totiž opojne voňajú. Rozmnožuje sa predovšetkým vegetatívne, len veľmi zriedka možno nájsť jeho plody. Vzhľadom na zriedkavý výskyt bol v „Červenom zozname rastlín a živočíchov Slovenska“ tento druh zaradený medzi ohrozené taxóny.

(foto: Ľubor Čačko)

Volavka striebřistá (*Egretta garzetta*)

Menší druh volavky, ktorú nazývajú aj beluša malá. V Európe najpočetnejšie hniezdi v Taliansku a Španielsku. Na Slovensku je len niekoľko hniezdnych lokalít, najmä na juhovýchode. Hniezdi v chránených vtáčích územiach (CHVÚ) Medzibodrožie a Senianské rybníky. Sporadicky hniezdi aj na jednej lokalite v CHVÚ Dunajské luhy. Ojedinele sa vyskytuje aj v Košickej kotline, Ondavskej rovine a ďalších lokalitách, kde však nehniezdi. Takmer vždy hniezdi v spoločnej kolónii s inými volavkami a brodivcami. Hniezdo z konárikov a vetvičiek je umiestnené v korunách stromov. Zimuje hlavne v severnej Afrike. Častejšie sa s ňou môžeme stretnúť v čase jamého a jesenného ťahu, kedy sa zastavuje na vodných plochách. Obýva rozsiahlejšie močiare, mŕtve ramená, rybníky s vyhovujúcim krovinným porastom, lužné lesy a ostrovy v okolí väčších riek. Živí sa malými rybami, žabami a vodným hmyzom. Patrí medzi vzácne a kriticky ohrozené druhy. Ohrozovaná je vysušovaním močiarov a ničením ich krovitých porastov.

(foto: Ľubor Čačko)

Jazyčkovce jadranský (*Himantoglossum adriaticum*)

Jazyčkovce jadranský (*Himantoglossum adriaticum*) je považovaný za najexotickejšieho zástupcu vstavačovitých u nás. Má 30 - 80 cm vysoký byľ a podlhovasto kopijovité listy. Vyskytuje sa v nížinách a na pahorkatinách, najmä v spoločenstvách teplých dúbav. Biotopom jeho výskytu sú lesostepi, svetlé lesy, lesné okraje a krovinnaté stráne na skeletnatých, vápnitých pôdach. Jeho rozšírenie je viazané na niekoľko lokalít v okolí Bratislavy. Vzácne rastie v Malých Karpatoch a na juhu Strážovských vrchov. Jeho populácie sú pomerne malé, väčšinou len niekoľko kusov jedincov. Veľkosť populácií druhu ako aj ich počet na Slovensku sa v posledných desaťročiach značne zmenšili a druh je na našom území ohrozený zánikom. Pre druhy rodu *Himantoglossum* je typické mimoriadne nepravidelné kvitnutie, preto je ťažké odhadnúť početnosť populácií. Aj niekoľkoletá absencia na lokalite neznamená, že zanikla. Za najdôležitejšie faktory ohrozujúce výskyt druhu považujeme sekundárnu sukcesiu náletových drevín a následné zatienenie lokalít.

(Foto: Daniel Baláž)

Poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*)

Poniklec slovenský - symbol krásy slovenskej kvetery, jeden z najkrajších našich poniklecov s veľkým fialovým kvetom, prioritný druh európskeho významu. Tento západokarpatský endemit sa vyskytuje len na Slovensku a v Poľsku. Osídľuje xerothermné krovinnaté a trávnaté skalnaté stráne a reliktné borovicové lesy, zriedka aj vápencové bučiny na vápencoch a dolomitoch od pahorkatiny po subalpínsky vegetačný stupeň. Kvitne skoro na jar, v marci až máji. Na Slovensku má druh centrum výskytu v severnej časti Nízkych Tatier, v Chočských vrchoch, Malej Fatre a v Západných Beskydách. Vyskytuje sa však aj inde. Najpočetnejšie populácie sú v oblasti Spišského hradu. Miestami prebieha hybridizácia s poniklecom prostredným (*Pulsatilla subslavica*). Druh ohrozuje najmä zarastanie drevinami, sukcesnými bylinnými druhmi, zalesňovanie lokality výskytu a vypaľovanie porastu vo vegetačnom období. Poniklec je často zbieraný, vykopávaný a presádzaný do skaličiek. V blízkosti turistických chodníkov je často zošľapávaný, preto je dôležité usmernenie turizmu v chránených územiach.

(Foto: Daniel Baláž)

Vlk dravý (*Canis lupus*)

Vlk dravý je prioritným druhom európskeho významu. Tento typický karpatský mäsožravec sa ešte v 18. storočí vyskytoval vo všetkých krajinách Európy, s výnimkou Veľkej Británie. V súčasnosti jeho západná hranica súvislého rozšírenia prechádza Slovenskom. V mnohých krajinách Európy je už vyhubený a jeho areál výskytu je nesúvislý. Kedysi sa vyskytoval aj na celom území Slovenska. V súčasnosti žije najmä na strednom a severovýchodnom Slovensku. Vyhovuje mu bohatá štruktúrovaná rozľahlá lesná krajina s pasienkami a lúkami v stredných a vyšších polohách. Vlky sú vysoko spoločenské, žijúce vo svorkách od 2 až do 30 jedincov. Veľkosť svorky závisí od potravných podmienok. Na rozmnožovanie sa podieľajú najsilnejšie jedince svorky, tzv. alfy. 3 až 9 šteniatok sa narodí v brlohu vykopanom na tento účel alebo pod vývratom stromu. Vlci žijú sedem až sedemnásť rokov. Lovia selektívne, čo znamená, že lovia predovšetkým mláďatá, zver chorú alebo poranenú. Napriek tomu, že je vlk v Európe, vrátane Slovenska, živočíchom ohrozeným vyhynutím, v súčasnosti je povolený jeho lov od 1. novembra do 15. januára. Celoročne je chránený v Slovenskom kráse a na Kysuciach.

(Foto: Juraj Ksiažek)

Rys ostrovid (*Felis lynx*)

Svoje druhové meno si vyslúžil vďaka dokonalému zrak. Rys je veľmi plaché zviera, aj keď je najväčšou európskou mačkovitou šelmou. V minulosti bol takmer vyhubený, no vďaka ochrane sa jeho populačná hustota zväčšila. V posledných rokoch jeho početnosť znova mierne poklesla. Areálom jeho rozšírenia sú najmä hory stredného a severného Slovenska. Biotopmi jeho výskytu sú zmiešané a ihličnaté lesy s množstvom vývrátov, polomov a skalnými prevismi prevažne v nadmorskej výške 800 - 1 000 m. Rysy sa pária vo februári a marci. Rysica rodí v máji 2 - 4 mláďatá v húštine, skalnej dutine alebo pod vývratom. Rys sa môže dožiť 14 - 17 rokov. Samce žijú samotárske a každý dospelý jedinec má vlastné teritórium s rozlohou až niekoľko desiatok km². Aktívny je predovšetkým za súmraku a v noci. Rys pomáha udržiavať rovnováhu v prírode. Lovom raticovej zveri vykonáva v jej populácii selekčnú a asanačnú službu. Loví však aj zajace, rôzne vtáky, obojživelníky či drobné hlodavce. Rys je kriticky ohrozený živočích, ktorý je celoročne chránený na celom území Slovenska.

(Foto: Juraj Ksiažek)

V Slovenskej republike sa vyskytuje 150 druhov živočíchov, 51 druhov rastlín a 66 typov biotopov európskeho významu.

Orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

Orol krikľavý je našim najpočetnejším orlom. Celkovo sa odhaduje okolo 800 párov. Na Slovensku sa jeho populácia sústreďuje do východných a severných oblastí. Je najmenším z našich orlov rodu *Aquila*, rozpätie krídel je okolo 150 cm. Najväčšie počty hniezdia v Bielorusku, Poľsku, Litve a na Slovensku. Hniezdi predovšetkým v pahorkatinách, na okrajoch pohorí, ale aj priamo vo väčších horských kotlinách, v rôznych typoch lesov. Uprednostňuje ostrovčekovitú lesnú krajinu prerušovanú mokrymi lúkami, pasienkami, riečnymi údoliami, močiarimi a rašeliniskami, ktoré využíva ako loviská. Orol krikľavý je sťahovavý. Odlieta v druhej polovici septembra a tiahne väčšinou cez Bospor, západné Turecko a východné pobrežie Stredozemného mora do Afriky. Na hniezdiská sa vracajú v pároch začiatkom apríla. Znáška obsahuje väčšinou 1 - 2 vajcia, výnimočne 3. U orla krikľavého je silne vyvinutý kainizmus. Orol krikľavý loví zväčša cicavce, najmä drobné hlodavce a príležitostne vtáky, ale aj plazy, obojživelníky a hmyz. Najzávažnejšími negatívnymi faktormi sú lesohospodárska činnosť blízko hniezd počas hniezdzenia, úhyny na stĺpoch smrti, v malej miere aj odstrel.

(Foto: Š. Danko, archív RSV)

Sokol rároh (*Falco cherrug*)

Ako pôvodne stepný druh u nás obýva sokol rároh iba juh Slovenska v blízkosti prírodnej či kultúrnej stepi, kde loví. Hniezdi v nižších pohoriach alebo aj priamo na nížinách. Rozpätie krídel má okolo 105 - 125 cm. Dospelé rárohy našej populácie sú stále až prelietavé, zimujú na hniezdisku či v jeho blízkosti. Mladé jedince sú naopak prelietavé až sťahovavé a ťahnu do južnej Európy až Prednej Ázie. Na hniezdiská sa vracajú vo februári alebo až v prvej polovici marca. Vlastné hniezda nestavajú, ale obsadzujú hniezda po iných veľkých vtákoch. Hniezdia na skalách alebo na stromoch. Radi obsadzujú aj umelé hniezda a búdky, v súčasnosti väčšina slovenských párov hniezdi práve takto. Samica znáša koncom marca až v prvej polovici apríla 3 - 4 vajčka. Rárohy boli výrazne potravné viazané na sysle. Po ústupe syslov sa zamerali na inú korisť a lovia predovšetkým vtáky a drobné hlodavce. Od šesťdesiatych rokov sa prejavuje pokles početnosti našej populácie sokola rároha. Jednou z príčin je vymiznutie jeho hlavnej koristi - sysla pasienkového. Ďalej sa negatívne prejavuje intenzifikácia lesného hospodárstva, vykrádanie hniezd, úhyny na stĺpoch 22 kV elektrického vedenia a iné. V deväťdesiatych rokoch nastal veľmi mierny nárast početnosti populácie na súčas-

ných 30 - 40 párov, ako dôsledok zvýšenej podpory hniezdnych možností vyvesovaním umelých hniezd a búdok.

(Foto: J. Chavko, archív RSV)

Sokol červenonohý (*Falco vespertinus*)

Hniezdi v nížinách, v otvorených stepných alebo poľnohospodárskych biotopoch v Podunajskej a Východoslovenskej nížine. Hniezdi v stromoradiach a v poľných lesíkoch. Sokol červenonohý je našim najpestrejšie sfarbeným dravcom. Zároveň je aj najmenším spomedzi u nás hniezdiacich sokolov. Rozpätie krídel má okolo 70 cm. Je sťahovavý, zimuje v južnej Afrike. Z hniezdísk odlieta už koncom augusta, späť prilieťa koncom apríla. Sokol červenonohý zvyčajne hniezdi v kolóniách. Ako všetky sokoly si nestavia vlastné hniezdo a na hniezdenie využíval hniezdne kolónie havranov. 3 - 4 vajčka znáša samica koncom mája až v prvej polovici júna. Živí sa najmä hmyzom, menej drobnými cicavcami, zriedkavo malými obojživelníkmi, plazmi a mláďatami vtákov.

Na Slovensku je to fluktuant s výrazne rozkolísanou početnosťou v jednotlivých rokoch, celkove však v posledných desaťročiach, tak ako všade v západnej časti areálu, ustupuje. Na Slovensku patrí sokol červenonohý medzi veľmi vzácne a ohrozené druhy, početnosť sa v súčasnosti odhaduje na 10 - 40 párov. Úbytok jeho počtu súvisí s úbytkom poľných hniezdnych kolónií havranov a celkovým znížením početnosti vrán, kaviiek, sojok a strák, ktorých hniezda obsadzuje. Veľmi negatívne pôsobí aj veľkoplošná aplikácia pesticídov na lokalitách hniezdnych kolónií a na loviskách.

(Foto: Š. Danko, archív RSV)

Výr skalný (*Bubo bubo*)

Výr skalný je našou najväčšou sovou a je rozšírený takmer na celom Slovensku. Obýva lesné komplexy, staré zárasty a skalnaté biotopy. Hniezdi v zrúcaninách, v dutých starých stromoch, vo výklenkoch skál, v opustených kameňolomoch alebo obsadí aj hniezdo iných vtákov. Pár výrov je silne viazaný na svoje hniezdisko. Hniezdom býva kotlinka vyhrabaná na zemi alebo skalnom útese. Hniezdo si nestavia. Znáška obsahuje 2 - 3 vajcia. Loví cicavce (hraboš poľný, jež, potkan, zajac poľný, hryzec vodný a pod.) a vtáky (jarbica poľná, myšiak lesný, myšiarka ušatá, sova lesná, holub domáci, bažant poľovný a vrana túlavá). Populácia na Slovensku je odhadovaná na 300 - 400 hniezdnych párov, ale patrí medzi druhy sov s najnižšou hniezdnou úspešnosťou. Ne-

gatívny dopad má neúmyselné vyrušovanie turistami, horolezcami, chemizácia v krajine a stĺpy elektrického vedenia.

(Foto: L. Šimák, archív RSV)

Myšiarka ušatá (*Asio otus*)

Myšiarka ušatá patrí medzi najbežnejšie sovy. V našich podmienkach hniezdi predovšetkým v nižších a stredných polohách, občas v predhoriach. Uprednostňuje lesnatú krajinu s otvorenými plochami, ktoré jej poskytujú bohatú potravnú ponuku. Zriedkavejšie hniezdi aj v urbánnych typoch prostredia, v blízkosti ľudských sídlisk, najmä v parkoch. V zimnom období sa myšiarky koncentrujú na vhodných miestach, hlavne na ihličnatých stromoch, kde môžu vytvárať až niekoľko stokusové krdle. Hniezdo si nestavia, na hniezdenie vyžíva staré hniezda iných vtákov, dutiny stromov alebo hniezdne búdky. Počet vajec v znáške je 5 - 6. Loví nízkym letom na otvorených priestranstvách. Loví predovšetkým drobné zemné cicavce, ale aj obojživelníky a hmyz. Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 2 500 - 4 000 párov. Druh nie je u nás vážne ohrozený. Kolísanie početnosti závisí najmä od potravných ponúk. Populácia utrpela aj otravami v dôsledku veľkoplošného používania pesticídov a aj nelegálnym vystreľovaním hniezd.

(Foto: H. Latková, archív RSV)

Kuvik plačlivý (*Athene noctua*)

Kuvik obyčajný je rozšírený vo všetkých nížinách a kotlinách južného Slovenska. Údoliami riek vystupuje aj do severnejších kotlin. Vo vyššie položených kotlinách je výlučne synantropný, obýva dedinské sídla s hospodárskymi budovami, maštalami a skladmi. Väčšina párov žije v trvalom zväzku po celý život. K hniezdeniu používa dutiny v starých stromoch, najmä vrbach, otvory pod strechami, holubníky, kostoly, búdky a pod. Počet vajec v znáške sa pohybuje od 3 - 6 ks. Loví predovšetkým v otvorenej krajine. Potravu tvoria najmä väčšie bezstavovce (najmä chrobáky, dážďovky, ale aj slimáky) a menšie hlodavce. Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 800 - 1 000 párov. Hlavné ohrozenie pre druh predstavuje intenzívne poľnohospodárstvo, veľkoplošné monokultúry plodín a používanie insekticídov a rodenticídov. K zníženiu početnosti môže prispievať aj strata hniezdnych príležitostí, strety s dopravnými prostriedkami a najmä v severnejších oblastiach areálu aj tuhé zimy. Z prirodzených predátorov má najväčší význam kuna skalná, s ktorou kuvik často zdieľa podobný synantropný biotop.

(Foto: S. Harvančík, archív RSV)

Zdroj – dokumentárny thriller zo zákulisia ťažby čierneho zlata

Martin Mareček (1974) je rodený Pražák a v Prahe aj stále žije s rodinou. Vyšťudoval Katedru dokumentárnej tvorby na FAMU, na ktorej v súčasnosti vedie Tvorivú dielňu I. ročníka. Pôsobí ako režisér, kameraman, hudobník, dramaturg. Je iniciátorom projektu Auto*Mat (www.automat.ecn.cz), ktorý sa zaoberá problémami ľudskej mobility a propagáciou udržateľných foriem mestskej dopravy. Z jeho filmografie spomenieme napríklad filmy Javor 98 (1998), Metody vejce (1999), Hry prachu (2001), Domov můj... (2003) a celovečerný film, ropný dokumentárny thriller s prvkami tragikomédie Zdroj (2005), ktorý na festivale Jeden svět 2005 (Praha) získal cenu divákov a zvlášť uznanie poroty. Tohto roku súťaží Zdroj na Envirofilme.

Súťažný film Envirofilmu 2006

Zdroj

Vodič zastavuje pri benzínovej pumpe, vsunie pištoľ do nádrže svojho auta, čísla spotreby sa rozbehnú, tekutina tečie... V Baku, metropole Azerbajdžanu, bol kedysi otvorený prvý ropný vrt na svete. Okolie mesta je skrz naskrz prederavené ťažbou, pretkané hrdzavým potrubím. Čerpadlá sa monotónne kývajú ako podivné oceľové zvieraťa a bez prestávky sajú pramienky ropy. Zatiaľ čo si na pumpe vodič kupuje bagetu, vŕhne film diváka na cestu za súvislosťami... Aké tajomstvá s krývajú storočné ropné polia, do ktorých bol zamilovaný Hitler? Je „čierne zlato“ vhodné do kúpeľov? Spasí Zem kontrakt storočia a mohutný ropovod? Prečo je matrioška prezidenta Alijeva drahšia ako matrioška Usama Bin Ladina? Čo zmôže komisár Cattani v jednom z najskorumpovanejších štátov sveta? Všetko súvisí so všetkým a cena je niekedy vyššia, než sa môže zdať podľa účtenky. Vodič si sadá za volant a...

Autor a filmu sme sa opýtali:

Výberová komisia na margo vášho filmu Zdroj okrem iného poznamenala: Nedajte sa odradiť dĺžkou tohto dokumentu, počas tých 75 minút sa totiž určite nebudete nudiť... Išli ste na

nakrúcanie do Azerbajdžanu s už hotovým scenárom filmu, alebo ste scenár tvorili na mieste?

Samozrejme, existoval návrh, čo, ako, s kým a kde všade chceme nakrúcať. Ale pri tvorbe dokumentárneho filmu sa rád nechám osloviť vývojom nakrúcaných situácií. Je dobré vedieť improvizovať, nebáť sa a poriadne sa dívať okolo seba.

Čím vás zaujala táto téma – téma ropy, čo vás lákalo nazrieť do zákulisia ťažby čierneho zlata a čo ste odhalili?

Ropa je najdôležitejšia surovina súčasnosti a to nielen pre dopravu. Naša civilizácia je ňou presiaknutá. Ropa určuje, akú stravu jeme, čo pijeme, kde žijeme, ako sa prepravujeme. Azerbajdžan sme vybrali preto, lebo tam bol kedysi otvorený prvý priemyslový ropný vrt na svete a zároveň je druhým najväčším dodávateľom tejto kľúčovej suroviny do Českej republiky. Aktuál-

ne tam dostávali jeden z najdrahších ropovodov na svete, ktorý vedie z Baku do tureckého prístavu Ceyhan (Džejchan). Azerbajdžan je s ropou úplne spätý, nakladanie s čiernym zlatom ovplyvňuje jeho ekonomiku, stav ľudských práv, kvalitu životného prostredia. Krajina trpí korupciou a ťaživým spôsobom sa v nej prelínajú pozostatky sovietskeho drancovacieho systému a globálny korporatívny kapitalizmus.

Ako sa k vám správali miestni obyvatelia? Nemali ste pri filmovaní problémy?

Majú tam totalitný režim, ale navonok so zdaním demokratického štátu. Chovanie ľudí preto bolo rôzne. Od strachu s nami hovoriť, cez snahu „nabúlikovať“ nám rôzne nezmysly, až po ľudí, pre ktorých sme boli nádejou, že do sveta vyvezieme správu o ich drsnom osude. Samozrejme, že sme sa občas báli, ale tí miestni ľudia, ktorí s nami otvorene hovorili, riskovali ďaleko viac.

Váš najsilnejší zážitok z nakrúcania v Azerbajdžane?

To, že sme sa po všetkých peripetiách vrátili s nakrúteným materiálom domov...

Film sa premietal aj v strednej Ázii... kde konkrétne, kedy, a ako ho prijalo tamjšie publikum?

Premietal sa napríklad na prelome roku v Kazachstane, kde majú tiež veľké ropné náleziská a podobnú politickú situáciu ako v Azerbajdžane. Spôsobil tam veľký rozruch a možno pár ľudí aj podnikli k premýšľaniu. Obyčian týchto krajín nie sú zvyknutí vidieť kritické filmy. Zdroj sa preto snažíme šíriť predovšetkým na východ od našich hraníc formou DVD. Myslím, že to má väčší zmysel než „pubovanie“ po prestížnych euroamerických festivaloch...

V čom, podľa vás, spočíva posolstvo tohto filmu?

Posolstvo by si mal predovšetkým každý divák hľadať sám! Dúfam, že môj film je pomerne otvorená soneta, ktorá to umožňuje. Sondujeme síce vzdialenú a neznámu krajinu, ale všetci sme s ňou vďaka našej fosilnej energetickej závislosti spojení viac, než si myslíme.

Anna Gudžová

Foto: archív M. Marečka

Výstava chránených vtáčích území SR na festivale

Slovensko patrí svojimi prírodnými hodnotami k najbohatším krajinám Európy. Vy sokú biodiverzitu (rozmanitosť všetkých foriem života) podmieňuje jeho poloha na rozhraní medzi Karpatmi a Panónskou nížinou, zložitá geologická stavba, veľká rôznorodosť geomorfologických, pôdnych, hydrologických a klimatických pomerov. K vysokej hodnote územia Slovenska z hľadiska biodiverzity prispieva najmä rozmanitosť biotopov ako životného prostredia organizmov. Slovensko, podobne ako iné krajiny, buduje sieť chránených území podľa vlastných kritérií a národnej legislatívy. Vstupom do Európskej únie prijalo európsky systém ochrany prírody, ktorý bude uskutočnený vybudovaním súvislej európskej sústavy chránených území NATURA 2000, symbolizujúcej ochranu prírodných hodnôt Európskej únie. Jej cieľom je zachovať prírodné dedičstvo, ktoré je významné pre Európsku úniu ako celok a nielen pre jednotlivé členské štáty.

Smernica o vtákoch bola prijatá na ochranu všetkých voľne žijúcich druhov vtákov, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území členských štátov EÚ. Príčinou dôležitosti ochrany vtákov je skutočnosť, že počet vtákov a ich populácií, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území členských štátov EÚ, klesá. Tento pokles ohrozuje biologickú rovnováhu, a tým aj zachovanie zdravého životného prostredia. Keďže väčšina európskych druhov vtákov je sťahovavá, ich ochrana je problémom, ktorý prekračuje hranice štátov a vyžaduje si spoločnú zodpovednosť a spoluprácu viacerých krajín.

Smernica o vtákoch chráni všetky pôvodné európske druhy, a to počas celého ich života, teda vajcia, mláďatá a hniezda. Okrem toho chráni aj biotopy, na ktoré sa jednotlivé druhy vtákov viažu. V praxi to znamená, že nikto nesmie usmrcovať, odchytať alebo inak poškodzovať žiaden vtáčí druh ani jeho hniezda a biotop, v ktorom žije. Zvláštny režim sa uplatňuje v prípade, ak ide o druhy, na ktoré sa môže poľovať. Smernica uvádza zoznam 181 druhov a poddruhov vtákov (tzv. kritériových druhov), pre ktoré sa spolu so sťahovavými vtákmi musia vyčleniť špeciálne chránené územia (Special Protection Areas – SPAs) – chránené vtáčie územia (CHVÚ).

Celosvetovo ohrozený druh fúzatý (foto: Ján Chobot)

Vzhľadom na závažnosť tejto problematiky Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) v L. Mikuláši sa rozhodlo prispieť k jej popularizácii formou výstavy, čo predstavuje možnosť zvýšenia environmentálneho povedomia slovenskej verejnosti. Výstavu **Vtáčie územia Slovenska** múzeum pripravilo v spolupráci so Štátnou ochranou prírody SR. Výstava predstavuje chránené vtáčie územia Slovenska a iných vybraných štátov EÚ

(Dánska v 1. časti výstavy, Česka v 2. časti výstavy) ako súčasť súvislej európskej siete chránených území NATURA 2000. Je rozdelená na 2 časti – prvá časť je venovaná chráneným vtáčím územiám pohorí a kotlín Slovenska, druhá časť prezentuje chránené vtáčie územia nížin Slovenska.

V úvode prvej časti výstavy sú charakterizované navrhované chránené vtáčie územia (nCHVÚ) Slovenska všeobecne (legislatívne podklady EÚ pre sústavu NATURA 2000, priebeh prípravy návrhu CHVÚ, kritériá pre vymedzenie území, predmet ochrany), potom nasleduje 20 panelov jednotlivých nCHVÚ pohorí a kotlín Slovenska, ktoré boli zaradené do národného zoznamu. Na paneloch sú prezentované kritériové vtáčie druhy ako predmet ochrany, ako aj ich biotopy v rámci jednotlivých navrhovaných CHVÚ. Výstava bola doplnená dermoplastickými preparátmi kritériových druhov vtákov.

Druhá časť výstavy obsahuje podobne ako prvá časť úvodný panel venovaný sústave NATURA 2000 a sústave chránených vtáčích území v Slovenskej republike. 18 panelov je venovaných jednotlivým nCHVÚ nížin Slovenska, zaradených do národného zoznamu navrhovaných chránených vtáčích území. Panely ku každému územiu obsahujú hlavné popisné texty s uvedením názvu územia, rozlohy, lokalizácie v kraji, okresoch, katastrálnych územiach a obvodoch územnej pôsobnosti pracovníkov Štátnej ochrany prírody SR a s charakteristikou predmetu ochrany. Každý panel obsahuje mapové zobrazenie polohy územia s vyznačením jeho hraníc – mierka bola volená individuálne vzhľadom na veľkosť územia

Súťažný film Envirofilmu 2006

Dobrodružná veda s Wolfom von Lojewskim

Skrýte nebezpečenstvo – Odkaz motýľov (Nemecko), réžia a kamera Johannes Backes

Hlavnou témou tohto vedecko-dokumentárneho magazínu je premena našej prírody, pozorovateľná klesajúcim počtom motýľov. Približne 80 percent autochtónnych motýľov Nemecka je na zozname ohrozených druhov. A strata motýľov je len indikátorom straty biodiverzity vo všeobecnosti. Okrem toho sa film zaoberá aj špeciálnou ochranou ohrozených druhov na Seychelloch: skupiny ochranárov sa snažia zachovať domácu flóru a faunu na dvoch zo seychelských ostrovov. V neposlednom rade je v tomto filme spomenutý i hazard so zdravím ako dôsledok zvyšujúceho sa počtu potkanov v Nemecku.

a vyjadrená je graficky. Bohatý obrazový materiál s popismi informuje návštevníka o kritériách druhov vtákov, ktoré sú v chránených vtáčích územiach predmetom ochrany, zvláštna pozornosť je venovaná vzácnym a ohrozeným druhom, ako aj druhom, ktoré na území Slovenska majú obmedzený počet lokalít hniezdenia. Obrazový materiál je okrem kritériových druhov venovaný aj rázu krajiny a biotopom, ktoré sú prostredím pre život vtáctva na jednotlivých lokalitách. Návštevník tak môže získať základné informácie o zložkách prostredia, ktoré majú vplyv na výskyt druhov vtákov. Prírodné podmienky na uvedených lokalitách sú veľmi priaznivé pre výskyt, prežívanie i hniezdenie druhov vtákov. Výstava poukazuje aj na vplyv činnosti človeka. Tá môže mať priaznivý vplyv, ktorý sa prejavuje v udržiavaní biotopov vtákov ich extenzívnym využívaním – napr. kosením lúk, trstinových porastov, odstraňovaním náletov

drevín v blízkosti srašových stien, ktoré slúžia vtákom na hniezdenie, pričom výsledkom aktivít človeka v niektorých prípadoch bol vznik pre vtáctvo vhodných biotopov – napríklad pri výstavbe umelých vodných nádrží, rybníkov. Ľudská činnosť má v mnohých prípadoch aj nepriaznivý vplyv na populácie chránených druhov vtákov, ktorý sa prejavuje v poškodzovaní a ničení ich biotopov pri využívaní územia v poľnohospodárstve, lesnom a vodnom hospodárstve – všeobecne známy je prípad rozorania úhora v najdôležitejšej časti nCHVÚ Sysľovské polia, ktoré má nesmierny význam pre udržanie populácie celosvetovo ohrozeného dropa fúzatého (*Otis tarda*). Na zhoršovanie životných podmienok chránených druhov vtákov má, samozrejme, vplyv aj rekreačné a športové využívanie území, kde je potrebná regulácia týchto aktivít.

Keďže druhá časť výstavy bola venovaná nCHVÚ

v nížinách Slovenska, ktoré sú významnými oblasťami osídlenia i poľnohospodárstva, činnosti človeka tu bola venovaná o niečo väčšia pozornosť, než to bolo pri územiach horskej (karpatskej) časti Slovenska.

Osobitná vďaka za spoluprácu pri príprave výstavy patrí Štátnej ochrane prírody Slovenskej republiky. Jej pracovníci poskytli k jednotlivým územiám bohatý obrazový materiál (formou diapozitívov i digitálnych fotografií), a to aj o takých lokalitách, ktoré sú širšej verejnosti pomerne neznáme. Mapové zobrazenie prezentovaných území SMOPaJ získalo z internetových stránok ŠOP SR – <http://www.sopsr.sk/natura/>. Výstava bola prvýkrát sprístupnená verejnosti v priestoroch SMOPaJ, v súčasnosti je možnosť jej zapožičania ako putovnej výstavy. Kontakty sú uverejnené na internetovej stránke <http://www.smopaj.sk>.

Mgr. Leonard Ambróz, Ing. Monika Hatinová
SMOPaJ Liptovský Mikuláš

Vzácnosti slovenskej prírody – Natura 2000

Tohtoročné sprievodné akcie v rámci XII. medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm 2006 budú zamerané na objasňovanie a propagáciu území v sieti NATURA 2000 na Slovensku. Spopularizovanie tejto problematiky prostredníctvom rôznorodých aktivít je práve v tejto dobe mimoriadne dôležité a to z toho dôvodu, že pokiaľ široká verejnosť nebude o sieti NATURA 2000 dostatočne informovaná, dar mo vyhlásiť tieto územia za chránené a dar mo ich budeme ochraňovať akýmkoľvek množstvom strážcov prírody. Ak nebudú tie to územia rešpektovať ich vlastníci, miestna komunita, ako aj široká verejnosť, tak ich neuchráni nik pred ničím.

Pracovníci Slovenskej agentúry životného prostredia pripravili na tému NATURA 2000 sprievodné akcie tak pre dospelých, ako aj deti a mládež. Najväčšími účastníkmi týchto akcií sú, tak ako je tomu všade na svete, predovšetkým mladí ľudia. Preto sme aj pre tento ročník hľadali vhodnú formu, ktorá by dokázala túto kategóriu návštevníkov Envirofilmu nielen zaujať, ale zároveň im aj priniesť nové informácie a možnosť rozšíriť si vedomosti a poznatky o rodnej krajine.

Slovensko je krajina, v ktorej sa nachádza množstvo prírodných zaujímavostí a vzácností, zaradených do siete NATURA 2000, veď posúďte sami: na našom území sa z celkového počtu 198 európskych významných biotopov vyskytuje 63, z toho lesných biotopov je 18, z ktorých 7 je navyše klasifikovaných ako biotopy prioritné. Vzhľadom k tomu sme pripravili sprievodné podujatie pod názvom **Vzácnosti slovenskej prírody – NATURA 2000**. Cieľom tohto podujatia je priblížiť predovšetkým mladšej generácii tieto prírodné vzácnosti Slovenska, ktoré sú už zaradené do siete NATURA 2000, ako aj ďalšie atraktívne prírodné územia, ktoré si zasluhujú našu pozornosť, poznanie a ochranu. Táto sprievodná akcia bude zameraná na pohybovo-súťažné aktivity, ktoré budú realizované v parku pred Múzeom SNP. Celé podujatie bude doplnené aj o špecializovanú výstavu NATURA 2000. Tá bude inštalovaná na paneloch a umiestnená v areáli Múzea SNP počas celého trvania festivalu od 2. 5. do 6. 5. 2006. Jej návštevníci sa tu budú môcť dozvedieť niektoré informácie aj o tom, čo to NATURA 2000 je, niečo o tvorbe siete

akou formou bude táto súťaž prebiehať? Tí, ktorí ste sa už zúčastnili sprievodných akcií Envirofilmu v predchádzajúcich rokoch, to už iste dobre viete. Pre tých, ktorí to chcú skúsiť prvýkrát, odpovedáme, aby si informácie zo súťažných aktivít, ako aj z vystavených panelov dobre zapamätali. Prečo? Lebo z týchto údajov budú zostavené súťažné otázky, ktoré budú na vás čakať v predposledný deň Envirofilmu (5. 5. 2005) vo veľkom Envirofinále. Toto sa uskutoční v Kine Korzo o 13:00 hod. a verte, že prísť súťažiť sa oplatí. Budú tu na vás čakať zaujímaví hosia a ešte zaujímavejšie ceny, ktoré určite využijete cez letné prázdniny.

Všetci organizátori sprievodného podujatia **Vzácnosti slovenskej prírody – NATURA 2000** sa tešia na vašu účasť.

RNDr. Ľuboš Čillag
SAŽP – CEVA P Banská Bystrica

Hudobná pozvánka na Envirofilm 2006

Clear

Viac ako 40 skladieb má v o svojom repertoári táto mladá, štvorročná slovenská kapela.

Šestnásť z nich je na debutovom albume *Medzi vlkami*, ktorý Clear pokrtili na Valentína tohto roku. Hudbu ku všetkým piesňam zložil gitarista Maroš Oravec, ktorý je autorom hudby aj textu k skladbe *Medzi vlkami*. Túto pieseň si v priamom televíznom prenose vybrali diváci ako najlepšiu pesničku banskobystrického Festu 2003. A to bol dôležitý moment pre skupinu. Po tomto úspechu nasledoval ďalší – v roku 2004 Clear v TV MusicBox naplnil zabodovali dvoma videoklipmi a získali cenu Music Award v kategórii Objav roka. Kapela v týchto dňoch sprevádza na slovenskom turné Janka Ledeckého (v piatok 5. mája v Banskej Štiavnici). Okrem už spomenutého Maroša Oravca a speváka Tomáša Fumanika, ktorí sú obaja Košičania, presnú polovicu skupiny tvoria Banskobystričania, bývalí členovia skupiny Metalinda, basgitarista Feďo Gašparík a bubeník Ľuboš Lichý. Clear vystúpi na banskobystrickom námestí 3. mája podvečer v rámci koncertu pre Envirofilm 2006.

Orol kráľovský na Envirofilme 2006

O orlovi kráľovskom

Je neodmysliteľnou súčasťou slovenskej prírody. Patrí medzi vrcholových predátorov s dôležitým významom v našich karpatských ekosystémoch. V prírode nemá prakticky prirodzených nepriateľov okrem človeka. Znižovanie početnosti populácie a jej degradácia je spôsobovaná hlavne činnosťou človeka. Sú to najmä zástrely a trávenie, usmrčovanie na stĺpoch elektrického vedenia, likvidácia hniezdnych biot opov, vyrušovanie počas hniezdovania.

Na Slovensku hniezdi 40 párov orlo v kráľovských, najmä na okrajoch nížin v styku s pohoriami vo východnej a západnej časti územia. V pohoríach najčastejšie hniezdi na okrajoch starých lesných porastov alebo na solitéroch a v nížinách vo vetrolamových páscoch alebo v remízokach.

Tento pôvodne stepný druh bol hlavne v západnej časti svojho areálu vytlačený ako hniezdič do lesných porastov, ale v posledných 15 rokoch sa vďaka manažmentu ochrany znovu vracia do otvorenej poľnohospodárskej krajiny. Do roku 1998 predstavovalo územie Slovenska západnú hranicu jeho hniezdneho rozšírenia. V súčasnosti sa západná hranica posunula na južnú Moravu v Českej republike. V celej Európe hniezdi v súčasnosti už iba okolo 370 párov. Orol kráľovský pohlavne dospeje v 5. - 6. roku života. V marci je možné pozorovať úchvatné divadlo, keď nad svojím hniezdiskom predvádzajú orlie svadobné lety. Samec a samica spoločne krúžia v obráskových výškach, potom sa náhle spustia strmhlav k zemi a opäť stúpajú hore. Na znášku samica nasadá už po znesení prvého vajca, znáška obsahuje 2 - 3 vajcia. Približne po 40 dňoch sa začiatkom mája vyľahnu orličatá. Výchova mláďat trvá 2 mesiace, zúčastňujú sa jej obaja rodičia. Mladé orly opúšťajú hniezdo v júli, ale sa zdržujú v širšom okolí hniezdiska. Na jeseň sa sťahujú južnejšie a zimujú spravidla v Stredomorí. Dospelé vtáky sú však stále, zimujú na hniezdisku a v jeho blízkom okolí na nížinách. Hlavnú časť potravy orlov kráľovských tvoria men-

šie cicavce. Okrem živéj potravy rady žerú aj zdochliny.

Ochrana dravcov na Slovensku (RPS) a jej partneri Štátna ochrana prírody SR a Západoslovenská energetika, a. s., realizujú od konca roka 2003 projekt *Ochrana orla kráľovského v slovenskej časti Karpát*, podporený EÚ z programu LIFE - Nature. Cieľom projektu je zabezpečiť dlhodobú ochranu, a tým umožniť prežitie tohto globálne ohrozeného druhu na našom území.

O výstave

Výstava *Orol bez koruny*, a predsa kráľom je tematicky rozdelená do troch častí - predstavenie druhu, jeho ohrozenie negatívnymi faktormi a aktivity na jeho ochranu. Prostredníctvom 18 panelov a viac ako 100 unikátnych

Rozpätie krídel orla kráľovského dosahuje 2 m (foto B. Landsfeld)

fotografických záberov zo života orla kráľovského sa môžete oboznámiť so správaním, ohrozením a ochranou týchto dravcov. Výstava však nie je založená len na fotografiách. Inštalovaný je aj rôznych trojrozmerný materiál - preparáty, orlie perá, ornitologické pomôcky, ale aj nelegálne pasce, nástroje používané pri výrobe otrávených návnad či vykrádanie hniezd orlov, röntgenové snímky zastrelených dravcov. Pre tých, ktorí sa budú chcieť dozvedieť viac o živote orla kráľovského, premietame v priestoroch múzea dokumentárne 26-minútové filmy *Orlí pár* a *Orlí škola* od autora Leonidasa Prešinského.

K výstave ponúkame pre školské skupiny aj tvorivú dielňu, ktorá umožní hrovejšie pochopenie výkladu - vyplňanie krížoviek, tajničiek s tematikou ochrany dravcov, výroba makety orla alebo jeho pierka. Deti si tu nájdu detský kútik s možnosťou postaviť vlastné hniezdo alebo si vymalovať orla.

Výstavu si môžete pozrieť v Banskej Bystrici v Stredoslovenskom múzeu - v Tihányiovskom kaštieli, Radvanská 27, do 25. mája 2006 denne (okrem soboty), v čase od 8.00 do 16.00, v nedeľu od 9.00 do 16.00 hod. (obedňajšia prestávka 11.30 - 12.30). Hromadné návštevy ohlásťe vopred na tel. čísle: 048/410 33 76, 413 19 94. Počas trvania Envirofilmu je výstava zdarma.

Deň orla kráľovského

V rámci sprievodných aktivít Envirofilmu je dňa 5. mája 2006 pripravený pre školské kolektívy i verejnosť *Deň orla kráľovského* - premietanie diapoziťov, rozprávanie Michala Nogu o dravých vtácoch, ich ohrození a ochrane. V Tihányiovskom kaštieli v Radvani začíname o 8.00, 10.00, 12.00 a 14.00 hod. Maximálna veľkosť jednej skupiny je 50 detí.

O filme KRÁLI NA VÝSLNÍ

Slovensko s jeho výnimočne zachovanými prírodnými hodnotami je ešte stále ostrovom života s biologickou rozmanitosťou, akú by ste zbytočne hľadali na západ od našich hraníc. Rozprávať by o tom mohli viacerí, ale najviac asi členovia Ochrany dravcov na Slovensku.

Výchova mláďat trvá 2 mesiace (foto B. Landsfeld)

Každoročne na jar upierajú svoje pohľady s nádejou na oblohu. A čoskoro aj nájdú to, čo hľadajú. Siluetu orla kráľovského. Márne by ste ho hľadali nad horskými lesmi. Jeho domovom je otvorený priestor panónskej nížiny. Ten, kto v otvorenej krajine bez lesov pozoroval let orla kráľovského, nechtiac podľahne majestátnosti tohto vtáka. Jeho krása je zakliata nielen v jeho pohybe, ale aj v poznaní, ako hlboko mu človek zasiahol do osudu. Osud tohto vtáčieho druhu nikdy nebol kráľovský. Do programu Envirofilmu 2006 bola zaradená slovenská verzia nového dokumentárneho filmu z prostredia ochrany prírody. Králi na výslni od autora Jaroslava Mikuša, zachytávajúca problematiku ochrany globálne ohrozeného druhu orla kráľovského (*Aquila heliaca*).

Vytvorenie filmu a realizácia výstavy je jednou z aktivít projektu RPS a jej partnerov ŠOP SR a ZSE, a. s., *Ochrana orla kráľovského v slovenskej časti Karpat, podporený EÚ z programu LIFE – Nature*. Viac informácií nájdete na www.dravce.sk

O nás

Ochrana dravcov na Slovensku (Raptor Protection of Slovakia) – RPS je nezávislá mimovládna organizácia, ktorej poslaním je výskum a ochrana voľne žijúcich dravcov a sov.

Skupinu pre výskum a ochranu dravcov a sov (SVODAS) založil v roku 1975 jeden z najvýznamnejších ornitológov na Slovensku Mgr. Štefan Danko. Momentálne si pripomíname 30. výročie založenia organizácie. SVODAS od roku 2004 vystupuje pod názvom Ochrana dravcov na Slovensku (RPS). RPS v súčasnosti združuje takmer 150 členov a sympatizantov z celého Slovenska. Riešime nájazv ažnejšie problémy a negatívne antropické faktory ohrozujúce populácie dravcov a sov na Slovensku. Intenzívne sa venujeme problematike elektrických stĺpov v súvislosti s úhynmi vtáctva na konštrukciách, čo je jeden z najvážnejších problémov ochrany dravých vtákov v Európe. Organizujeme a vykonávame fyzickú ochranu

Osud orla kráľovského nikdy nebol kráľovský... (foto: archív RPS)

Výročná členská schôdza 2005 (archív RPS)

hniezdísk orlov a sokolov pred vykrádaním. Realizujeme programy záchrany populácie sokola rároha a sokola stáho vavého, orla kráľovského, orla skalného a orla kriľavého. Vykonávame stabilizovanie, úpravu hniezd a hniezdnych plošín, inštaláciu umelých hniezd a búdok pre vzácne druhy dravcov. RPS je zapojená do aktivít európskej skupiny, ktorá sa venuje problematike vtácej kriminality. Ovplyvňujeme environmentálnu politiku, navrhujeme úpravy príslušných zákonov a upozorňujeme na dodržiavanie medzinárodných dohôd týkajúcich

Orl kráľovský – globálne ohrozený druh (foto B. Landsfeld)

sa ochrany vtáctva, odbornými stanoviskami pomáhame MŽP SR, Štátnej ochrane prírody SR. RPS spolupracuje s inými štátnymi a mimovládnymi organizáciami na príprave programov záchrany ohrozených druhov, manažmentových plánov a iných strategických dokumentov a riešení vtácej kriminality. Podieľame sa tiež na príprave odborných podkladov pre sústavu významných vtáčích území sústavy NATURA 2000 a definovaní priaznivých podmienok pre vybrané druhy zo zoznamu uvedenom v prílohe I smernice o vtácoch. Organizujeme kampane a výstavy, vydávame propagačné a metodické materiály, usporadúvame prezentácie a prednášky pre pedagogických pracovníkov, žiakov, ale aj širokú verejnosť.

RPS je členom medzinárodných organizácií Iniciatíva Karpatkého ekoregiónu – CERI, Danube Environmental Forum – DEF a Central and East European Working Group for the Enhancement of Biodiversity – CEEWEB. Od roku 1998 má RPS na konte 30 rôznych úspešne realizovaných projektov.

Hanka Latková
RPS Bratislava

Túžba objavovať a filmovať ich ženie aj do hlbokých snehových závejov

Filmárske začiatky bratov Rastislava a Romana Dobrovodských neboli vraj „bohvieaké“. S kamerou sa totiž učili narábať skrehnutými prstami v najväčších zimných mrazoch. Bolo to začiatkom decembra v roku 1997, kedy Roman kúpil prvú kameru. Bola to analógová kamera Sony CCD – TR1100 so záznamom vo formáte video Hi8. Od tej chvíle sú bratia Dobrovodskí na filmovaní závislí a bez kamery už do lesa nevstúpia. Techniku postupne pokorili a výsledky boli čoraz lepšie. Prvá jelenia ruja, ktorú nafilmovali v septembri 1998 v okolí ich rodiska v Malých Karpatoch, bola podkladom pre ich prvý film Malé Karpaty v oblasti Pustej Vsi. Cena, ktorú za tento film dostali na festivale poľovníckych filmov v Leviciach, ich inšpirovala k ďalšej tvorbe. Na tohtoročnom Envirofilme bratia Dobrovodskí súťažia s filmom Pán Karpatského lesa II – a to pred medzinárodnou porotou, aj pred detskou porotou. O bratoch Dobrovodských, o ich vášni – filmovaní, aj o rodných Karpatoch, hovoríme s Rastislavom.

S bratom Romanom ste na filmovaní závislí už niekoľko rokov. Čo túto vašu filmársku závislosť podnietilo?

Filmovanie sa pre nás stalo vášňou asi pred desiatimi rokmi, keď sme si obstarali prvú kameru. Predtým sme so zatajeným dychom sledovali dokumentárne filmy o prírode v televízii. Najviac nás zaujímali zvieratá, ktoré sa vyskytovali aj v našom okolí, jelene, smce, diviaky... Keď sa nám potom do rúk dostala videotechnika, okamžite sme to skúšali aj my.

Hovoríte, že bez kamery dnes už do hôry nejdete... bez čoho ešte?

Naozaj si už vychádzku do lesa bez kamery nedokážeme ani predstaviť. Ibaže ak poviem s kamerou,

tak to nie je len kamera. Ak chceme nasnímať dobré zábery, musíme so sebou nosiť aj statív, minimálne jeden ďalší objektív, náhradné batérie, externý mikrofón, nejaké káble a náhradné kazetky. Celkom potom na pleciach celý deň nosíme až 15 kilogramov, ktoré každým kilometrom ako keby naberali na svojej hmotnosti. Je to veľká zabračka, no nás to neodradzuje. Bude to zrejme tým, že v sebe nosíme ešte niečo, čo sa nedá zväziť v metrických mierach. Je to túžba objavovať a nafilmovať stále niečo nové. Táto

Bratia Roman a Rastislav Dobrovodskí

ného horského hrebeňa.

Vášim filmárskym teritóriom sú Karpaty. Prečo práve Karpaty?

Je to jednoduché. Od malička sme vyrastali v horách Malých Karpát. Naše rodisko, maličká osada Pustá Ves (ten názov ju dokonale popisuje), je priamo v ich srdci. Dokonca aj spolužiaci v škole sa nám často posmievali, že nás tam „obákali jelene“. Od detstva sme boli s rodičmi často v lesoch a učili sme sa spoznávať ich tajomstvá. Mnoho obyvateľov Slovenska si vôbec neuvedomuje, aké poklady naše Karpaty skrývajú. Je to snáď jediné pohorie Európy, ktoré si vďaka svojej neprístupnosti zachovalo tvár dávnych vekov. Karpaty sú dedičným domovom rôznych druhov vzácnych druhov rastlín a živočíchov. Tieto poklady by sme si mali chrániť ako to naj-

Rastislav v akcii

cenejšie čo máme. My k tomu chceme prispieť tým, že budeme Karpaty a ich obyvateľov „ospevovať“ v našich filmoch.

Váš rodný kraj teda pre vás znamená veľa...

Dedinka Pustá Ves je a bude stále našim pravým domovom. Často si kladiem otázku, či som urobil dobre, keď som z nej odišiel, pretože už piatym rokom žijem v Prahe, kam som sa presťahoval za rodinou a prácou. Filmovanie a tvorba filmov o prírode nie je moje ani Romanove „živobytie“. Je to náš koníček a možno je to tak lepšie. Roman so svojou rodinou zatiaľ býva v našom rodisku, ale čoskoro sa pravdepodobne tiež presťahuje do blízkeho mestečka. Mojim snom je raz sa do Pustej Vsi vrátiť. Je úžasné zasväcovať môjho päťročného syna do tajomstiev prírody, keď sme doma v Pustej. Už v tomto veku u neho pozorujem záujem o prírodu, dokonca už skúša aj sám fotografovať.

Veď aj vy, ako ste povedali, ste chodili do hôry s rodičmi. Čo vás ako deti v hore najviac fascinovalo?

Do hôry sme začali chodiť s otcom aj mamou. Ale veľmi často sme už od mladého veku chodili aj sami, na maliny, na huby, zbierať liečivé bylinky, alebo neskôr hľadať od jelinehov či srncov postrácané parohy. K ďalekohľadu sme časom začali nosiť aj fotoaparát, od ktorého bol už len kúsok k videokamere.

Čo vás v hore najviac fascinuje dnes?

Ako nám pribúdajú roky tak neustále zisťujeme, že

Súťažný film Envirofilmu 2006

Pán karpatského lesa II. (Slovensko)

kamera a réžia: Rastislav a Roman Dobrovodskí

Druhá časť prírodovedného filmu voľne nadväzuje na predchádzajúcu, ktorá sa zaoberala popisom znakov a spôsobom života pána našich hôr – jelineha lesného v období ruje, teda od začiatku jesene do začiatku jari. Autori vo filme okrem raticovej zvere predstavujú aj iné, najmä príbuzné druhy zvierat, ktoré obývajú to isté teritórium slovenskej prírody. Dokument sa zaoberá spôsobom života a fyziologickými znakmi týchto zvierat v období jari, leta, v podstate až do začiatku ruje, kedy sa vlastne začína a končí večný kolobeh prirodzenej reprodukcie jednotlivých druhov. Kolorit života vo filme spestrujú aj iní obyvatelia tohto karpatského lesného spoločenstva, ako sú srnce, jazvece, vtáky a iné druhy.

sme ešte zďaleka všetko v horách nevideli, aj keď sme si to už dávno mysleli. Dnes to už nie sú len majestátne jelene. Poteší aj maličká myška alebo zdanlivo obyčajný vtáčik. Skúsenosť nám hovorí, že nie je dôležité prejsť rýchlym tempom s kamerou desiatky kilometrov. Naopak, už sa nesnažíme nikam ponáhľať a radšej sa v horách pohybujeme čo najnenápadnejšie. Človek je potom veľmi prekvapený, čo uvidí.

Ste aj poľovníci, alebo zvieratá „lovíte“ len do kamery?

Lovíme len kamerou, aj keď ja som kedysi dávno absolvoval kurz poľovníctva. Nikdy som však tam získané „zručnosti“ v praxi neuplatňoval. Naše „úlovky“ sa teda ďalej túľajú karpatskými horami a údoliami. Takáto je naša „lovecká vášeň“.

Akú techniku používate pri filmovaní?

Dnes je to už výhradne digitálna technika 3CCD. Pre nakrúcanie divokých zvierat je asi najvhodnejšia trieda XL od Canonu, s ktorou pracujeme už osem rokov.

Túžba objavovať a objavené zachytiť na filme, ženie bratov Dobrovodských aj do hlbokých snehových závejov

Aká je „deľba“ práce s bratom Romanom pri filmovaní?

Za kamerou sa striedame obaja. Sám už potom v Prahe po večeroch sedávam pri počítači, kde tvorím scenár, strihám obraz a čiastočne pripravujem zvuk. Keď sme spolu v horách, tak si, samozrejme, náklad techniky na pleciach po bratsky rozdelíme. Naše spo-

ločné vychádzky sú však, žiaľ, čím ďalej vzácnejšie.

Na čom v súčasnosti pracujete?

Už niekoľko rokov cieľene zbierame materiál o šelmách Slovenska. Nie je to jednoduché, pretože sú to veľmi opatrné a tajomné zvieratá. Napriek tomu máme už niekoľko záberov medvedí, vlkov a rysov, tak sa nám snád' z toho podarí tento rok urobiť dokument. Veľmi nás trápí, akým spôsobom sú veľké mäsožravce na Slovensku prezentované v médiách. Najmä komerčné televízie, s cieľom čo najväčšej senzácie opisujú bežné životné prejavy vlkov a medvedí ako niečo neprimerované a dokonca človeku nebezpečné. Naš ďalší film sa bude snažiť o vyvážené a pravdivé podanie obrazu o týchto vzácných tvoroch. Veľmi nám pri práci pomáhajú dobrí ľudia, a to tým, že nám poskytujú informácie o ich výskyte. Preto ak niekde vo vašom okolí viete o pravidelnom výskyte medveďa, vlka, rysa alebo divej mačky, dajte nám prosím vedieť na www.wildlifevideo.cz.

Anna Gudzová

Foto: archív bratov Dobrovodských

S macom pri kukurici

S Romanom sme sa raz vybrali ku kamarátovi. Býva v jednej z tresdoslovenskej dedinke. Chceli sme „t očiť“ ozajstné medvede. Vyhladieli sme si preto najvhodnejšie stano- vište pri poli s nasiatou kukuricou. Pre medveďa zo širokého okolia bolo obrovskou reštauráciou. Posledné dozrievajúce maliny koncom leta veľmi rýchlo vymenili za kukuričné hody. O ich častých návštevách svedčili veľké poničené a vypasené plochy. A takisto aj hromady trsu. Smradili najmä na miestach, kde kukuričné lány primykali k lesnému porastu.

Náš kamarát je miestnym poľovníkom. Odporučil nám jeden z krytých posedov priamo na hranici lesa a poľa. Prípravu sme nezanedbali. Aby sme si okolie „nezavetili“, najmä nie chodníčky, ktorými medvede vychádzali z lesa, rozhodli sme sa k posedu preniknúť priamo cez zasiatú kukuricu. Cítili sme sa ako výsadkári v džungli porastu. Presahovali nás neraz až 2,5 metrov vysoké stebľá kukurice. Nebola to príliš lákavá cesta. Aj cez deň sa tam môže pritrafiť nemilé prekvapenie, nebezpečný, odpočívajúci, nakfmený, ale zlostný maco. Naše seba- domie nám hneď na začiatku podkopával prvý nález po krvavých hodoch. Kdesi nablízku sa možno skrýva chlpatá beštia. Našli sme totiž zvyšky po ulovenom mladom diviakovi. A pustila sa doň podľa stôp v kukurici možno celá rodinka. Boli sme v strehu. Na „obranu“ proti medveďom používame v medvedích zónach takzvaný Beer protection. Je to sprej. Predáva sa aj v kanadských národných parkoch. Účinná zásaha vá vzdialenosť je až 15 metrov. Nemali sme dôvod k panike. Naša dvojčlenná filmárska expedícia si kliesnila cestu vpred. Držali sme prst na „spúšti“ – každý mal svoj sprej v pohotovosti. Ale vo výbave sa našiel priestor aj na plechovku „bažanta“. Každému z nás pivo veľmi chutilo, keď sme sa konečne asi o štvrté popoludní pohodlne s veľkým nákladom doterigali, usadili, zabíjavovali na posedu. Boli sme odhodlaní, že tam strávime celú noc. Divadlo sa začalo. Konečne sa čosi začalo diať okolo siedmej večer. Asi 50 metrov napravo od nás sme spozorovali pohyb. Vošiel tam do kukurice prvý chlupáč. Počuli sme lomoz. Mľaskanie hodovníka. Včas sme ho, žiaľ, vôbec nespozorovali.

Teraz jeho pohyb ohlasovali iba knísajúce sa kukurice. Jeho kolega za ním dokvitol o pol deviatej z ľavej strany. Nerušene sa usadil asi 100 metrov od nás. Znamenite bolo počuť ako sa napcháva. Ale uvideli sme ho až za dobrú polhodinu. Keďže bolo okolo deviatej večer, na filmovanie bola príliš tma. Škoda. Maco prešiel cez vylámanú plochu asi len 20 metrov pred našim posedom. Keď sa úplne zotmelo, aj my sme zjedli svoju večeru a išli radšej spať. Zvukovou nočnou kulisou bol ustavičný hlasitý lomoz kukurice a výrazné medvedie mľaskanie. Azda len v našom okolí sa popásali aspoň traja lačni maškrtníci.

Už pred piatou hodinou ráno sme netrepežlivo jastrili na všetky strany. Roman sa vpijal očami do začínajúceho brieždenia. Aktivita stravníkov celú noc nepoľavila. Jeden dokonca podišiel priamo popod náš posed. Asi mu zavoňali kožky z našej slaninky. Po večeri sme ich vyhodili. Na filmovačku bola stále tma. Prvého medveďa v kukurici sa nám konečne podarilo nasnímať až o hodinu. Mal výrazný biely golier, bol to asi stokilogramový fešák so sivým kožuchom. Práve ten trielil znova priamo popod náš posed. Dokonca sa pod ním aj na chvíľu zastavil. Pozrel na nás smerom hore. Roman totiž nechtiať klepol kamerou o okienko. Medveď pokojne odkračal. Poskytol nám tým asi trojnásobnú šancu na filmovanie. Bolo šťastím, že pri posedu vyúsťovalo z kukurice do útr ob lesa niekoľko medvedích chodníčkov. Preto sme včas dokázali zareagovať. Malí sme dobrý výhľad.

Ďalší sýty hosť „vypadol

z lokálu“ kukuričného lánú asi o 20 minút. Tentoraz sme síce včas zbadali ako si kliesni cestu, ale napriek tomu sme nestihli kameru a objektív nastaviť a rýchlo nasmerovať kam bolo treba. A to mal znova namierené priamo k nášmu posedu. Keď už bol však len kúsok od kraja kukurice, znenazdajky si to rozmyslel. Potmehúdsky zahol do pravej strany a z lánú sa vytratil do lesa krytý krovínami. Tam sme ho už nemohli sledovať. Nášmu posedu sa očividne vyhol s veľkým praskaním konárov. Neuveriteľne rýchlo sa prešpacíroval lesom, aby po tejto obchádzke opäť po našej ľavej strane vošiel do kukuričného lánú. Tam usilovne pokračoval vo svojom nenásytnom kŕmení. Svoj nečakaný obchvat urobil tak rýchlo, že nás prekabátil. Až po určitom čase všetko v kukurici definitívne utíchlo. A tak sme sa rozhodli zbaliť náradie...

(Nafilmovanú sekvenciu medveďa v kukurici nájdete na www.wildlifevideo.cz)

Rastislav Dobrovodský

Medveď „prichytený pri čine“... v kukurici

Program implementácie Európskeho dohovoru o krajine v SR

Európsky dohovor o krajine je dohovor Rady Európy zameraný na ochranu, manažment a plánovanie krajiny. Na proces ratifikácie členskými krajinami bol predložený vo Florencii 20. októbra 2000 a vstúpil do platnosti po ratifikácii desiatimi krajinami 1. marca 2004. Týmto dohovorom členské štáty ustanovili nástroj zameraný na kvalitu a rozmanitosť krajiny Európy v záujme jej ochrany, manažmentu a plánovania. Podpisom dohovoru potvrdzujú, že krajinu považujú za významnú súčasť európskeho prírodného a kultúrneho dedičstva prispievajúcu k upevňovaniu európskej identity a podmieňujúcu vytváranie miestnych kultúr.

Vláda Slovenskej republiky svojím uznesením č. 201 zo 16. marca 2005 vyslovila súhlas s podpisom Európskeho dohovoru o krajine (EDoK). Dohovor bol podpísaný 30. mája 2005, jeho ratifikácia prebehla od 9. augusta 2005. Dohovor začal v Slovenskej republike platiť 1. decembra 2005.

Krajinnoekologický výskum, prax a vzdelávanie

Po r. 1989 sa slovenskí krajinní ekológovia, environmentalisti a ďalší špecialisti aktívne podieľali na uplatňovaní krajinnoekologických princípov v rámci tvorby environmentálnej politiky pre Slovenskú republiku. Významnou mierou ovplyvnili aj ďalšie zásadné environmentálne dokumenty týkajúce sa udržateľného rozvoja, koncepcie využívania územia, environmentálneho vzdelávania, environmentálnej legislatívy a tiež úroveň súčasnej praxe. Rozvoj krajinej ekológie, krajinného plánovania, tvorby krajiny a krajinej architektúry bol zahrnutý do rôznych študijných programov na slovenských univerzitách a ich špecializovaných fakultách: Fakulta ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, Fakulta prírodných vied (v rámci Univerzity Komenského v Bratislave, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach a Prešov-

skej univerzity v Prešove), ďalej Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

Slovenské metodiky krajinnoekologického plánovania, hodnotenia ekologickej únosnosti krajiny a ďalšie špecializované metodické postupy dosiahli medzinárodné uznanie. Vysoko sa hodnotí napr. metodika LANDEP, ktorá dosiahla významný

medzinárodný ohlas tým, že sa stala súčasťou medzinárodného dokumentu AGENDA 21, prijatého na Svetovom summite Zeme v Riu de Janeiro v r. 1992 a bola zaradená medzi odporúčané metodiky pre zabezpečenie integrovaného prístupu k plánovaniu a hospodárstvu so zdrojmi krajiny.

Slovensko po r. 1990 pristúpilo k väčšine globálnych environmentálnych dohovorov, stalo sa členom Európskej environmentálnej agentúry a ďalších významných environmentálnych organizácií. Napríklad Ústav krajinej ekológie SAV bol zaradený do siete centier excelencie v rámci Európskeho vedeckého priestoru ALTER-NET (Sieť pre výskum biodiverzity, ekosystémov a ekologickeho vedomia). Fakulta architektúry STU v Bratislave bola zaradená medzi centrá excelencie SPECTRA (Sieť pre výskum a vzdelávanie v oblasti priestorového plánovania).

Prípravná fáza implementácie

V rokoch 2003 - 2004 sa začala realizovať príprava

Slovenska na pristúpenie k EDoK. Ministerstvo životného prostredia SR spolupracovalo v tejto fáze s Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstvom pôdohospodárstva SR, Ministerstvom kultúry SR a expertmi zo Slovenskej agentúry životného prostredia, akademických pracovísk (Slovenskej akadémie vied a univerzít) a mimovládnych organizácií. Súčasne sa na Slovensku začal pripravovať postup pre implementáciu EDoK. Pri jeho príprave sa vychádzalo z toho, že Slovensko má vysoký vedecký potenciál a skúsenosti v oblasti krajinného plánovania, hodnotenia ekologickej únosnosti krajiny, ochrany biologickej a krajinej diverzity a hodnotenia krajinného rázu.

Zodpovedným pracoviskom za koordináciu a zabezpečenie plnenia požiadaviek dohovoru bol odbor krajinného plánovania Ministerstva životného prostredia SR. Postupne sa analyzovali princípy a záväzky vyplývajúce z EDoK a porovnali sa s platným právnym poriadkom Slovenskej republiky. V prípravnej fáze sa pozornosť zamerala predovšetkým na implementáciu článkov 5. a 6. EDoK vo všetkých ich bodoch:

Článok 5) – Všeobecné opatrenia

a) Právne uznanie krajiny v slovenských právnych predpisoch,

b) Zavedenie a realizovanie krajinných koncepcií zameraných na ochranu, manažment a plánovanie krajiny,

c) Analýza a zhodnotenie existujúcich postupov pre účasť verejnosti v plánovacích procesoch, ktoré o vplyvujú krajinu a prístup k relevantným informáciám,

d) Analýza a zhodnotenie úrovne integrácie krajiny do územného plánovania, regionálneho rozvoja a odvetvových plánovacích systémov.

Článok 6) – Špecifické opatrenia

a) Zvyšovanie povedomia verejnosti, verejných orgánov a súkromných organizácií o hodnote krajiny,

b) Analýza súčasnej situácie vo vzdelávacích a výchovných procesoch vzťahujúcich sa ku krajinej koncepcii, ochrane, plánovaniu a manažmentu krajiny,

c) Identifikácia a hodnotenie vlastných typov krajiny,

d) Definovanie cieľovej kvality krajiny.

Program implementácie

Program implementácie EDoK v Slovenskej republike je orientovaný v štyroch hlavných bodoch (MŽP SR 2004, 2005; Mišíková, 2005):

Bod 1 Inštitucionálna podpora – cieľom je pripraviť poža-

Súťažný film Envirofilmu 2006

Putovanie starými cestami (Česká republika)

scenár a réžia: Ljuba Václavová, spoluautor scenára a autor fotografií k filmu: Václav Čilek

Poetický dokument ponúka krásne obrazy českej krajiny s jej chodníkmi, cestičkami, cestami... O ich vzniku, premenách aj zániku pútavo rozprávajú dvaja zaujímaví ľudia.

Autor niekoľkých kníh o českej krajine, geológ Václav Čilek sprevádza dokumentom ako výborný rozprávač a znalec českej krajiny. Diváci spoločne s ním putujú pútnickou cestou v barokovej krajine, dávnou cestou tesanou v skale, alebo starou cestou, ktorá končí v novovybudovanej priehrade. Výtvarník František Skála, ktorý pred niekoľkými rokmi prešiel peši z Čiech do Benátok na Bienále, kde jeho obrazy a artefakty reprezentovali Českú republiku, nachádza inšpiráciu pre svoju tvorbu pri blúdení krajinami. A tak fakty o histórii, od prehistórie až ku dnešku, o cestách ako technologických, komunikačných a civilizačných pamiatkach, sa k divákovi dostávajú zaujímavým spôsobom...

dovanú legislatívu upravujúcu krajinné plánovanie.

Bod 2 Kampane – cieľom je zabezpečiť informačné kampane, zapojenie verejnosti, spoluprácu s médiami a vzdelávanie odborníkov.

Bod 3 Výmena skúseností – cieľom je zabezpečiť spoluprácu na národnej a medzinárodnej úrovni. Mala by sa pripraviť databáza kontaktov, vytvoriť sieť expertov a inštitúcií a uľahčiť spoluprácu najmä medzi krajinami V4 (Slovensko, Poľsko, Česká republika a Maďarsko).

Bod 4 Odborná podpora – cieľom je identifikovať typy krajiny, typický krajinný ráz, významné krajinné prvky, cieľovú kvalitu krajiny atď. Tieto aktivity by sa mali zamerať na vypracovanie typológie vybraných území, metódy identifikácie krajinného rázu, typológiu urbánnych priestorov, identifikáciu historických krajinných štruktúr, definíciu ohrozených krajinných typov a cieľovú kvalitu krajiny vo vybraných segmentoch.

Pre zabezpečenie týchto úloh sa vytvára medziodborový koordinčný tím, ktorý pracuje v menších subkomisiách v oblastiach: typológia krajiny, historický potenciál krajiny, cieľová kvalita krajiny, krajinné plánovanie, medzinárodná spolupráca, výchova a vzdelávanie manažérov, integrovaný výskum krajiny, inštitucionálna podpora a legislatíva, ochrana krajiny, urbánna krajina, zapojenie verejnosti a médií a informačné kampane.

Kompetentným orgánom pre koordináciu a riadenie plnenia záväzkov a spoluprácu s dotknutými rezortmi v rámci EDoK je MŽP SR. Výkonnou zložkou pre EDoK za rezort MŽP SR je Slovenská agentúra životného prostredia.

Pre zabezpečenie podmienok implementácie EDoK v Slovenskej republike odporúča MŽP SR realizovať tieto zásadné úlohy:

- schváliť zákon o krajinnom plánovaní a zabezpečiť jeho efektívny vstup do procesu riadenia územného rozvoja,
- iniciovať projekty zamerané na ochranu, manažment a plánovanie krajiny v rôznych krajinných typoch,
- zostaviť medzirezortnú pracovnú komisiu na naplnenie všeobecných aj špecifických národných opatrení týkajúcich sa viacerých rezortov a sektorov,
- identifikovať subjekty zainteresované do implementácie dohovoru,
- špecifikovať všeobecné a špecifické úlohy pre účely dohovoru a podľa potreby zostaviť pracovné skupiny,
- zabezpečiť vzájomnú výmenu informácií medzi pra-

covnými skupinami za účelom lepšej koordinácie aktivít a efektívnejšieho monitoringu plnenia úloh vyplývajúcich z implementácie EDoK,

- spracovať prehľad koncepcií týkajúcich sa krajiny, analyzovať ich závery a vypracovať podklad pre chýbajúce časti, ktoré EDoK požaduje,

- iniciovať a realizovať projekty aktívneho zapájania verejnosti a ďalších subjektov pri tvorbe krajinných koncepcií a ich účasti na realizácii projektov,

- spolupracovať so Zmluvnými stranami EDoK na európskej úrovni a identifikovať potenciálne spoločné projekty v cezhraničných regiónoch.

V rámci programu implementácie EDoK sa pripravujú viacodborové vzdelávacie kurzy zamerané na kra-

v rámci Envirofilmu bude konať v dňoch 3. a 4. mája v Banskej Bystrici.

Organizačnými konferenciami sú: Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného

prostredia Banská Bystrica, Fakulta ekológie a environmentalistiky TU Zvolen, IALE-SK – Slovenská asociácia pre krajinu ekológiu Bratislava.

Cieľom konferencie je stretnutie odborníkov z Českej republiky, Maďarskej republiky, Poľskej republiky a Slovenskej republiky zamerané na vzájomné informovanie o implementácii EDoK v ich štátoch so zameraním na článok 5) – Všeobecné opatrenia a článok 6) – Špecifické opatrenia.

Základné témy konferencie

1) Predstavy a spôsoby implementácie EDoK v krajinách V4 - legislatívne podmienky pre právne uznanie krajiny ako základnej zložky prostredia obyvateľstva • vyjadrenia rozmanitosti kultúrneho a prírodného dedičstva a základu jeho identity • postupy pre zainteresovanie a účasť širokej verejnosti, miestnych a regionálnych samospráv a ďalších zainteresovaných organizácií na definovaní a realizovaní krajinných koncepcií • príprava viacodborových vzdelávacích programov v oblasti krajinného konceptu, ochrany, manažmentu a plánovania krajiny.

2) Krajinné koncepcie zamerané na ochranu, manažment a plánovanie krajiny – prezentácia krajinných koncepcií zameraných na ochranu, manažment a plánovanie krajiny • pracovné postupy pri ich spracovaní • integrácia krajiny do regionálnych rozvojových koncepcií, územnoplánovacích koncepcií, kultúrnych, environmentálnych, poľnohospodárskych, sociálnych a hospodárskych koncepcií, ako aj ostatných koncepcií s možným priamym alebo nepriamym vplyvom na krajinu.

3) Výchova a vzdelávanie zamerané pre potreby naplňovania záväzkov EDoK.

(Zdroj: „Krajinoekologický výskum, prax a vzdelávanie ako východisko pre program implementácie EDoK v SR“, (Alfa Spectra, FA STU Bratislava, 2005, s. 53)

Ing. arch. Mária Chochoľová
SAŽP – CEVaP Banská Bystrica
Ilustračné foto: archív SAŽP

jinnú koncepciu, manažment a plánovanie, vzdelávacie školské a vysokoskolské programy, ktoré sa budú riešiť v spolupráci s Ministerstvom školstva SR. Všetky tieto úlohy vyžadujú aktívnu interdisciplinárnu spoluprácu medzi odborníkmi vo verejnom a súkromnom sektore, odborníkmi z akademických pracovísk a mimovládnych záujmových združení. Zásadnú úlohu zohráva medzinárodná spolupráca, vzájomná pomoc a výmena odborníkov a informácií.

Konferencia

Príspevkom k naplňaniu stanovených zásad v súlade s Programom implementácie Európskeho dohovoru o krajine MŽP SR je **X. medzinárodná konferencia KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA s podtitulom Prístupy k implementácii Európskeho dohovoru o krajine v štátoch V4, ktorá sa**

Banskobystričania o trvalo udržateľnom rozvoji svojho mesta

Mesto Banská Bystrica je známe svojím historickým mottom „Za živa v Bystrici, po smrti v nebi“, ktorým celé stáročia deklarovalo kvalitu životných podmienok pre svojich obyvateľov alebo návštevníkov. Magistrát mesta si aj v súčasnosti uvedomuje vážnosť týchto slov, čo potvrdzujú aj jeho kontinuálne konkrétne snahy o to, aby nosné piliere pre trvalú udržateľnosť života v Banskej Bystrici boli čo najstabilnejšie.

Pojem **udržateľný rozvoj** je pre mnohých občanov Slovenska pomerne neznámym pojmom, hoci je v poslednej dobe často používaný v masmédiách, jeho vznik sa v odborných kruhoch datuje už od sedemdesiatych rokov minulého storočia. Jeho definovanie však dodnes nie je jednoduché ani jednoznačné a zber údajov, ich transformácia do indikátorov, monitoringu, vyhodnocovania je dlhodobým procesom - čo často nebýva populárne pre tých, ktorí uprednostňujú krátkodobé odpočty plnenia cieľov. Pri uvedení si skutočnosti, že aktivity pre trvalo udržateľný rozvoj našej meniacej sa planéty sú vyvíjané už niekoľko desiatok rokov a tiež zmien, ktoré na nej prebiehajú vďaka citelným premenám v sociálnej, environmentálnej a ekonomickej oblasti, si však zrejme mnohí čitatelia uvedomia nutnosť vývoja aktivít, ktoré ponúka práve proces k trvalej udržateľnosti.

Pre tento proces je charakteristické, že odmieta riešiť javy životného prostredia, sociálnej a ekonomickej sféry izolovane a na jednej rozhodovacej úrovni. Veľký dôraz sa teda kladie na medirezortnú spoluprácu, spoluprácu a koordináciu rôznych inštitúcií za súčasnej neformálnej diskusie s verejnosťou. V poslednej menovanej oblasti napomáhajú k lepšiemu porozumeniu tohto pojmu a za ním sa ukrývajúcných snáh vo veľkej miere práve médiá.

Významným medzníkom pri aktivizácii miest pre aktivity k trvalej udržateľnosti bolo prijatie Aalborgskej char-

ty v r. 1994 („Mesto je na jednej strane najväčšou jednotkou schopnou riešiť sociálnu, ekonomickú a politickú nerovnováhu v oblasti mestskej architektúry, prírodných zdrojov a životného prostredia, ktorá poškodzuje náš moderný svet, na druhej strane je najmenšou jednotkou, v rámci ktorej sa dajú problémy rozumne riešiť integrovaným, holistickým a trvalo udržateľným spôsobom.“). O dva roky neskôr bola ratifikovaná aj mestom Banská Bystrica. Bol to významný krok, kedy naše mesto oficiálnym spôsobom prejavilo záujem a ochotu plniť mandát daný Agendou 21 a preukázalo snahu participovať na aktivitách trvalo udržateľného rozvoja. V tom čase (od roku 1991) sa už Banská Bystrica uznesením mestského zastupiteľstva hlásila k myšlienke **Projekt Zdravé mesto**, pre prácu ktorého boli vytvorené podmienky v rámci mestského úradu. Tento projekt, iniciovaný Svetovou zdravotníckou organizáciou (SZO), od začiatku kladie dôraz na holistické chápanie zdravia občanov - teda neodlučiteľné prepojenie zdravia a prostredia, v ktorom človek žije v tom najširšom zmysle slova. V rámci tohto projektu boli spracované indikátory zdravia, ktoré navrhla Svetová zdravotnícka organizácia a na ktoré nadviazala podľa metodiky SZO tvorba **Profilu zdravia (1996)** a **Plánu zdravia mesta Banská Bystrica (1998)** ako prvého strategického

Múzeum SNP - centrum aj tohtoročného Envirofilmu

kého plánovacieho dokumentu v našom meste. V súčasnosti prebieha spracovanie vyhodnotenia dlhodobých (do r. 2005) a priebežných (trvalých) akcií k dosiahnutiu stanovených cieľov v 34 oblastiach života Banskobystričanov prostredníctvom 42 zapojených externých inštitúcií, podnikov a neziskových organizácií mesta, ako aj samotného Mestského úradu Banská Bystrica.

Medzičasom banskobystrický Mestský úrad - referát životného prostredia a Kabinét Zdravé mesto spracovali vybrané európske indikátory a v nadväznosti na Národný environmentálny akčný plán (NEAP) bol v spolupráci s terajším Regionálnym úradom verejného zdravotníctva v Banskej Bystrici - odborom hygieny životného prostredia vypracovaný **Lokálny akčný plán pre prostredie a zdravie**.

Posledným projektom, do ktorého sa naše mesto zatiaľ zapojilo v kontexte trvalo udržateľného rozvoja, je účasť na projekte **Udržateľný rozvoj miest a zmierňovanie negatívnych vplyvov klimatických zmien na kvalitu života a stav životného prostredia v mestách**. Projekt metodicky a koordináčne zastrešuje Regionálne environmentálne centrum Slovensko, podporuje Ministerstvo životného prostredia SR a je realizovaný v rámci projektu LIFE III Environment.

Do projektu sa zapojilo 6 slovenských miest. Pri jeho spracovaní sa využila nová sada indikátorov udržateľného rozvoja miest (doprava, urbanizmus a výstavba, životné prostredie, krajina a biodiverzita, zaťaženie prostredia a ekologická stopa, sociálno-ekonomická situácia mesta, manažment) so zameraním na stanovenie ekologickej stopy ako pomerne nového prvku hodnotenia, pričom veľký dôraz je kladený na výsledky prieskumu verejnej mienky.

V rámci mesta Banská Bystrica bolo prostredníctvom anketárov distribuovaných 1 000 dotazníkov. V spolupráci s odbornými útvarmi Mestského úradu v Banskej Bystrici a členmi riadiaceho výboru Projektu Zdravé mesto bolo distribuovaných ďalších 100 dotazníkov. Z celkového počtu bolo vyhodnotiteľných 900 dotazníkov. Z výsledkov prieskumu vyplývajú tieto skutočnosti:

Prieskumu sa zúčastnilo viac žien (54,89 %) než mužov, čo korešponduje s demografickým členením v rámci prepočtu celkového počtu žien, žijúcich v našom meste (51,49 %). Najviac bolo respondentov v kategóriách

Súťažný film Envirofilmu 2006

Zem, kontajner na smeti (Nemecko), réžia: Claudia Heiss a jej tím

Odkedy existujú ľudia, existuje aj odpad - a problém jeho likvidácie. Celkovo v Nemecku vzniká ročne okolo 400 mil. ton odpadu, pričom každý spolkový obyvateľ vyprodukuje sám 636 kg domáceho odpadu. „Quarks & Co“ sa vo filme *Zem - kontajner na smeti* pýta a dáva odpovede na otázky: Čo je vlastne odpad? Ako vzniká, ako sa dá znížiť jeho množstvo a ako ho odstrániť? Má triedenie odpadu ešte zmysel? Kde končí elektronický odpad a ako sa odstráni vyraďené satelity? Komu a aké výhody prináša odpadový turizmus? Ako vyzerá smetisko budúcnosti? A môže sa Zem utopiť v odpade? Triedenie odpadu je veľmi komplikované a počet chýb vysoký. A stroje môžu v najnovších triediacich zariadeniach triediť odpad lepšie ako človek. Naša modrá planéta je obklopená obrovskou haldou odpadu: okolo 7 500 objektov s veľkosťou viac ako desať centimetrov krúži v súčasnosti okolo Zeme. Film poukazuje na inteligentné metódy likvidácie odpadu a na nové recyklačné technológie a pozerá do budúcnosti: Čo a ako dlho vydrží? A aké účinky má európske nariadenie o elektrošrote a nový zákon o skládkach, ktoré sú účinné od roku 2005?

veku medzi 26 - 40 a 41 - 60 rokov (spolu 61,1 %), so stredoškolským vzdelaním (50,3 %) a zamestnaných (64,4 %). Banskobystrická domácnosť má podľa tohto prieskumu v priemere 2,9 člena a opäť v priemere 1,7 detí.

Najviac Bystričanov býva vo viacposchodovom bytovom dome a využíva centrálnu diaľkovú vykurovanie. **Kvalita života v meste** je jeho obyvateľmi hodnotená prevažne priemerným hodnotením (ani vhodné, ani nevhodné prostredie). Čistotu priestorov na odkladanie odpadu pri smetných nádobách hodnotili respondenti v 29,7 % známku 4 - čiastočne nevhodné, čo je v rámci posudzovania kategórií čistoty v našom meste najhoršie hodnotenie. Pozitívnejšie je posudzovaná čistota ovzdušia a pitnej vody (známka 2 - čiastočne vhodné) a čistota vodných tokov, verejných priestranstiev so zeleňou, chodníkov, úroveň hluku, čistota v rekreačných prímestských zónach a ostatných plôch v meste ako parkovísk, plochy pozdĺž vozoviek hodnotením známku 3 - ani vhodné, ani nevhodné prostredie.

Čo sa týka **spokojnosti respondentov z vybranými oblasťami života** v Banskej Bystrici, najfrekventovanejším hodnotením bolo **ambivalentné hodnotenie ani spokojný, ani nespokojný** (3): kvalita prírodného prostredia, dostatok verejnej zelene, celkový dojem zo zástavby, úroveň sociálnych a zdravotných služieb, úroveň kultúrnych a oddychových služieb, osobnej bezpečnosti pred útokom a agresivitou, ochrany osobného majetku; čiastočná spokojnosť (2) je u väčšiny odpovedí v oblasti úrovne a kvality bývania a úrovne škôl v meste. Čiastočná nespokojnosť (4) sa ako najfrekventovanejšia vypočítala v otázke na úroveň verejnej dopravy, veľká nespokojnosť (5) v otázke na dostupnosť a cenu bytov a pracovné príležitosti v meste. Zaujímavým, aj keď nie príjemným faktom je, že hodnotenie 1 - veľmi spokojný je zastúpené vo všetkých oblastiach menšiny. V odpovedi na celkovú spokojnosť respondenta s našim mestom prevláda odpoveď 2 - spokojný až skôr spokojný (52,4 %). Za najväčšieho **znečisťovateľa** v meste prevažná väčšina opýtaných označila podnik Biotiku, a. s.

Atraktivita mesta bola účastníkmi prieskumu zhodnotená pomerne vyrovnané hodnotením 2 - čiastočne atraktívne prostredie (stav historických a kultúrnych pamiatok, úroveň rekreačných služieb a možností oddychu, historické osobnosti, ktoré pôsobili v meste, fontány a umelecké diela na námestiach a uliciach, výstavy, veľtrhy a

Envirofilm spolu s bohatým sprievodným programom už dvanásť rokov umožňuje širokej verejnosti získať potrebné informácie o životnom prostredí

festivally, okolie mesta, miestna kuchyňa a spôsoby stravovania) a 3 - ani atraktívne, ani neatraktívne (služby pre turistov, kvalita ciest, chodníkov a ulíc, parky a priestory pre deti).

V rámci vytvoreného voľného priestoru na vyjadrenie v dotazníku neuvedených skutočností, ktoré ovplyvňujú spokojnosť občanov mesta a poznámok figurujú na podstatných pozíciách **nespokojnosti** občanov:

- málo pracovných príležitostí hlavne pre mladých a vyššie vekové kategórie
- nedostupnosť bytov hlavne pre mladé rodiny
- úroveň MHD (prieskum v r. 2005)
- veľmi zlý technický stav komunikácií
- málo atraktívnych ihrísk pre deti a mládež
- zrušenie nočných spojov MHD
- málo parkovacích miest
- deficit maloobjemových nádob na komunálny odpad na mnohých lokalitách mesta
- nedostatočná čistota verejných priestranstiev
- nedostatočná údržba komunikácií
- nedostatočná zimná údržba chodníkov
- neexistencia cyklistických chodníkov v meste
- slabá informovanosť o kultúrnom dianí v meste a málo atraktívnych podujatí (aj menšinové žánre)
- nečistota od výkalov psov - slabá kontrola zo strany mestskej polície
- vysoký životný štandard a súčasne nízke príjmy a dôchodky (nízka cena práce)
- nepravidelnosť odvozu separovaného odpadu
- nedostatočný zvoz komunálneho odpadu - hromadenie mimo zberných nádob

- stagnácia rozvoja mesta
- málo miest na oddych občanov, zábavu a šport
- málo parkov
- zanedbané parky, neudržovaná zeleň
- prehustenosť zástavby na sídliskách s nedostatkom verejnej zelene
- neexistencia športovo-rekreačných lokalít
- málo možností posezenia pre nefajčiakov, ich obmedzovanie aj na verejných priestranstvách
- znečisťovanie okolia

nádob na komunálny odpad

- málo lavičiek
- chýbajú verejné WC (aj pre vozičkárov)
- nízka úroveň osobnej bezpečnosti
- agresivita, rasová neznášanlivosť
- slabá podpora mladých rodín
- medziľudské vzťahy
- málo príležitostí na prácu aj rekreáciu dôchodcov
- MHD - neexistujúce spoje z Uhliska do centra k zdravotníckym službám
- nedostatočné riešenie bezbariérovosti pre telesne postihnutých a mamičky s kočíkmi
- zanedbané historické budovy
- vybudovať cestu pre chodcov a cyklistov zo Sásovej (tunel popod železničnú trať) do centra
- nevyriešené cestné ťahy

- zastaralá plaváreň a plážové kúpalisko - jazero
- chýbajúce pravidelné hliadky mestskej polície na sídliskách
- viac podujatí pre strednú generáciu, mladých
- absencia ekologickej dopravy v meste, vylúčenie autobusu na ekologický pohon v centre
- veľká hlučnosť v Radvani, na Fončorde, v Sásovej
- rekonštrukcia Hornej ul.
- nefunguje amfiteáter
- zriadenie neplatených zachytných parkovísk
- autá, bežne parkujúce na chodníkoch (nielen Sásová)
- vybudovať kúpalisko v Sásovej (v zime klzisko)
- chýba areál vodných športov, zariadenia na aktívny oddych
- málo zábalných centier, o. i. pre mladých ľudí
- vyriešiť prechod od Malej stanice k Národnej ul. - nevhodnosť
- rekonštrukcia rekreačnej zóny Urpín
- väčší záujem o riešenie periférií mesta
- vytvoriť centrum pre invalidnú mládež
- riešiť nedostavanú autobusovú stanicu
- lepšia kontrola podávania alkoholu a cigariet mladým
- viac využívať verejnoprospešné práce.

Veľmi pozitívne bol naopak hodnotený extravilán mesta a možnosti, ktoré ponúka na rekreáciu.

Je pozitívnym faktom, že počet tých, ktorí sa nechcú nečinne pozerať na zmeny Zeme, ktoré sa už čiastočne dotýkajú aj našej populácie, narastá. V argumentácii pre konzumný spôsob života neobstoja pred občanmi, zbavenými prepiateho egoizmu tí, ktorí tvrdia, že sa ich problematika zmeny klímy netýka, ani tí, ktorí síce žijú naozaj čínorodo v súčasnosti, ale aktivity bez okamžitého efektu - tie nadčasové - ich nezaujímajú. Zber údajov pre trvalo udržateľný rozvoj v súčasnej situácii, ich vyhodnocovanie, výmena skúseností a prijímanie rozumných opatrení, ktorými človek môže dokázať, že je tvor mysliaci - a to nielen na seba - iste patria medzi činnosti, ktoré možno umožniť prežívať plnohodnotný život na našej planéte čo najväčšiemu druhovému počtu živých tvorov ešte dlho potom, ako naši predkovia posunuli tzv. civilizáciu prudko vpred bez toho, aby si uvedomili následky svojich skutočne prevratných objavov.

Referát životného prostredia a Kabinet Zdravé mesto

Mestský úrad v Banskej Bystrici

Ilustračné foto: Ján Lichý

Na návšteve v Rooseveltovej nemocnici v priebehu festivalu

Spoznaj a chráň súťaž mladých prírodovedcov

Arborétum Borová Hora bude dejiskom 1. ročníka prírodovednej súťaže Spoznaj a chráň. Súťaž je určená žiakom 5. – 9. ročníka základných škôl okresov Detva, Zvolen, Banská Bystrica a Brezno, ktoré má v svojej územnej pôsobnosti Správa CHKO Poľana. Súťaž bude prebiehať každý rok v prírodnom prostredí vždy v inej lokalite. Uskutoční sa 4. mája 2006 ako sprievodná akcia tohtoročného Envirofilmu. Na súťaži sa podieľajú okrem Správy CHKO Poľana, Arborétum Borová hora, mesto Zvolen, Občianske združenie Slatinka a Karpatské ochranné združenie altruistov vo Zvolene.

V areáli arboréta, ktoré je výnimočné rozsiahlou zbierkou drevín z lesov Slovenska s mnohými dekoratívnymi okrasnými formami a kultivarmi, bude päť stano víť. Tam organizačný tím preverí vedomosti žiakov zo všeobecnej ochrany prírody (kategórie chránených území, stupne ochrany, poznatky o chránených územiach v okolí školy), botaniky (poznávanie druhov rastlín s názornou ukážkou), zoológie (poznávanie vybraných druhov živočíchov) a dendrológie (poznávanie vybra-

40 žiakov základných škôl Zvolen, Detva a Banská Bystrica. Okrem preverenia znalostí sa deti zúčastnili turistického pochodu, ktorého súčasťou bola názorná ukážka divokej skládky a jej negatívnych dopadov na životné prostredie. V roku 2002 sa súťaže zúčastnilo 38 žiakov na lokalite Predná Poľana. Na stanovištiach, ktoré boli umiestnené na pomerne dlhej trase (2,5 – 3 km), boli žiaci preverení z nadobudnutých poznatkov z oblasti živej a neživej prírody. Strážcovia prírody ochotne odpovedali na zvedavé otázky detí a zaujali najmä ukážkami stôp živočíchov a príbehmi zo života zvierat, s ktorými sa pri svojej práci stretávajú. S ukážkou a poznávaním činnosti rieky, tvorbou nánosov a ochranou brehov sa 24 žiakov oboznámilo na lokalite Vodná nádrž Môtová v roku 2004. Žiaci súťažili v oblasti všeobecnej ochrany prírody, spoznávania rastlinných a živočíšnych druhov, v práci s mapou a v oblasti neživej prírody. Mimo súťaže sa uskutočnili športové aktivity a deti zaujali ukážky hlasov živočíchov.

Minulý rok sa 37 mladých prírodovedcov stretlo na lokalite Pustý hrad pri Zvolene, ktorá je známou archeologickou lokalitou. Stano viššie umiestené na náučnom chodníku boli venované všeobecnej ochrane prírody, druhovej ochrane a neživej prírody so zameraním na problematiku minerálnych prameňov a kultúrnych pamiatok. K atraktivite súťaže prispelo zaujímavé rozprávanie o lesoch, o histórii Pustého hradu a osobný kon-

Pustý hrad – PhDr. Hanuliak rozpráva o histórii Pustého hradu

takt so živými operencami prostredníctvom ukážok ornitologického výskumu.

Poslaním súťaže Spoznaj a chráň je výchova k ochrane prírody a krajiny, rozvíjanie poznania, vzbudenie záujmu o prostredie, v ktorom deti žijú, rozvíjanie lásky k živej a neživej prírode a prehlbovanie u detí potrebu prírodu chrániť. Aj keď sú účastníkmi súťaže deti, dúfame, že prostredníctvom ich vnímania a zážitkov sa potreba ochrany prírody a uvedomenia si cenných druhov a biotopov dostane aj k ďalším vekovým skupinám. Najväčšou odmenou pre organizátorov budú veselé a šťastné úsmevy detí a ochota zúčastniť sa opäť

Vladimíra Fabriciusová
Správa CHKO Poľana
Foto: Ivan Rybář

VN Môtová – stanovište všeobecnej ochrany prírody

ných druhov stromov a krov). Zaujímavým stanovišťom je „detektív“, kde žiaci využijú aplikačné vedomosti z predchádzajúcich tém. Keďže sa súťaž koná v Chránenom areáli Arboréta Borová hora, väčšina otázok sa bude týkať práve tohto územia s využitím názorných ukážok drevín a krov. Odborné zameranie so známym druhom v sme zaslali 25 základným školám spolu s pozvánkou.

Samotná súťaž bude spestrená zaujímavými sprievodnými akciami. Pracovníci arboréta pripravili pre vyčujúcich prehliadku arboréta s odborným výkladom. Lákovou je aj možnosť návštevy zbierky kaktusov a sukulntov rastúcich v Strednej Amerike a Mexiku. Organizátori pripravili pre žiakov ďalšie prekvapenia, zaujímavé aktivity a, samozrejme, hodnotné ceny.

Prírodovednou súťažou Spoznaj a chráň Správa CHKO Poľana nadväzuje na známu súťaž Hypericum, na ktorej v minulosti spolupracovala a niekoľko rokov ju organizovala. V roku 2001 sa táto súťaž uskutočnila prvýkrát v Chránenej krajine oblasti Poľana na lokalite Kalamárka – Horná Chrapková. Súťaže sa zúčastnilo

35 žiakov základných škôl Zvolen, Detva a Banská Bystrica. Súťaž je určená žiakom 5. – 9. ročníka základných škôl okresov Detva, Zvolen, Banská Bystrica a Brezno, ktoré má v svojej územnej pôsobnosti Správa CHKO Poľana. Súťaž bude prebiehať každý rok v prírodnom prostredí vždy v inej lokalite. Uskutoční sa 4. mája 2006 ako sprievodná akcia tohtoročného Envirofilmu. Na súťaži sa podieľajú okrem Správy CHKO Poľana, Arborétum Borová hora, mesto Zvolen, Občianske združenie Slatinka a Karpatské ochranné združenie altruistov vo Zvolene.

Súťažný film Envirofilmu 2006

Zamrznutá oáza (Maďarsko), režia: Zsolt Marcell Tóth, kamera: Zsolt Marcell Tóth, Attila Dávid Molnár

Globálne otepľovanie v súčasnosti ohrozuje ekosystém našej planéty i jej kultúry od trópov až k pólom. Kvôli klimatickým zmenám, narúšajúcim krehký arktický potravinový reťazec, sú Inuiti, obyvatelia nehostinného zamrznutého severu, nútení vzdať sa svojich tisícročných tradícií a životného štýlu. Zánikom koralových útesov sa atoly a známe malé chránené ostrovné kultúry stali korisťou oceánskych prúdov.

Kamenné gule – výtvary prírody i človeka

Voľné pokračovanie seriálu Enviromagazínu:

Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva XIII.

„Kostarické kamenné gule musia byť pripísané k nerozlúšteným megalitickým záhadám nášho sveta.”

(Dr. Doris Z. Stoneová, prezidentka riaditeľskej rady Museo Nacional de Costa Rica a autorka diela *Pre-Columbian Man in Costa Rica*, 1977)

V Kostarike popri zvyškoch predkolumbovských ceremoniálnych a iných sídiel a nekropol (napríklad kamenného ceremoniálneho centra **Guayabo de Turrialba**, nekropol **La Fabrica**, **Las Huacas** v Guanacaste, **Hacienda Molino** a **El Cristo** v doline Cartago, **Las Mercedes** na atlantickej nížine, **La Cabana** s kruhovými mohylami – moundami, **Papagayo**, **Pavas**, **El Bosque**, **Anita Grande**) objavili množstvo archeologických nálezov s metalurgiou zlata a jeho zliatiny s meďou (*tumbagou*), ako aj so sochárskymi a kamenárskymi výtvarmi začlenenými do piatich vývojových období od roku 12 000 prnl. až 1550 n. l. Svedčia o tom nielen zbierky Národného múzea v San José, obsahujúce aj „olmécke“ kamenné hlavy a kamenné sochy tzv. bojovníkov (*guerreros*). Dôkazom kamenárskych schopností praobyvateľov Kostariky sú najmä **záhadné kamenné gule** na miestach rozšírenia predkolumbovských civilizácií na celom jej území, prevažne lesnej a poľnohospodárskej krajiny, ktoré sa dlho považovali za výsledok geomorfologických procesov (exfoliácie, deskvamácie alebo odlučnosti hornín).

Nachádzajú sa často spolu s kovovými a keramikovými nálezmi (napríklad s keramikou kultúry Curré z rokov 1000 - 300 prnl., **Agua Buenas** z rokov 300 prnl. až 800 n. l. a s artefaktami kultúry „bielych ľudí“ Chiriquí), najmä vo Veľkom archeologickom regióne Chiriquí, známom tesanými zdobenými kamennými monolitmi (*metates*), používanými asi na drvenie kukurice, urnami a sochami postáv s kónickou lebkou (na polostrove Osa aj s nezvyčajnými čiernymi soškami „Carbonera“ staršieho neznámeho pôvodu). Vytvorili ich z rôznych nevolkanických hornín, najmä gabra, granodioritu a vápenca, jedinele z pieskovca. Tieto horniny pochádzajú najmä z pohorí Costeña a Talamanca, kde sa nenašli žiadne náleziská takejto odlučnosti hornín. Nejde teda ani o lávové sféroidy – kamenné lopty/*pedru bola* aké boli nájdené napríklad v mexickom Jalisco v Sierra de Ameca, ani o obdobu pieskovcových gulí z moravsko-slovenskej 138 km dlhej línie Rousinov/lom Olšany – Hulín – Vidče – Megoňky – Klokočov (Klokočovské skálie pri osade Hrubý Buk) dosahujúcich priemer až 3 m (rozpoltená Mary), ani o novozélandské Moeraki Boulders s priemerom 30 až 220 cm na východnom pobreží Južného ostrova 40 km južne od mesta Oamaru, ani o austrálske vajcia Dúhového hada, resp. Čertove guľky/Devil's Marbles 400 km severne od Alice Springs. Nemožno ich porovnať ani s neolitickými zdobenými guľami (o priemere len 7 cm) z rokov 3200 - 2500 prnl. zo Škótska a Orkneyj.

Odhaduje sa, že počet kostarických gulí presiahol

500, pričom nie všetky majú ideálny tvar a boli leštené prúžkami kože a pieskom. John W. Hoopes z Kansaskej univerzity tvrdí, že hrubý tvar dosiahli ohrievaním a prudkým ochladzovaním bazálneho kamenného bloku (striedaním vplyvu ohňa a vody na kameň) tak, aby sa začali odlupovať – šúpať jeho vrchné vrstvy. Potom prišli na rad zruční kamenári. Kde dochádzalo k výrobe gulí, prečo a ako ich premiestňovali do určených vzdia-

viacerych z nich. Kamenné gule o priemere cca 50 - 60 cm až 257 cm (najväčšia z archeologickej lokality **El Silencio** v Palma Norte v delte Diquís o hmotnosti cca 15 t; musela byť opracovaná z monolitu pohoria Griseria o hmotnosti cca 24 t) sa našli na celom území Kostariky, od severného **Papagaya** na Culebra Bay v archeologickom regióne Nicoya (2 z roku 1959) až po Panamu (v Paname 1 z roku 1963 na lokalite **Santa Marta**).

Podľa výsledkov výskumu Ifigenia Quintanilla z Kostarického národného múzea z rokov 1990 - 1995, ktorý nadviazal na objav robotníkov United Fruit Company z roku 1940 v delte rieky Diquís a na následné práce Lothrop a Stoneovej, sa zaevidovalo doteraz 176 kamenných gulí z 35 lokalít, z toho najviac z dolných povodií riek Sierpe a Térraba (osídlených už v rokoch 1500 - 500 prnl., vrátane ich spoločnej delty Diquís) na pacifickú stranu, najmä na území fariem 1 až 10 archeologickej lokality **Palmar Sur - Sierpe**. Najviac ich našli na Farme 4 (28) a Farme 5 (26), avšak možnosti objavov sú zatiaľ neobmedzené, o čom svedčí aj nález 9 gulí v roku 1992 na okrajovej lokalite **Esterio Rey**, nálezy na stredokostarických lokalitách **Orquí** (8), **Talarí** (4 z roku 1988), **Platanillo** (3), **La Fabrica** (1) alebo na lokalitách **Drake** na polostrove Osa (4), **Ojo de Agua** (6), **Bolas** (5), **La Olla** (5), **Obando** (4), **San Felipe** (3), **Cansot** (2), **Camaronal** (2), **Batambal** (2), **Térraba** (2), **San Vito**, **Curré**, **Grijalba**, **Costa Purruja**... Archeologické výskumy na **Isla del Caño**/Ostrove mŕtvych (v Tichom oceáne 30 km od ústia Diquís), vrátane nálezov dvoch kamenných gulí v blízkosti „*tumbas*“, svedčia o tom, že práve na ňom bolo v predkolumbovskom období čulé ceremoniálne a obchodné centrum, ktoré zrejme obchodovalo aj s objavenými sídlami zaniknutých civilizácií v Paname, Kolumbii a ďalej v Južnej Amerike. Prevoz gulí (ako symbolu niečo úctyhodného, ideálneho a neohraničeného; výtvaru novej kultúry) na tento ostrov signalizuje existenciu civilizácie schopnej nielen intenzívnejšie využívať prírodné zdroje a radikálnejšie meniť životné prostredie, ale aj šíriť svoju kultúru za každú cenu v mene vyznávaneho boha/bohov a preukázania vlastnej sily (známy je výrok rímskeho mysliteľa – *Deus et ballum* = Boh je guľatý). Pripustíme však aj opačnú možnosť – s hlbokým predklonom osvojiť si dovezenú kultúru (možno nanútenú a nie najkultúrnejšiu) so schopnosťou jej prevzatia a šírenia po „najbližší ostrov“; často na úkor kultúrnej diverzity a identity. Analógie môžeme nájsť i dnes všade na svete.

„Zmeraný bol čas, v ktorom sa mohli pozrieť k sieť hviezd, kde bohovia, bdejúc nad nimi, hľadeli na nich nadoľ; bohovia, ktorí sú zajatcami hviezd.”

(výňatok z posvätnéj a prorockej knihy Mayov - *Chilam Balam z Chumayelu*)

RNDr. Jozef Klinda

lených miest a polôh (destinácií), zatiaľ nevedno. Možno išlo o podobnú motiváciu akú mali Olmekovia pri výrobe a presúvaní kamenných hláv alebo Egyptania pri výrobe obeliskov pri Asuáne a ich prevoze po Níle do Wesetu a ďalej na sever. Dokonca aj v novodobej histórii majú niečo spoločné. Kým obelisky putovali z Egypta do Turecka, Talianska, Francúzska a Anglicka, kostarické gule do Múzea National Geographic Society vo Washingtone (2) a do Peabodyho múzea archeológie a etnografie Harvardskej univerzity v Cambridge v štáte Massachusetts, kde pôsobil Dr. Samuel K. Lothrop, prvý výskumník kostarických gulí. Vo svojej práci *„Archaeology of the Diquís Delta, Costa Rica”* (1963) ich odhadol na 186 z rokov 500 až 1500 n. l. Ďalší bádateľ George Erikson v roku 1998 však pripustil ich pôvod až do obdobia okolo roku 10 000 prnl. Výskum sťažuje skutočnosť, že viacero gulí poškodilo vypaľovanie porastov, rozbitie za účelom nazretia do ich jadra alebo pri ich uvoľnení na svahu, prípadne pri premiestňovaní, dnes ako suvenírov alebo výzdob záhrad a námestí. Zmeny environmentu, najmä obrábanie pôdy v ich okolí, znemožnilo preskúmať ich okolie, do ktorého mohli pôvodní obyvatelia prinášať predmety na uctievanie si gulí ako výtvarov svojich predkov alebo nadprirodzených bytostí. Pritom nie všetky kamenné bloky boli dopracované a vyhladené do ideálnej podoby gule a na príslušných ceremoniálnych miestach uložené do línií alebo ako koncové body trojuholníkov. Ich pôvod a funkciu možno raz prezradiť petroglify vytvorené na

Odborné podujatia z oblasti odpadového hospodárstva - nedeliteľná súčasť festivalu

Všeobecne známe a preukázané negatívne vplyvy dlhoročného pôsobenia zlého nakladania s odpadmi sú zákonitou príčinou, že ani v jednom z doterajších ročníkov Envirofilmu nemohli chýbať v jeho programe príspevky, ktoré by sa v nejakej súvislosti nevenovali vzájomne odpad - životné prostredie - zdravie človeka. Je preto logické, že usporiadatelia festivalu zaraďujú každoročne do programu sprievodných akcií odborné semináre, alebo podobnou formou organizované akcie (panelové diskusie, besedy, stretnutia s významnými osobnosťami), zamerané na aktuálne otázky odpadového hospodárstva. Výnimkou nie je ani tohtoročný festival a v rovnakom čase prebiehajúca výstava **Recyklácia a zhodnocovanie odpadov**, ktorú organizuje BB EXPORT, s. r. o., Banská Bystrica.

V rámci tohtoročného festivalu a tejto súbežnej výstavy je pripravená konferencia **Najlepšie dostupné techniky - nástroj plnenia cieľov POH SR na roky 2006 - 2010**. Dohoda organizátorov oboch podujatí vychádza z predpokladu, že návštevníci, ktorí sa rozhodnú stráviť prvé májové dni v Banskej Bystrici, využijú príležitosti a zúčastnia sa oboch podujatí, a tým zvýšia ich návštevnosť.

Význam konferencie o najlepších dostupných technikách treba vidieť predovšetkým v spojitosti s cieľmi stanovenými pre ďalší rozvoj odpadového hospodárstva v SR Programom odpadového hospodárstva Slovenskej republiky (POH SR) na roky 2006 - 2010 (prijatý uznesením vlády SR č. 118 dňa 15. februára 2006).

Zostavením programu organizátori konferencie (BB EXPO, s. r. o., Banská Bystrica v spolupráci so SAŽP - Centrom odpadového hospodárstva a environmentálneho manažérstva (COHEM) Bratislava) chcú

ponúknuť najmä odbornej verejnosti kvalifikovaný pohľad na potenciál, ktorý predstavujú pre plnenie cieľov v jednotlivých oblastiach nakladania s odpadmi najlepšie dostupné techniky (BAT), definované v zmysle zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania ako „najefektívnejší a najpokrokovejší stav rozvoja činnosti a spôsob ich prevádzkovania, ktorý preukazuje praktickú vhodnosť určitej techniky, najmä z hľadiska učovania emisných limitov sledujúcich predchádzanie vzniku emisií v prevádzke, a ak to nie je možné, aspoň celkové zníženie emisií a ich nepriaznivého vplyvu na životné prostredie“. Aj z tohto dôvodu smeroval cieľový výber prednášateľov pre túto konferenciu predovšetkým do radov prevádzkovateľov technicky vyspelých zariadení (technik/technológií) na zhodnocovanie odpadov a predstaviteľov vedy a výskumu. Chceme však zároveň zdôrazniť, že programom konferencie nie sú vyčerpané všetky oblasti, v ktorých sa podarilo realizovať moderné technológie materiálového zhodnocovania odpadov spĺňajúce kritéria BAT.

Úvod konferencie bude patriť spracovateľom POH SR na roky 2006 - 2010 za účelom ozrejmenia opatrení na splnenie cieľov tohto programu (prvého po vstupe SR do EÚ), ktoré možno dosiahnuť len pomocou vyspelej infraštruktúry odpadového hospodárstva, ktorá prešla od prvých cieľavedomých krokov na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia až do súčasnosti dynamickým vývojom, ktorý zásadným spôsobom zmenil úroveň nakladania s odpadmi v SR.

Chýbať nebude ani prezentácia legislatívnej podpory a inštitucionálneho zabezpečenia zavádzania

BAT v podmienkach aktuálneho právneho stavu v SR. Už POH SR do roku 2005 poukázal na potrebu venovať sa zavádzaniu BAT do technickej/technologickej praxe a to aj priamo pre potreby nakladania s odpadmi. Je úspechom, ak dnes môžeme konštatovať, že nadväzne na tento program bolo nielen zásluhou legislatívy odpadového hospodárstva, ale aj príbuzných oblastí (napr. integrovanej prevencie kontroly znečisťovania životného prostredia), vytvorené právne prostredie v SR, ktoré je garanciou, že nové zavádzané techniky/technológie budú mať parametre BAT.

Požiadavkou adresovanou prednášateľom sa má docieľiť, aby z príspevkov zovšeobecňujúcich najnovšie trendy v jednotlivých oblastiach využívania BAT mohla čerpať čo najširšia odborná verejnosť a bola zároveň poučením a vhodným zdrojom informácií i pre prípadných záujemcov z radov širokej občianskej verejnosti.

Sprievodné podujatia Envirofilmu na aktuálne témy o ochrane a tvorbe životného prostredia sa stali svojou popularitou jeho rovnocennou programovou súčasťou. Prispela k tomu najmä ich kvalitá ocenená každoročným záujmom občanov, ako aj odborné verejnosti. Všetci, ktorí sa na príprave tejto konferencie podieľali, veria, že v rovnakom duchu bude možné o tomto podujatí hovoriť aj po jeho skončení. Zároveň využívajú túto príležitosť a požívajú aj touto cestou širokú verejnosť na toto odborné podujatie, ktoré má ambíciu zaradiť sa medzi úspešné odborné fóra pre výmenu nových poznatkov z oblasti, ktorá už dávno presiahla záujem čisto odbornej verejnosti.

Ing. Miroslav Lacuška, PhD.
SAŽP - COHEM Bratislava

REPIS - Regionálne environmentálne poradenské a informačné strediská SAŽP

V rámci 5. ročníka výstavy regionálneho rozvoja a energetickej efektivity **FOR REGION**, ktorá sa uskutoční 2. - 5. mája 2006 v Dome kultúry v Banskej Bystrici spolu so stavebným veľtrhom **FOR ARCH Slovakia**, výstavou recyklácie a zhodnocovania odpadov **R.I.S.** a **Envirofilmom** si vás dovoľujeme pozvať do nášho stánku **REPIS**. Pracoviská **REPIS** boli zriadené pri Slovenskej agentúre životného prostredia ako miesta prvého kontaktu a poradenské centrá s presne vymedzenými funkciami podľa uvedených funkčných oblastí pre záujemcov o čerpanie finančných prostriedkov z fondov EÚ a prípravy projektov OP ZI, priorita 2 Environmentálna infraštruktúra na regionálnej úrovni. Úlohou odborných pracovníkov **REPIS** je najmä:

- pomôcť užívateľovi zorientovať sa v systéme fondov EÚ pre oblasť životného prostredia a o mož-

nostiach ich využitia na financovanie environmentálnych projektov v podmienkach SR,

- informovať verejnosť o OP ZI - Priorite 2 Environmentálna infraštruktúra,
- informovať verejnosť o možnostiach a výhodách pomoci z EÚ,
- informovať verejnosť o príležitostiach, ktoré pomoc z EÚ prináša a o úlohe, ktorú zohráva EÚ v spolupráci so SR v rámci štrukturálnej pomoci,
- zároveň umožní občiansku kontrolu nad využívaním fondov EÚ prostredníctvom zverejnených zoznamov podaných a schválených projektov.

Tešíme sa na vašu návštevu v Dome kultúry na 2 poschodí, prípadne vás radi privítame priamo na **SAŽP REPIS**, Tajovského ul. 28, 975 90 Banská Bystrica, tel: 048/4374 186, alebo na ostatných **REPIS** v rámci celého Slovenska.

ODPAD • RECYKLÁCIA • ZHODNOCOVANIE • ZNEŠKODŇOVANIE

2. výstava recyklácie a zhodnocovania odpadov **2. - 5. máj 2006 Banská Bystrica**

BB EXPO, spol. s r. o., ČSA 12, 974 01 Banská Bystrica,
tel.: 048 415 26 91, 412 59 45, fax: 048 412 42 05, e-mail: bbexpo@bbexpo.sk
www.bbexpo.sk

Cieľom jediného špecializovaného podujatia na Slovensku zaoberajúceho sa odpadovým hospodárstvom je prezentovať skúsenosti a produkty zo sféry separácie, spracovania a zhodnocovania odpadov. Oproti minulému roku sa R.I.S. stáva najväčšou ekologickou výstavou v Slovenskej republike s 35% nárastom počtu nových vystavovateľov. Na 2. ročníku výstavy očakávame účasť viac ako 50-tich firiem a organizácií zameraných na odpady a životné prostredie.

Garantom výstavy a odborných podujatí je Ministerstvo životného prostredia SR a Slovenská agentúra životného prostredia. Hlavným odborným podujatím bude konferencia „Inovatívne a najlepšie dostupné techniky zhodnocovania odpadov“, na ktorú nadväzujú špecializované semináre a workshopy so spoločnou témou „Odpad ako poklad“. Ďalšími sprievodnými podujatiami budú súťaže pre obce a mestá v zhodnocovaní odpadov a Recyklačný čin roka 2005.

Súbežne s výstavou R.I.S. sa uskutoční 9. medzinárodný veľtrh stavebníctva FORARCH SLOVAKIA, 5. výstava regionálneho rozvoja a energetickej efektivity FOR REGION, 2. výstava ÚŽITKOVÉ VOZIDLÁ a 12. medzinárodný festival filmov o životnom prostredí ENVIRO FILM.

Kvalita súbežných podujatí každoročne priláka vyše 30.000 návštevníkov, prevažne podnikateľov, investorov, výkonný manažment samospráv a verejnej správy, starostovia miest, obcí a predstavitelia organizácií pôsobiach v oblasti životného prostredia, čo vytvára predpoklad pre úspešné nadviazanie obchodných kontaktov.

ENVIROFILM

XII. medzinárodný festival filmov o životnom prostredí Banská Bystrica - Zvolen - Banská Štiavnica 2. - 6. máj 2006

BANSKÁ BYSTRICA

Utorok 2. mája

8.30 - 13.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála, Múzeum SNP

9.00 - 13.00

Prehliadka nesúťažných filmov o prírode pre deti

Kino Korzo

9.00 - 15.00

Vzácnosti slovenskej prírody - NATURA 2000

Náučno-poznávacie a pohybové aktivity pre školskú mládež zamerané na vzácne územia a lokality slovenskej prírody

Areál Múzea SNP

14.30 - 16.00

Zelený svet

Vernisáž a udeľovanie cien 11. ročníka medzinárodnej súťaže umeleckej tvorivosti detí

Výstavná sieň a kinosála, Múzeum SNP

18.00 - 22.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála, Múzeum SNP

Streda 3. mája

8.30 - 13.40

Súťažná prehliadka filmov

Zasadnutie detskej poroty

Kinosála, Múzeum SNP

9.00 - 13.00

Prehliadka nesúťažných filmov o prírode pre deti

Kino Korzo

9.00 - 13.00

Výchova pre trvalo udržateľný rozvoj na školách a možnosti financovania environmentálnych projektov

Seminár pre pedagógov a trénerov environmentálnej výchovy

Stredoslovenské múzeum, Námestie SNP

9.00 - 15.00

Vzácnosti slovenskej prírody - NATURA 2000

Náučno-poznávacie a pohybové aktivity pre školskú mládež zamerané na vzácne územia a lokality slovenskej prírody

Areál Múzea SNP

9.00 - 13.00

Najlepšie dostupné techniky zhodnocovania odpadov: nástroj plnenia cieľov POH SR na roky 2006 - 2010

Konferencia a 3 diskusné fóra na tému spracovanie elektroodpadu, zhodnocovanie odpadov z kovov a kovových obalov

Komorné divadlo, Dom kultúry SKC

12.00 - 18.00

Konferencia Krajina - človek - kultúra

Implementácia Európskeho dohovoru o krajine

Štátna vedecká knižnica, Lazovná ulica

14.00 - 19.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzeum SNP

16.00 - 18.00

Podmorský archeologický prieskum

Filmový dokument a zaujímavé rozprávanie s archeológom a potápačom Hakanom Önzom z Turecka

Stredoslovenské múzeum

19.00 - 22.00

Hudobná pozvánka na festival ENVIROFILM

Koncert skupín Sherpa Band, Clear, The Backwards (slovenský Beatles)

Námestie SNP

Štvrtok 4. mája

8.30 - 11.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzeum SNP

8.30 - 13.30

Konferencia Krajina - človek - kultúra

Implementácia Európskeho dohovoru o krajine

Štátna vedecká knižnica, Lazovná ulica

9.00 - 11.00

Ochrana prírody na Slovensku a Európsky program NATURA 2000

Seminár pre širokú verejnosť a vysoké školy

Ekonomická fakulta - poslucháreň 218, Tajovského ulica

9.00 - 13.00

Prehliadka nesúťažných filmov o prírode pre deti

Kino Korzo

9.00 - 15.00

Vzácnosti slovenskej prírody - NATURA 2000

Náučno-poznávacie a pohybové aktivity pre školskú mládež zamerané na vzácne územia a lokality slovenskej prírody

Areál Múzea SNP

10.00 - 11.30

Premietanie filmov a beseda s filmovými tvorcami, členmi medzinárodnej poroty

Detské oddelenie Nemocnice F. D. Roosewelta

11.00 - 13.00

Prehliadka filmov z archívov SFÚ

Kinosála Múzeum SNP

14.00 - 21.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzeum SNP

16.00 - 18.00

Jánošík

Prvý slovenský celovečerný film - rekonštruovaná a ozvučená verzia filmu z roku 1921

Kino Korzo

19.00 – 21.30

Pururambo a iné – filmový večer s Pavlom Barabášom a jeho hosťami
Kino Korzo

Piatok 5. mája

8.00 – 9.00

Deň orla kráľovského

Premietanie diapozitívov, rozprávania na tému dravce, ich ohrozenie a ochrana

Tihányiovský kaštieľ

8.30 – 13.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzeum SNP

9.00 – 12.00

Ochrana prírody na Slovensku a Európsky program NATURA 2000

Seminár pre vlastníkov a užívateľov

Štátna vedecká knižnica, Lazovná ulica

9.00 – 13.00

Prehliadka nesúťažných filmov o prírode pre deti

Kino Korzo

9.00 – 13.00

Filmár a príroda – vášeň, trpezlivosť a zákony

Seminár pre televíznych tvorcov

Stredoslovenské múzeum, Námestie SNP

9.00 – 15.00

Vzácnosti slovenskej prírody – NATURA 2000

Náučno – poznávacie a pohybové aktivity pre školskú mládež zamerané na vzácne územia a lokality slovenskej prírody

Areál Múzea SNP

10.00 – 13.00

Deň orla kráľovského

Premietanie diapozitívov, rozprávania na tému dravce, ich ohrozenie a ochrana

Tihányiovský kaštieľ

12.30 – 14.30

Finále súťaží Vzácnosti slovenskej prírody

Kino Korzo

14.00 – 15.00

Deň orla kráľovského

Premietanie diapozitívov, rozprávania na tému dravce, ich ohrozenie a ochrana

Tihányiovský kaštieľ

14.00 – 21.00

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzeum SNP

Sobota 6. mája

8.00 – 14.00

Prehliadka víťazných filmov ENVIROFILM 2006

Kinosála Múzeum SNP

Spríevodné podujatia a výstavy:

2. – 5. mája

- **For Arch Slovakia**, 9. medzinárodný veľtrh stavebníctva
- **For Region**, 5. výstava regionálneho rozvoja a energetickej efektivity
- **RIS**, 2. ročník výstavy recyklácie a zhodnocovania odpadov
- **2. výstava úžitkových vozidiel**

Dom kultúry SKC, Výstavná hala

2. – 5. mája

– **Regionálne environmentálne poradenské a informačné strediská**

Dom Kultúry SKC

2. – 6. mája

– **Vtáčie územia Slovenska** – výstava ŠOP SR a SMOPAJ

– **Zelený svet** – Všetkým deťom na Zemi

Múzeum SNP

6. – 25. mája

– **Orol - bez koruny, a predsa kráľom** – výstava o orlovi skalnom

Tihányiovský kaštieľ

5. – 6. mája

– **Ochrana dravcov na Slovensku** – informačný stánok

Múzeum SNP

ZVOLEN

Pondelok 1. mája

20.00

Premietanie filmov z archívov SFÚ

Začiatok sezóny (r. Zoro Záhon, 1987 – 76 min.)

Jánošík (r. Jaroslav Siakel, 1921 – 65 min.)

Starý internát Technickej univerzity – menza

Utorok 2. mája

8.30 – 13.00

Súťažná prehliadka filmov

Technická univerzita – aula

10.00 – 12.00

Zasadnutie EKOPARLAMENTU

Parlament detí ZŠ, riešiaci otázky životného prostredia očami detí za prítomnosti zástupcov mesta Zvolen na tému: Vodná nádrž Môťová

Mestský úrad – zasadačka

10.00 – 12.00

Premietanie filmov pre deti zo ŽŠ na tému: Ochrana prírody

Krajská knižnica Ľudovíta Štúra

20.00

Premietanie filmov z archívov SFÚ

Zem spieva (r. Karol Plicka, 1933 – 63 min.)

Slnko v sieti (r. Štefan Uher, 1962 – 92 min.)

Starý internát Technickej univerzity – menza

Streda 3. mája

8.30 – 13.00

Súťažná prehliadka filmov

Technická univerzita – aula

10.00 – 12.00

Čo prezrádza strom - beseda

Krajská knižnica Ľudovíta Štúra

10.00 – 12.00

Práca v lesných škôlkach a zalesňovanie v minulosti

Prehliadka filmov z filmového archívu múzea

Lesnícke a drevárske múzeum

14.00 – 17.00

Práca v lesných škôlkach a zalesňovanie v minulosti

Prehliadka filmov z filmového archívu múzea

Lesnícke a drevárske múzeum

20.00

Premietanie filmov z archívov SFÚ

Chlapi z Gaderskej doliny (r. Ladislav Kudelka, 1963 – 9 min.)

Voda a práca (r. Martin Slivka, 1963 – 9 min.)

Rómsky dom (r. Marko Škop, 2001 – 31 min.)

Očovské pastorále (r. Jozef Zachar, 1973 – 84 min.)

*Starý internát Technickej univerzity – menza***Štvrtok 4. mája**

8.30 – 13.00

Súťažná prehliadka filmov*Technická univerzita – aula*

8.30

Spoznaj a chráň

Súťaže pred deti II. stupňa základných škôl na tému ochrany prírody

Arborétum Borová Hora

10.00 – 12.00

Premietanie filmov pre deti zo ŽŠ na tému: Ochrana prírody*Krajská knižnica Ľudovíta Štúra*

13.00 – 15.00

Ochrana prírody na Slovensku a Európsky program NATURA 2000

Seminár pre širokú verejnosť - vysoké školy

Technická univerzita – učebňa PL 1

20.00

Premietanie filmov z archívov SFÚ

Leto pod Kriváňom (r. Eugen Matejčka, 1943 – 16 min.)

Fotografovanie obyvateľov domu (r. Dušan Trančík, 1968 – 15 min.)

Drak sa vracia (r. Eduard Grečner, 1967 – 85 min.)

*Starý internát Technickej univerzity – menza***Piatok 5. mája**

8.30 – 13.00

Súťažná prehliadka filmov*Technická univerzita – aula*

20.00

Premietanie filmov z archívov SFÚ

Pod holým nebom (r. Paľo Bielik, 1942 – 14 min.)

Putovanie tučniakov (r. Luc Jacquet, Francúzsko 2005 – 65 min.)

Obrazy starého sveta (r. Dušan Hanák, 1972 – 70 min.)

*Starý internát Technickej univerzity – menza***Spríevodné výstavy:**

2. – 5. mája

– Panelová výstava na tému NATURA 2000

Technická univerzita

1. – 31. mája

– Panelová výstava na tému NATURA 2000

*Mestský úrad – vestibul***BANSKÁ ŠTIAVNICA****Utorok 2. mája**

9.00 – 11.00

Prehliadka súťažných a nesúťažných filmov*Kino Akademik*

11.00 – 12.00

Prírodné hodnoty Štiavnických vrchov - prednáška*Kino Akademik*

12.00 – 14.00

Súťažná prehliadka filmov*Kino Akademik*

14.00 – 15.00

História baníctva v regióne - prednáška*Kino Akademik*

14.00 – 17.00

Po prvkoch objektivej Sústavy Geoparku Banská Štiavnica

Bezplatná exkurzia pre všetky vekové skupiny

Trojičné námestie (stretnutie)

15.00 – 16.00

Súťažná prehliadka filmov*Kino Akademik*

16.00 – 17.00

Rudné žily - prednáška*Kino Akademik***Streda 3. mája**

8.30 – 14.00

Vyrástlo na poli a lúke...

Remeselné tvorivé dielne s využitím rastlinného materiálu – tráva, slama, príhlava dvojdomá, páľka močiarna

Starý zámok

9.00 – 10.00

Prehliadka súťažných a nesúťažných filmov*Kino Akademik*

10.00 – 11.00

Geológia Štiavnických vrchov - prednáška*Kino Akademik*

11.00 – 12.00

Súťažná prehliadka filmov*Kino Akademik*

12.00 – 13.00

Vodohospodársky systém - prednáška*Kino Akademik*

13.00 – 14.00

Súťažná prehliadka filmov*Kino Akademik*

14.00 – 15.00

Rekonštrukcia vodných nádrží - prednáška*Kino Akademik*

15.00 – 17.00

Súťažná prehliadka filmov*Kino Akademik***Štvrtok 4. mája**

8.30 – 14.00

Predtým ako vyhodíte...

Drevo, textil, papier – remeselné tvorivé dielne s využitím potenciálu neho odpadu

Starý zámok

9.00 – 11.00

Prehliadka súťažných a nesúťažných filmov*Kino Akademik*

11.00 – 12.00

Chránené územia v sústavy NATURA 2000

Odborná prednáška CHKO Štiavnické Vrchy

Kino Akademik

12.00 – 13.00

Súťažná prehliadka filmov

Kino Akademik

13.00 – 14.00

CHKO Štiavnické vrchy – NATURA 2000

Prednáška ŠOP SR pre starostov a súkromne hospodáriacich farmárov, verejnosť

Kino Akademik

14.00 – 15.00

Súťažná prehliadka filmov

Kino Akademik

15.00 – 16.00

Mikroregión a politika v ňom

Prezentácia a diskusia pre starostov a verejnosť

Kino Akademik

16.00 – 17.00

Geopark Banská Štiavnica

Prednáška pre starostov obcí, informovanie a prezentovanie súčasného stavu a činností krátkej budúcnosti

Kino Akademik

Piatok 5. mája

9.00 – 10.00

Prehliadka súťažných a nesúťažných filmov

Kino Akademik

10.00 – 11.00

Orchideaceae v Štiavnických vrchoch - prednáška

Kino Akademik

11.00 – 12.00

Súťažná prehliadka filmov

Kino Akademik

12.00 – 13.00

Po stopách F. Coburga ako panovníka a prírodovedca

Prednáška, prezentácia projektu, filmové spracovanie putovania za Coburgom

Kino Akademik

13.00 – 14.00

Vybudované prvky OS Geoparku BŠ - prednáška

Kino Akademik

14.00 – 17.00

Exkurzia po prvkoch objektivej sústavy Geopark Banská Štiavnica

Bezplatná exkurzia pre všetky vekové skupiny

Trojičné námestie (stretnutie)

14.00 – 17.00

Súťažná prehliadka filmov

Kino Akademik

Spríevodné podujatia:

2. – 5. mája

- Panelová prezentácia, postery - Geopark Banská Štiavnica
IC Geopark – Berggericht, Nám. sv. Trojice
- Drevené prezentačné stánky: Slovenská agentúra životného prostredia – Geopark Banská Štiavnica, Slovenské banské múzeum, Región Sitno, Mikroregión južné Sitno, Mesto Banská Štiavnica, Oddelenie kultúry

Trojičné námestie

- **Informačné stredisko NATURA 2000** (denne 9.00 – 14.00)
Dni otvorených dverí v Informačnom stredisku NATURA 2000 a panelová výstava k tejto problematike.

Správa CHKO Štiavnické Vrchy (Pischlovej dom)

- **Zmeny v krajine – banská činnosť** (denne 8.30 – 11.00)
Vychádzka pre deti ZŠ (začiatok v expozícii v Banskej techniky v Kammerhofe, pokračovanie na trase Červená studňa – Kapustov náučný chodník)

Kammerhof

- **Maľovanie na rovnakom stanovišti ako E. Gwerk** (denne 8.30 – 9.30)
Porovnávanie rozdielov v krajine, ich zdôvodnenie.

Galéria J. Kollára

- **Premietanie filmov s tematikou krajiny, kultúrneho dedičstva umenia** (denne 8.30 – 14.00)

Galéria J. Kollára

- **Zamyslenie sa nad naším svetom**
Výstava fotografií študenta FEE TU J. Pažitného

Priestory kina Akademik

- **Neživá príroda a technické Pamiatky + kvíz** (denne 8.30 – 14.00)
Ide o oblasť Banskej Štiavnice

Berggericht – mineralogická expozícia

- **Živá a neživá príroda** (denne 8.30 – 14.00)
Práca s pracovnými listami + kvíz

Berggericht – mineralogická expozícia

- **Práca s omal'ovávacími listami na základe podkladov výtvarných diel** (denne 9.30 – 10.30)

Galéria J. Kollára

- **Motívy krajiny na výtvarných dielach** (denne 10.30 – 11.30)
Prehliadka expozícií spojená s kvízom

Galéria J. Kollára

- **Domy Galérie J. Kollára ako jeden z divov Banskej Štiavnice** (denne 12.30 – 13.30)
Prednáška - poukázanie na stavebný vývoj, jedinečne zachované architektonické prvky v troch domoch, kde sa nachádza galéria a priblíženie jedného z divov Banskej Štiavnice

Galéria J. Kollára

- **Po stopách J. Kollára** (denne 14.00 – 16.00)
Priblíženie života a tvorby umelca prostredníctvom jeho diel. Prehliadka miest, kde diela vznikali. Poukázanie na zmenu krajiny v časovom odstupe

Galéria J. Kollára, Terén

4. apríla – 30. mája

- **My sa nevieme sťažovať nahlas**
8. ročník súťažnej prehliadky detskej a študentskej tvorby s ekologickou tematikou so zahraničnou účasťou

Galéria J. Kollára

26. apríla – 27. mája

- **Mini ZOO v múzeu VI. ročník**
Výstava exotických zvierat

Jarné návraty

- **Výstava fotografií študenta FEE TU J. Žiaka**

Berggericht

Máj 2006

- **Spod lavice**
Výstava karikatúr študentov FEE TU o problémoch ochrany životného prostredia
Autori: R. Bajuszová, G. Fabián, J. Hričovac, A. Súľovský, Z. Uhrinová
Čajovňa Klopáčka

Vstup na všetky podujatia je voľný